

2004 / 4.

Ára: 500 Ft

folkMAGazin

XI. évfolyam, 4. szám

Magyarózd, 1999
fotó: Steve Spinder

A TARTALOMBÓL:

8. XVIII. MESTERSÉGEK ÜNNEPE
10. Népművészet az egri várban
Abkarovits Endre
11. A Hargita a Balaton-felvidéken
Nyulas Ferenc
12. Kérdések és válaszok
Táncháztalálkozó 2004 - I. rész
16. Martin Gy.: Mátyás István 'Mundruc'
Felföldi László
18. FOLK MAGAZIN összkiadás CD-n
19. Két CD-ROM az Etnofontól
Kiss Ferenc
20. FOTÓ GALÉRIA: *Stephen Spinder*
25. A gyimesvölgyi magyarok hitvilága
Forrai Ibolya
28. Utazás elnémitott csengettyűvel
Soós János
29. Egy nyári napon
Soós János
30. Kísérőzenészek főszerepben
Abkarovits Endre
32. A történelmi pillanat
K. Tóth László
36. Emlékek moldvai gyűjtőútjairól III.
Kóka Rozália
42. Sue Foy angol nyelvű ismertetője

Kedves Olvasóink!

Önök is bizonyára észrevették, hogy 2000 tavasza óta nem emeltük lapunk árát. Most ismét kénytelenek vagyunk ezt tenni, mivel a postai költségek azóta alaposan megnövekedtek. Mivel magazinunkat döntően postai úton terjesztjük, ennek a magasabb költségét nem tudjuk változatlan lapár mellett vállalni. (Az érvényes előfizetéseket az áremelkedés természetesen nem érinti.) Megértésükben és változatlan érdeklődésükben bízva, tisztelettel:

A szerk.

A Kaláka kétszeres jubileuma

A Forma-1 futamain a riporterek gyakorta felteszik a kérdést, hogy ennyi győzelem után vajon mi hajtja Michael Schumachert a versenypályán. Hát mi? A múlt év utolsó futama óta elmondhatja magáról, hogy ő nyert a legtöbbször világbajnokságot. Az idén meg vélhetően az motiválja, hogy hétszörös világbajnoknak lenni mégis csak nagyobb, s az utódok által nehezebben megdönthető teljesítmény, mint hat alkalommal kiérdemelni az év legjobbjá címet. Ám az sem kizárt, hogy a német pilóta egyszerűen csak kedvét leli a versenyzésben.

A Kaláka együttes esetében is felmerülhet a kérdés például a XXV. Kaláka Folkfesztivál kapcsán, hogy a zenekar tagjai és segítői miért vetik bele magukat e rendezvény létrehozásába évről évre, újra és újra. Egy ekkora múltra visszatekintő, határainkon túl is jegyzett fesztivál megszervezése persze nyilvánvalóan könnyebb, mint egy újonnan induló kulturális eseményé, egy idő után rangot jelent a művészeknek is egy ilyen alkalomra szóló meghívó, s szponzorok is könnyebben szerezhetőek rá, legalábbis kívülállóként eddig így képzeltem. Ez utóbbi külföldön talán így van, de mint megtudtam, hazánkban e kitétel nem állja meg a helyét. S hogy ennek ellenére miért töri magát a Kaláka ennyi idő után is ifjonti hévvel, hogy minden esztendőben megtarthassa a fesztivált? Talán esetükben is felmerülhet az a válasz, hogy a négy muzsikus kedvét leli benne, sőt, már el sem tudja képzelni nélküle az életét. Meg talán azt is nehezen viselnék el, ha kifütyülnék őket, hiszen ehhez nincsenek hozzászokva. Már pedig e rendezvénysorozat felmondása ezt váltaná ki a publikumból.

Gryllus Dániel a *folkMAGazin* legutóbbi számában úgy fogalmazott, hogy a zenekar tagja a Magyar Öregfiúk csapatának. Negyed század bizony nagy idő, a több mint harmad század (35 esztendő), amióta az együttes jelen van a hazai, s valamilyen nyíval kevesebb év óta a nemzetközi zenei életben, még több idő, amely magában hordozza azt a veszélyt, hogy a rendező zenekar tagjai külön-külön és együttesen belefásulnak, ám minden jel arra utal, hogy a Kalákát ez nem fenyegeti. Szemmel láthatóan fiatalosak maradtak, vélhetően a közönség fiatalítja őket. Hiszen a fesztivált zömében fiatalok látogatják, s szüleiknek köszönhetően nagyon sok gyermek is érkezik az eseményre. Egy ifjú pár a héthetes kisbabájukkal jött el Diósgyőrbe, s Kaláka-gyerekek titulálták a csöppséget. Kiderült, hogy egy évvel korábban a XXIV. Kaláka Folkfesztiválon ismerkedtek meg, s azóta összeházasodtak, az idei rendezvényen pedig már szerelmük gyümölcse is hallgathatta a jobbnál jobb zenéket, így szó szerint véve is már az anyatejjel szívta magába a folkzenét, s a fesztivál miliójét. Persze a fellépők között is találkozhattunk fiatalokkal, Hamar Dániel ezt is megemlíti a vele készült, s jelen íráshoz csatolt keretes anyagban. (Jellemző történet: a Muzsikás vasárnap időben megérkezett a koncertjére, ám a csúszások miatt várakozniuk kellett, s amikor emiatt bocsánatot kértek Hamar Dánieltől, ő azzal hárította el a megkövetést, hogy számukra ez nem elveszett idő, mert itt mindig nagyon jól érzik magukat.)

A XXV. Kaláka Folkfesztivál térben és időben is kitágulva zajlott. Időben, hiszen már július 8-án, csütörtökön a Herman

Kraszimira Csurtova-Vaszileva (Bulgária) és a budapesti Falkafolk együttes

Borítófotó: „Méra, húsvét reggel” (Stephen Spinder: Tíz év Erdélyben – Az én szememmel c. kötetéből)

Ottó Múzeumban megnyílt a Kaláka Jubileum című kiállítás, a Városháza díszudvarán rendezett nyitókoncerttel pedig a Kaláka együttes, a helyi Esztenás zenekar és a Kaláka egykori tagja, Huzella Péter hivatalosan is megnyitották a fesztivált. Ezt követően még egy vacsora is kényelmesen belefért, mire Sebestyén Márta, Gryllus Vilmos és a Somogyi Zoltán verseire komponált zene szerzőjeként is jegyzett Gryllus Dániel megkezdte estjüket a zsinagógában, melyen előadták a már szinte klasszikussá vált tizenöt zsoltárt, s e mai feldolgozások mellett Raguczi Gábor kántor házigazdaként a zsidó templomok hagyományos zsoltár-énekét is bemutatta. (Az eredeti terv szerint a fesztivál már az előző napon elkezdődött volna az ország legrégebbi magyar nyelvű kőszínháza, az 1823-ban épült Miskolci Nemzeti Színház Nyári Színházában a Pintér Béla Társulata által színre vitt, erdélyi magyar népdalok, barokk és rockzene elegyére épülő Parasztooperával, de ezt az előadást végül a diósgyőri vár árokszínpadán láthatta, hallhatta a közönség vasárnap délután.) A rendezvénysorozat záróakkordjaként pedig Palya Bea énekes és Fassang László orgonaművész adott közös koncertet július 12-én hétfőn, az Avasi Református Templomban. A fesztiválnak az említeteken és a fesztivál központjaként funkcionáló diósgyőri váron kívül további hét mínusz egy helyszín adott otthont. (A mínusz egy alatt a színház értendő.)

Hamar Dániel, a Muzsikás együttes vezetője így értékeli az évről évre visszatérő Kaláka Folkfesztivált:

Nagyon tiszteljük őket, hogy egy teljesen új műfajt teremtettek a mai gondolatbeszívó embereknek, akik nekik köszönhetően ismernek meg számos jó verset. Ráéreznek a vers hangulatára, s ezt nagyon kevés zenekar mondhatja el magáról az országban. A prozódia tökéletességét produkálják a magyar éneklésben.

Életünk első professzionális nyugati útja is velük együtt zajlott 1974-75 tájékán. Erste mal in Bundesrepublik – hirdették a plakátok, közülük félre is tettünk egyet. Nagyon személyes, jó barátság fűz bennünket a Kaláka tagjaihoz a kezdetektől fogva, amikor még Mikó Pisti is táncházba járt. Így talán nem is csoda, hogy amit a Kaláka kér tőlünk, annak mindig igyekszünk eleget tenni, de ez fordítva is igaz.

Amikor szóba került ez a fesztivál, sokan éreztük úgy, hogy ők tudnák ezt úgy megvalósítani, mint amilyen rendezvényekkel Belgiumban és Hollandiában találkoztunk. Mindig is nagyon tetszett, hogy mennyire széles a Kaláka fesztivál spektru-

Péntektől vasárnapig viszont már a diósgyőri várban összpontosultak az események. Péntek délután ötkor a Budapest Klezmer Band kezdett, s olyan fergeteges koncertet adott, hogy az erről készült felvételt ki kellene adni CD-n. (A Petőfi Rádió rögzítette a fesztivál hangzó anyagait.) Ezt követően a pécsi Székiálto együttes lépett színpadra énekelt verseikkel, melyek zenéjét maguk szerzik. Előfordul, hogy nem maguk választják ki a megzenésítendő verset, hanem őket választja ki egy poéta. Bertók László Kossuth-díjas pécsi költő számukra írt egy verset a boldogságról, s az előadást hallgatva arra gondoltam, hogy vélhetően nem csalatkozott. Az egyik szám után feltették a kérdést, hogy a széksorokban ülő gyerekek közül ki tanul zenélni. A jelentkezők közül kiválasztottak egy fiút, akiről kiderült, hogy zongorázik. „Akkor te minden hangszeren tudsz játszani, tehát ollón is. Létezik tenor olló, s basszus olló is” – magyarázta a konferáló zenész, miközben az első esetben egy kisméretű, másodsorra pedig egy nagyméretű ollót csattogtatott annak virtuóz kezelője. A konferanszié arra is felhívta a figyelmet, hogy nincs borzalmasabb egy rosszul hangolt ollónál. A fiú időközben kapott egy ollót, s kezdődhetett a zene. A négy muzikus közül egy-egy a tenor- és a basszusollón játszott, s újdonsült társuk is igyekezett kicsattogtatni a megfelelő ritmust, az együttes másik két tagja pedig maradt az eredeti hangszerénél. Ám amikor ők kiszálltak, be-

jelentették, hogy most következik az ollószóló, s ekkor a három ollós játszott, majd ismét kiegészült a csapat. Na és az sem volt semmi, amikor a konferanszié eszméletlen hamisan nyerváskolt valamit a hegedűjén, s megkérdezte, hogy milyen zene ez. Választ nem kapott, s ekkor közölte, hogy macskazene. S következett a Macskazene című szám, amely ugyancsak nem volt semmi. Az együttes rajongói is hallatták a hangjukat, egy elhúzódo hangolásnál az egyikük bekiabálta, hogy jó lesz az már, mire rögtön elkezdődött a zene. A kantinos kisasszony című dal végén a kiénekelte kantinos szó után valaki „nő”-t kiáltott, mire az énekes nyomatékosabban énekelte utána a „lááány”-t.

Ezen az estén romániai hagyományörző muzikusok is felléptek, őket a Taraful Mociu elnevezés takarta. Magyarul ez annyit tesz, hogy a Mócsi Banda az erdélyi Mezőségéről. Mócs Magyarpalatka és Magyarzovát között helyezkedik el, a zenekar főként románoknak és cigányoknak muzikál, de időnként magyar mulatságokon is. A banda ez idáig mindössze egyszer járt külföldön, méghozzá tavaly Belgiumban. Magyarországra most látogattak első alkalommal, de Havasréti Pál, a Téka együttes egyik alapító tagja gyűjtött már Mócson zenét, s vélhetően az Utolsó Óra Program keretében is készültek velük felvételek. (Mert akkor egy Új Pátria CD is várható velük.) Jó lenne, ha a táncházak ráharapnának erre a társaságra, mely fantasztikus produkált. Az egyik zenész most hiányzott az öttagú bandából, őt egy Kodoba helyettesítette. Muzsikálás közben egymást váltva egyszer mindegyikük letette a hangszerét, hogy táncudását is bemutassa. Nekem furcsa volt több mint egy órán át ilyen zenét hallgatni színpadon játszó zenekartól, hiszen leszámítva a Táncháztalálkozó gálaműsorát, amikor falusi vonósbandák is játszanak pódiumon negyedórát, nemigen találkoztam ilyesmivel. Táncházakban tánc alá húzni annál többször láttam adatközlőket, gondoljunk csak Kodoba Bélákra vagy Maneszes Mártonéknak, ha már a helymeghatározás kedvéért Magyarpalatkát és Magyarzovátot említettem. A mócsiai diósgyőri várbeli koncertjén biztatták ugyan a közönséget, hogy táncoljanak a színpad előtt, végül néhány pár táncra perdült, de a széksorok mögött, távol a zenekartól – nyilván nem akarták a nagyközönség előtt produkálni magukat. Reméljük, minél hamarabb és minél gyakrabban találkozunk majd idehaza ezzel az egyébként is szimpatikusnak tűnő bandával.

A Ghymest viszont nem kell bemutatni, róluk csak annyit, hogy az elvárásoknak megfelelően most is káprázatos hangulatot

teremtettek. Ezt követően a Zurgó előbb koncertet adott, majd az esti záró táncházat is megtartotta – remekül. A Zurgó két produkciója közé ékelődve a szlovéniai Orlek együttes lépett fel. S a Kedves Olvasó, ha történetesen nem látogatott el az idei Kaláka Fesztiválra, már kezdhet kételkedni írásom hitelességében, mondván, az összes szereplőt dicsérem, de a közönség az ovációjával igazolta az értékítéletemet. Az Orlek együttest például meglepte, hogy az eső ellenére kitartott a publikum, mert mint mondták, odahaza hiába népszerűek, ha megnyílnak az ég csatornái, a közönség akár annak árán is, hogy magukra hagyja őket, fedél alá rohan. S ha már szóba került a közönség, megemlítem, hogy négy éves fiacskám jóvoltából péntek este feleségemmel megismerkedtünk két angol lánnyal. Liverpoolból jöttek, a diósgyőri rendezvényről egy magazinból értesültek, amely közölt egy listát a folkfesztiválokról. Hazánkban még soha nem jártak, s látszott rajtuk, hogy nem bánták meg.

Szombat délelőtt gyerekfesztivál zajlott, többek között a Kaláka és az Esztenás együttes közreműködésével, délután háromkor pedig japán népművészeti kiállítás nyílt a Herman Ottó Múzeumban. Hamarabb megérkeztünk, hogy a megnyitó előtt megtekintsük a már említett Kaláka Jubileum című kiállítást is, amelynek apropóját az adta, hogy a zenekar 35 esztendeje alakult, s idén már a XXV. Kaláka Folkfesztivált rendezték meg. Bevallom, engem nem túlzottan érdekelnek az olyan kiállítások, amelyeken tíz, húsz, harminc éves plakátok, belépőjegyek, programfüzetek láthatók, jobban szeretem a műemléképületekben korabeli berendezési és egyéb tárgyak bemutatásával kialakított enteriőröket, például amilyen a gödöllői kastélyban vagy Krasznahorka várában látható. Így inkább az együttes iránti tisztelet által vezérelve tekintettem meg a kiállítást. Kíváncsi voltam, mekkora anyag gyűlt össze, hiszen a zenekar korábban meghirdette, hogy a kiállításon szeretnének minél több relikviát bemutatni, s aki őriz a Kalákával kapcsolatos bármilyen fotót, újságot, egyéb dokumentumot, tárgyat, attól szívesen vennék, ha kölcsönadná az együttesnek vagy a múzeumnak. Meg kell vallanom, kellemes csalódás ért, mert egyszerűen érdekes volt végignézni a kordokumentumként is funkcionáló plakátokat, s egyéb „papírrégiségeket”, másrészt tárgyak, köztük a legváltozatosabb hangszerek (egy duda is) is szerepeltek a tárlaton – gazdag anyag jött össze. „Élőben” most láttam először újfajta Kossuth-díjat, az NDK hadseregének legmagasabb kulturális kitüntetését viszont a poén kedvéért

Kraszimira Csurtova-Vaszileva rodopei dudán játszik

nem ártott volna jobban kiemelni, ma már ez a plecsni egyébként is többet ér, mint ha a zenekar az NDK hadseregének legmagasabb katonai kitüntetését kapta volna meg, s most magyarázkodhatna, hogy mivel is érdemelte ki. Tamkó Sirató Károly Börönd Ödön című versének kéziratát is megtekinthettük, a költő Kalákának szóló ajánlásával. S látható volt az együttestől ellopott, majd visszavásárolt mandolin is. A lopás tavaly ősszel történt Szarajevóban, de nem csupán ezt a hangszert tulajdonították el, hanem a többi instrumentumot is a mikrobusszal és a hangtechnikával együtt. Az eset a Kaláka koncertje előtt történt, a zenekar ezért kölcsönhangszereken játszott. A tolvajok aztán felajánlották a Kalákának, hogy visszavásárolhatják a lopott holmit, s az együttes élt a lehetőséggel.

Tekintélyes számú érdeklődő gyűlt össze, mire Tóth Andor muzeológus megjelent, s invitálta a népeket az első emeletre, a japán népművészeti kiállítás megnyitójára. Ő rendezte a Kaláka kiállítást, szombat délelőtt pedig a diósgyőri várban találkoztunk vele, hiszen az Esztenás zenekar tagjaként ő is muzsikált a gyerekeknek.

A megnyitó is nagyszerű programot kínált: a várban ugyanis másnap koncertet adott a négytagú curuokai koto együttes, akikkel két énekes is fellépett és a több hangszeren is játszó Chakkiri, s a Japánból saját költségükön érkezett művészek a

múzeumban is ízelítőt adtak tudásukból. A kiállítás anyagát is ők hozták „tokkal-vonóval”, s másfél óra alatt berendezték a kiállítótermet, miután ezt odahaza jól begyakorolták. A megnyitón a japánokat a Kaláka követte, többek között előadták japánul az Ukulele című számukat és a Züi-züi című japán dalt, ami munkadal és kiszámoló is egyben, s melyhez egy kortárs kóruszerző négyszáz éves dallamot dolgozott fel. Fantasztikus volt látni, amint az egyébként tartózkodó emberek hírében álló japánok ragyogó arccal, leplezetlen örömmel, felszabadultan muzsikáltak, s a hangulat a tetőfokára hágott, amikor a koncert végén a felkelő nap országából érkezett művészek a Kalákával közösen muzsikáltak. S mivel hanghordozón már hallottam, de a maga valóságában sohasem láttam kotót, örültem, hogy a hangverseny befejeztével odamehettem, s szemrevételezhettem ezeket az esztétikailag is szép hangszereket.

A kiállítás megtekintése után mehettünk vissza a várba, mert kezdett Ferenczi György és a Herfli Davidson. A közönség nem vette zokon, hogy elhúzódott a produkció, majd következett a Falkafolk együttes nagyszerű koncertje, Kraszimira Csurtova bolgár dudásasszonnyal. Sikerült is megvásárolnom Csurtova egyik lemezét, egy fesztiválon elvárja az ember, hogy vásárolhasson hanghordozókat a fellépőktől, hiszen a Ghy-mes, a Muzsikás, a Kaláka vagy a Vujicsics

albumai számos helyen beszerezhető, de hol kaphatná meg az ember hazánkban a kevésbé ismert külföldi zenészek hangfelvételeit. A Falkafolk után a Maskarades lépett színpadra, s fergeteges sikert aratott. A közönség kórusban követelte, hogy Vissza! Vissza!, mire a rendezőség engedélyezett egy ráadásszámot. Igazság szerint a csúszásokkal is a publikum járt jól, mert általában nem arról volt szó, hogy késve érkeztek a fellépők, s addig zene nélkül maradtak a jelenlévők, hanem arról, hogy az együttesek a meghirdetettnél hosszabb műsort adtak, de emiatt senkinek sem kurtították meg az idejét, így végül egy-egy nap két, két és fél órával hosszabb ideig tartott a program. A Maskaradest követően a calabriai Mattanza együttes népes csapata, már a meghirdetett időponthoz képest jóval később csaphatott a húrok közé. A zenekar a hosszú időn át sanyargatott calabriai nép hagyományából merít, elektronikus hangszereket is alkalmaz, s a stílusuk annyira egyéni, hogy ez a hangzásvilág mattanza néven terjedt el.

A közönség lelkesen ünnepelte az Olaszországból érkezett társaságot, ám ezt köve-

tően sokan a könnyeikkel küszködtek. A Csík zenekar lépett ugyanis színpadra, s Csík János elmondta, felépülőben van egy súlyos autóbalesetből, s nagyon örül annak, hogy itt lehet, mert a baleset után nem gondolta volna, hogy erre még sor kerülhet. A publikum érthető módon meghatódott, ennél jobban nem is tudta volna kifejezni szeretetét és afölötti örömét, hogy a primást ismét színpadon látja.

Írországot az ezt követően fellépő Andy Irvine képviselte a fesztiválon, ő már több alkalommal szerepelt a diósgyőri eseményen, a sikerét nem volt nehéz megjósolni. Andy Irvine a feleségét is magával hozta, s párjával szinte végig ott maradt a fesztiválon, annyira kedveli ezt az eseménysorozatot. Befejezésül pedig a Szilvász Gypsy Folk Band előbb koncertet adott, majd cigány táncházat tartott. Az ír muzsikussal ellentétben ez a formáció itt még ismeretlennek számított – bár Budapesten táncházat tartanak, s lemezük is jelent már meg –, de pillanatok alatt meghódította az egybegyűlteket. Mint ahogy a végén az egyik srác fogalmazott, „eszélösen jók voltak”.

Vasárnap délelőtt ökumenikus istentiszteletet tartottak a Belvárosi Evangélikus Templomban a fesztivál művészeinek közreműködésével, délután pedig jótékonyági hangverseny zajlott a Minorita templomban. A várbeli program kissé felborult, a szerdán elmaradt Parasztoperával kezdődött a műsor, nem a Vujicsics-csal, amely végül a záró táncházat tartotta meg a Söndörgő helyett. A kettő között a japán művészek, a meghirdetett műsoridejét csaknem megduplázó Sebő együttes (emiatt senki sem reklamált), a Kaláka, a Budapest Táncgyűttes, a Muzsikás együttes valamint Szalonna és barátai léptek fel.

A Budapest Táncgyűttes A walesi bárdokat táncolta el a Kaláka együttes zenéjére. A koreográfiát annak idején Zsuráfszky Zoltán készítette, s maga is alakította a főszerepet. Most Fitos Dezső táncolta el, s a jelenlévő Zsura is táncolt „civilben” az előadás alatt. Aztán jött a Kaláka, s hirtelen kialudtak a lámpák. Valaki állítólag közvetlenül előtte odasúgta a színpadra igyekvő Gryllus Dánielnek, hogy ne ijedjen meg attól ami történni fog, nehogy elektromos zárlatnak vélje a dolgot és szívinfarktust kapjon. Majd bengáli tűz jelent meg az egyik ablakban, 25-ös számot formálva, Zsura pedig, aki közben beöltözött Edward király jelmezébe, felvitte a színpadra és átadta az együttesnek a 400 személyes tortát, amelyen 25 szál gyertya égett, s felirat hirdette, hogy 25 éves a Kaláka Folkfesztivál. A közönség örjögött, a koncert után alig akarták leengedni a Kalákát a színpadról. (A tortát a Vujicsics együttes táncháza előtt vágta fel, s osztották szét a közönségnek.) Ezután ismét a Budapest Táncgyűttes következett Szatmár című produkciójával, melynek koreográfiája szintén Zsuráfszky Zoltán nevéhez fűződik.

S hogy mivel lépett színpadra a jól ismert, világhírű Muzsikás együttes? Azoknak az autentikus előadónak adták meg most a tiszteletet, akik a hagyományos zenét és táncokat megőrizték: Petrás Anna moldvai énekes, illetve Muszka Bene György és felesége, Ilonka kalotaszegi táncosok adtak közös műsort a Muzsikással. Ráadásként nem csoportos táncre, fergeteges muzsikára került sor, hanem épp ellenkezőleg: Petrás Anna imádságot énekelt, a többiek körbeállták, s ez nagyon megérintette a közönséget.

A fesztivál hétfőn zárult az avasi templomban Palya Bea énekesnő és Fassang László orgonaművész koncertjével. Fantasztikus az a művészi produktum, amit ez a két ember a megismerkedésük óta együtt létrehozott. Fassang László a tradicionális orgonairodalom mellett az improvizáció

Munkában a Duna TV stábja

fotók: Stephen Spinder

hagyományának ápolását is fontosnak tartja, s igyekszik a hangszer lehetőségeit különböző stílusok, például a dzsessz és a népzene szintézisében keresztül is bemutatni, támogatni. Palya Bea magyar és más népek népdalait is éneklő, de a dzsessz és a világzene is közel áll hozzá. Zenéjükben a klasszikus orgonairódalom és a tradicionális énekeszene találkozik, melynek összekapcsolódási pontja az improvizáció. Bár kortárs zeneszerzők közül néhányan írtak orgonára művet vagy műveket – például Ligeti György is –, de ez a hangszer már jó ideje nem játszik akkora szerepet a komolyzenében, mint Bach korában. Talán nehézkesnek is tartják a mai szerzők. Fassang László és Palya Bea arról győzték meg, hogy aki így vélekedik a hangszerről, annak nincs igaza. A lengyel Górecki szoprán hangra és orgonára írt *O Domina nostra* című műve jutott eszembe a párost hallgatva. Ezt a művet nagyon szeretem, de Góreckinek szinte csak a híres III. szimfóniáját lehet megkapni hanghordozón, így e mű nekem sincs meg, a rádióból vette fel kazettára az egyik barátom, de már elvesztette. Bízom benne, hogy egyszer majd megkapom lemezen – Palya Bea és Fassang László előadásában.

S bár egy fesztiválon az előadóművészek a főszereplők, egy ilyen rendezvénysorozat színvonala, így a közönség hangulata, egyéb körülményeken is múlik. Nos, e tekintetben is csak jót tudok mondani.

Elsőként vegyük a szponzorokat! A fesztivál főszponzora már jó ideje a Matáv, s teljesen természetes, hogy egy cég, amely pénzt áldoz egy kulturális rendezvényre, mely ezáltal színvonalasabb lesz, profitálni is akar ebből. Nyilván szeretné, ha ezáltal jobban csengene a neve, s ezért egy bizonyos határon belül sok mindent megtehet. A Matáv a várakokban állította fel jurta formájú sátrát, s a színpadoknál is elhelyezte a nevét. Nem hallottam arról, hogy ez bárkit is zavart volna, a jurta pedig, ahol különböző gyermekfoglalkozásokat is tartottak, kifejezetten a közönség egyik kedvencének bizonyult. A reklámajándékokra pedig kifejezetten vadásztak az emberek. Léggömbből volt elegendő, ám a naponta osztogatott piros sapkákról lekéstek a túlzottan későn jövők. A meleg miatt e fejedőt a fejükre tették az emberek, s nem csak a várban, de a városban is hordták. Sőt, vasárnap kirándultunk a lillafüredi kisvasúttal, s még azon is utazott Matáv-sapkás ember. A tévedések elkerülése végett megjegyzem, nem én voltam, egyébként sem sikerült szereznem a fiacskámnak, pedig szerettem volna, mert otthon felejtettük a sapkáját. Málnaszörppel töltött, vállra akasztható üdítő palackot viszont megcsíptünk – ezt

is hajkurászták az emberek –, mely a málnaszörp elfogyása után is utántölthető valamivel. Aki osztogatta, sokszor azt mondta a kiszemelt gyerekeknek: látom, apádnak már sikerült megtalálnia a sörét, jól bele is kapaszkodott, de neked is jár innivaló. Hozzáteszem, hogy ez utóbbi tárgyon, a sapkán, a lufin vagy a pólókon nem hivalkodó méretű, hanem apró fehér betűkkel tüntették fel a Matáv nevét. A minden fülbe való Petőfi Rádió is szponzorálta az eseményt, rögzítette is a koncerteket, fölvehetjük majd a nekünk tetsző produkciókat. A város is támogatta a fesztivált.

Nyilván mindenki pozitívan értékelte azt is, hogy a Miskolci Est különszámot adott ki a fesztivál alkalmából, melyben nem csak a programokat ismertette, hanem a résztvevőkről is adott fényképes tájékoztatót. A környezetre sem lehet panasz, sem a templomokra, sem a múzeumra, sem a diósgyőri várra. Közülük nem egy élvez műemléki védettséget. A várhoz vezető Vár utca védett fasora és gyönyörű régi épületei, még hangulatosabbá teszik a központi helyszínt. S az sem elhanyagolható, hogy jó néhány folk- és táncmuzika rendezvénnyel ellentétben, ahol olyan büféárak uralkodnak, mintha a célközönség nem középkorúakból, egyetemistákból, tanárokból és egyéb, nem túl nagy pénzekből élő emberekből állna, hanem bankárokból és topmenedzserekből, itt a publikum pénztárcájához méretezik az árakat. No persze, hiszen a Kaláka mindamellett, hogy a büfé üzemeltetését helyi cégre bízta, amely Miskolc városnak adózik, a kedvező árszintben is megállapodott a társasággal, amely 13 éve nyújtja ezt a szolgáltatást a fesztivál idején. Ráadásul a rendezvény területén kívül, annak szomszédságában, a Vár utca éttermeiben sem kell otthagynia az embernek a gatyáját. S a környező utcákban gond nélkül leparkolhatunk az autóval, nem kell parkolási pénzt fizetni, pedig az ország harmadik legnagyobb településéről van szó. Ezzel szemben léteznek olyan fesztiválok, ahol nem helyi cégek üzemeltetik a büféket, borsos áron kínálva az étel-italt, s hiába található rengeteg szabad terület, kemény pénzeket kell leszurkolni parkolás címén.

Végül tájékoztatásként megjegyezzük, hogy a fesztivál alkalmával nyílt Kaláka Jubileum című kiállítás augusztus 31-ig tartva a miskolci Herman Ottó Múzeumban, az anyag a tervek szerint ezután vándorkiállításra indul. S nem árt tudni, hogy míg én visszaemlékezem az idei Kaláka Folkfesztiválra, az együttes tagjai és segítői már a jövő évi fesztivál megvalósításán dolgoznak. Sok sikert nekik.

K. Tóth László

Új élő népzene 2005

Ismét meghirdetjük lemez pályázatunkat népzenei és énekegyüttesek, énekes és hangszeres szolisták részére. A pályázatra olyan műsorszámokkal lehet jelentkezni, amelyek eddig még CD-lemezen nem jelentek meg. (Hangkasszettán való korábbi megjelenés nem kizáró ok.)

A szakmai zsűri minden egyes tagja a teljes anyagot meghallgatva teszi meg javaslatát. Szólistáktól legfeljebb hat-, együttesektől legfeljebb tízperces hangfelvételt várunk. Szerkesztési okokból kérjük, hogy egy blokk ne legyen hosszabb öt percnél! A zsűri tagjai arról döntenek, hogy mely műsorszámokat javasolják hangfelvételre; külön nem értékelnek, de a szavazati arányról minden pályázót tájékoztatunk.

A zenei szerkesztő-rendező (Havasréti Pál) a stúdióban rögzített felvételekből – szakmai és szerkesztési szempontok alapján – állítja össze a CD és hangkasszetta anyagát. A stúdiófelvételre 2005 elején kerül sor; a hangfelvételre érkezők előzetes egyeztetés alapján útiköltség-hozzájárulást kapnak.

A CD és hangkasszetta megjelenését 2005 tavaszán, a XXIV. Országos Táncművészeti Fesztiválra tervezzük, ahol az *Új élő népzene* CD élő lemezbemutatóját is megtartjuk. A válogatásra felkerülő előadók bruttó 1.500,- Ft/perc tiszteletdíjban és tiszteletpéldányban részesülnek, a megjelenést követően.

A pályázat határideje:

2004. október 31.

A pályázathoz egy minden szükséges információt tartalmazó mellékletet kérünk csatolni. Ebben szerepeljen a pályázó neve, levelezési címe, telefonszáma (fax-száma, e-mail-címe). Kérjük feltüntetni az egyes műsorszámok címét, időtartamát, a tájegységi hivatkozásokat (esetleg a gyűjtők nevével), számonként a közreműködők nevét és hangszerét, valamint az elhangzó dalok szövegét. Hiányosan dokumentált és késedelmesen benyújtott pályázatokat nem tudunk figyelembe venni.

postacím: Táncművészeti Egyesület,

1255 Budapest, Pf. 153.

cím: Budapest, I. Szilágyi Dezső tér 6.

telefon/fax: (36.1) 214-3521

e-mail: tanchaz@mail.datanet.hu

XVIII. Mesterségek Ünnepe

Budavári Palota, 2004. augusztus 19-22.

A Mesterségek Ünnepe 2004-ben immáron tizennyolcadik alkalommal kerül megrendezésre a Budai Várban. Ezen a hagyományos kulturális eseményen évente a legkiválóbb magyarországi hagyományörző népművészek tárgyalgató tevékenységét, működő műhelyekben tekintheti meg az idelátogató közönség. A Népművészeti Egyesületek Szövetsége által felkért szakértők bírálata szavatolja a bemutatott tevékenységek és áruk értékét és minőségét.

A Budavári Palota körül négy napon keresztül a világ különböző részeiből meghívott kézművesek, zenészek és táncosok mutatkoznak be. A rendezvényen, mint ahogy a népi hagyományban is, együtt jelenik meg a kézművesség a zenével és a tánccal.

Augusztus 20-án a mesterek díszes aratófelvonulásával és ünnepélyes kenyérszenteléssel köszöntjük Szent István ünnepét, majd átadásra kerül az Év Mestere-díj is.

A Mesterségek Ünnepe az élő népi kultúra bemutatkozásának egyik legjelentősebb fóruma. A rendezvény minden évben nagy érdeklődésre tart számot, évente mintegy 80–100 ezer látogatót vonz, nagyrészt külföldi turistákat, így ez a népművészeti fesztivál nem csak kulturális téren, de idegenforgalmi szempontból is jelentős esemény.

A Mesterségek Ünnepe a kézművesbemutatókon, hagyományörző kirakodóvásáron, zenei- és táncprogramokon kívül továbbra is nagy hangsúlyt kíván fektetni a gyerekfoglalkozásokra valamint a régi vásárok hangulatának felidézésére.

Az elmúlt évek sikereinek nyomán a XVIII. Mesterségek Ünnepe keretében sor kerül a Nemezkiállítások Nemzetközi Találkozójára, melyet a Nemez Szakmai Bizottság közreműködésével közösen szervezünk.

A Találkozó célja az elmúlt 20 évben történetek összefoglalása: kiállítások, bemutatók, tapasztalatcsere és közös gyakorlati munka formájában. A találkozóra az Európai Unióhoz való csatlakozásunk évében 20 országból több száz résztvevőt és érdeklődőt várunk. Augusztus 10–29-ig a Magyar Nemzeti Galériában Nemezkiállítást rendezünk „Te, báránnyok gyapjából való” címmel. Itt a hagyományos és mai nemeztakarók, tértextilek és művészeti tárgyak kerülnek bemutatásra. A kiállítás 21 ország 102 alkotójának munkáit mutatja be.

A Budavári Palota történelmi környezetében a 2004-es Mesterségek Ünnepe ismételten méltó fórum lesz a különböző kulturális, művészeti és hagyományörző programok bemutatkozása számára.

A Mesterségek Ünnepe programja:

Kézművesbemutató

A Budavári Palota körül egységes stílusú pavilonokban a világ különböző részéből érkezett kézművesek, tárgyalgató népművészek működő műhelyekben ismertetik meg a látogatókkal mesterségük csínját-bínját, a közönséget is bevonva a tárgyalgató folyamatába.

Kirakodóvásár

Az előzetes zsűrizés után kiválasztott népi- és iparművészeti tárgyak a hagyományos kirakodóvásáron megvásárolhatók.

Népzenei és néptánc program

A Palota történelmi falai között felépített színpadokon magyarországi és a világ különböző tájairól meghívott néptáncgyűttek, zenekarok és szólisták mutatják be hagyományos dalaikat és hangszeres népzenejüket, táncaikat. Minden este más nemzetiségű táncban táncolhat a közönség.

Nemezkiállítás a Nemzeti Galériában

Az idei rendezvény fő témája a nemez. A szabattéri kézműves-bemutatók mellett augusztus 10–29-ig a világ legjelesebb nemezkiállításainak munkáiból nyílik kiállítás.

Vásári játékok – Vetélkedők

A rendezvényt színesíti a régi budavári vásári hangulat megidézése: utcaszínházi commedia dell'arte jelmezes komédiásokkal, gólyalábassokkal, hagyományos népi bábszínházzal és óriásbábokkal, gyermeket és felnőttet egyaránt szórakoztató játékokkal. Az érdeklődők játékos vetélkedőkön mérhetik össze a hagyományokkal kapcsolatos tudásukat.

Gyerekprogramok

A gyerekeknek szóló műsorszámok (mesemondás, bábszínház, játékok) mellett a kézműves foglalkozásokon és a gyerektáncokban a legkisebbek játékos formában ismerkedhetnek meg a népművészeti hagyományok egyszerű elemeivel.

Mesterségek Ünnepe

Festival of Folk Arts
Budavári Palota • Buda Royal Palace
2004. augusztus 19-22.

CIOFF III. FOLKLORIADA A Népművészet Olimpiája

Redőny: NÉPMŰVÉSZETI EGYESÜLETEK SZÖVETSÉGE • Információ: (1) 214-3523 • e-mail: mestalk@szef.hu

PÁLYÁZATI KIÍRÁS

„Táncház-népzene 2005”

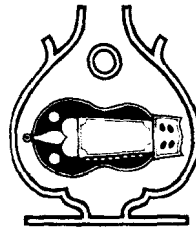
A Hagyományok Háza Népművészeti Műhelye a Magyar Művelődési Intézet „TáncházTalálkozó” sorozatának folytatójaként negyedszer ír ki lemezpályázatot hivatásos és műkedvelő népzenei együttesek, hangszeres és énekes szólisták, illetve énekegyüttesek részére. A felhívás célja, hogy a népzenei mozgalom különféle előadóinak színvonalas produkciói egy igényes válogatás keretében CD-lemezen, illetve műsoros kazettán megjelenhessenek.

Pályázni hagyományhű népzenei felvétellel és azon alapuló – elsősorban akusztikus hangszereken megszólaltatott – feldolgozással lehet. A beküldött pályázati anyag időtartama együtteseknél legfeljebb összesen 15 perc, szólistáknál legfeljebb összesen 10 perc (maximum 3-3 műsorszám) legyen. Egy-egy műsorszám időtartama lehetőleg ne haladja meg az 5 (öt) percet. A pályázatban csak olyan összeállítások szerepelhetnek, amelyeket az előadók korábban CD-n még nem jelentettek meg, illetve párhuzamosan futó pályázatra (pl. Új Élő Népzene) a tárgyévben nem adtak be.

A beérkező pályázatokat a szakmai zsűri két fordulóban bírálja el. Döntésük alapján általában tizenhét-húsz produkció kap bemutatkozási lehetőséget. A lemezsorozat szerkesztője – szerkesztési okok miatt, korlátozott számban – olyan előadókat is felkérhet a kiadványon közreműködésre, akik a pályázaton nem szerepeltek. A válogatásnál előnyben részesítjük a magyar népzenevel induló jelentkezőket. A pávakörök, a citerazenekari mozgalom együttesei, a hagyományörző előadók, továbbá a népies műzenét játszó zenekarok és a hivatásos zeneszerzők tevékenysége pályázatunk körén kívül esik, így felvételeiket nem áll módunkban fogadni.

Az adminisztráció megkönnyítése érdekében kérjük, hogy a zenei anyag mellett egy kísérőlevélben tüntessék fel a műsorszámok címét, földrajzi eredetét (tájegység, falu), időtartamát, az előadók nevét. (Feldolgozások esetében a szerző személyét is jelöljék meg.) Feltétlenül adják meg továbbá postai, fax, e-mail, telefonos elérhetőségüket! Minden pályázót értesítünk szereplése eredményéről, sőt az illetékes zsűritagok személyre szólóan is megfogalmazzák észrevételeiket, amennyiben erre igény merül fel. (Ezt segítő a pályázati anyagokat archiváljuk.) A nyertesek tiszteletdíjban és költségtérítésben részesülnek, továbbá tiszteletpéldányt kapnak a hanghordozókból. A lemez bemutató hangversenyére 2005 áprilisában kerül sor a Hagyományok Háza színháztermében – reményeink és az előző évek gyakorlata alapján – a kiadványon szereplő összes előadó részvételével. A pályázatokat az alábbi címre kérjük beküldeni:

Mohácsy Albert, Hagyományok Háza Népművészeti Műhely
1011 Budapest, Corvin tér 8. (tel.: 201-5017, 225-1012)
Beérkezési határidő: 2004. november 8.

SZERÉNYI BÉLA

**hangszerkészítő mester, népi iparművész,
a Magyar Hangszerész Szövetség elnöke**

**KIVÁLÓ MINŐSÉGŰ
TEKERŐK
RÖVID HATÁRIDŐRE!**

1039 Budapest, Barátpatak u. 6/B.
T: 06-20/ 438-9145; T/F: 250-7988
E-mail: bela@szerenyi.hu
Honlap: www.szerenyi.hu

FELHÍVÁS!

A BONYHÁDI VÖRÖSMARTY M. IFJÚSÁGI ÉS MŰVELŐDÉSI KÖZPONT,
ÉS A MAGYAR RÁDIÓ RT. BARTÓK ADÓFŐSZERKESZTŐSÉG
NÉPZENEI SZERKESZTŐSÉGE RENDEZÉSÉBEN

XI. ORSZÁGOS NÉPZENEI TALÁLKOZÓ

– versenyműsorok, népzenei koncert, táncház, gálaműsor –

A népzenei találkozók hagyományaihoz híven továbbra is a még kevésbé ismert hangszeres együttesek és szólisták számára szeretnénk megméretési lehetőséget kínálni felnőtt és ifjúsági kategóriában. Ez utóbbit elsősorban az ország több városában jól működő népzenei iskolák növendékei számára szervezzük. Az ifjúsági kategória felső korhatára 16 év, zenekarok esetében ez az átlagéletkorra értendő. E fesztivál keretében citerazenekarokkal és pávakörökkel nem áll módunkban foglalkozni. Várjuk tehát a magyar és a Kárpát-medencei nemzetiségek zenéjét játszó zenekarok, valamint énekes és hangszeres szólisták jelentkezését. A színpadon bemutatásra kerülő versenyprodukció szólisták esetében max. 8 perc, zenekaroknál max. 15 perc lehet.

Nevezési díj: 1.500,- Ft személyenként
(A versenyen résztvevőknek szállást és étkezést biztosítunk.)

Jelentkezési határidő: 2004. szeptember 15.

Részletes információ és jelentkezési lapok kérhetők:
Vörösmarty Mihály Ifjúsági és Művelődési Központ
7150 Bonyhád, Széchenyi tér 2.

Tel.: 74/451-455 • Fax: 74/451-021

A jelentkezési lap letölthető: www.bonyhad.hu/rendezveny.html

Országos + Opening
Szezonnyitó + Táncház
Táncház + Ball

2004. szeptember 18.
Fővárosi Művelődési Ház
Bp. XI., Fehérvári út 47.

16.00 Aprók tánca
19.00 Felnőtt táncház

www.tanchaz.hu

Népművészet az egri várban

Talán kevesen tudják, hogy az ország leglátogatottabb múzeuma az egri Dobó István Vármúzeum. Bár aligha van olyan magyar, aki legálább iskolás korában ne látogatott volna el egyszer az egri hősök Gárdonyi regénye révén mindenki által ismert hősiességének színhelyére, mégse magától értetődő, hogy a látogatók száma még a legnagyobb budapesti közgyűjteményekét is megelőzte az elmúlt években.

Az egri várba persze a történelmi szerepe miatt jönnek elsősorban a látogatók, s így múzeumában, kiállításain is a történeti anyag dominál, de a gyűjteménynek ezen kívül több más részlege is van. Egyike ezeknek a népművészeti anyag, amelyből egy állandó tárlat tekinthető meg a várhoz vezető Dobó utca 12. sz. alatti épületben, Palóc Népművészeti Kiállítás címmel. Magában a várban korábban nem volt szokásos ilyen jellegű kiállításokat rendezni, az idén azonban változott a helyzet. A vár ugyan egyelőre nem bővelkedik időszaki kiállítások rendezésére alkalmas helyiségekben (ami a Dobó-bástya belső kialakítása után remélhetőleg változni fog), a gótikus püspöki palota két földszinti terme mégis helyet tud biztosítani kisebb tárlatoknak. Ezekben rendezték meg ez év tavaszán a „Népművészeti örökségünk – Heves megye” kiállítást, amelyet az ősz folyamán egy másik követ ugyanazon projekt keretén belül, sőt tervek vannak arra, hogy a palota padlásterét is kiállítások rendezésére alkalmassá alakítják át, s itt szintén népművészeti anyag kerülne elhelyezésre.

Amint a kiállítás címe is sugallja, s ahogy az egyik rendezőtől, Cs. Schwalm Edittől megtudtam, itt egy sorozat egyik állomásáról van szó, méghozzá az eredetileg az Európa Kiadó által 1987-ben elindított „Népművészeti örökségünk” könyvsorozatnak az idén megjelenő „Heves megye népművészete” című kötetéről. Az egyes, mostanában már a megyei önkormányzatok támogatásával készülő kötetek megjelenését minden megyében kiállítások kísérték. Így van ez Heves megyében is, a különbség csak annyi, hogy a várhatóan az év végén megjelenő könyvet a kiállítások némileg megelőzik. A két kiállítás között az a különbség, hogy míg a tava-

szin – ahogy az elnevezése is mutatja – a népművészeti örökség, a XVIII–XX. század tárgyalkotó népművészete került bemutatásra, addig az október 8. és december 10. között nyitva tartó őszi kiállításon a megyében élő alkotók mutatják be, hogyan él tovább napjainkban népművészeti örökségünk szelleme.

Heves megye egy jelentős része a palóc területéhez tartozik, elsősorban a Mátra és a Bükk északi részén található települések, míg a déli terület már az Alföld része. A Palócföld határait nem könnyű megállapítani, elsősorban a nyelvjáráshoz kötődik. A „palóc centrum”-ot Nógrád, Heves, Borsod északi része adja, de ezt a magot körülveszik palócos jellegű kistjak is. Nem csak a mai Magyarországra terjed ki a Palócföld, hanem a történelmi Magyarország Kishont, Gömör vármegyéire is, amelyek ma túlnyomórészt Szlovákiához tartoznak. A népi kultúra nem kizárólag a falvakra korlátozódott; a városokra is hatással volt. Voltak, akik a XIX. századi egri viseletet polgárosult palóc viseletként írták le. Neveztek az egri legdíszesebb parasztos jellegű viseletnek is. Különösen az egri cifraszűrök számítottak az egész országban a legdíszesebbnek. Ezt jól példázta a tavaszi kiállítás legszebb darabja, a Néprajzi Múzeum tulajdonában lévő cifraszűr.

A tavaszi kiállítást Paládi-Kovács Attila akadémikus, a Magyar Néprajzi Társaság elnöke nyitotta meg, aki régebben maga is munkatársa volt a Vármúzeumnak. Előadásából megtudhattuk, hogy mind a XIX. században, mind a XX. század első felében a kutatók és kiállítók igen kis figyelmet szenteltek Heves megye népművészetének. Igazából csak az 1950-es évektől kezdődött jelentősebb feltáró munka Bakó Ferenc vezetésével, aki végigjárta a megye összes települését, kb. 10 000 felvételt készített, s létrehozta a múzeum néprajzi gyűjteményét. Segítségére voltak magángyűjtők is, különösen Holló Valéria, aki 1368 tárgyat adományozott a múzeumnak népművészeti üzletének államosításakor, s később is népi iparművészeti tárgyakkal tovább gazdagította a gyűjteményt. A múzeum gyarapodását a terepmunka és a szerencse is segítette, mint például amikor Tiszanánán egy gazda padlásán két teherautónyi gömőri fazekas edényt találtak a hatvanas években. Jelentős állomás volt a kutatómunkában a Bakó Ferenc által szerkesztett négykötetes „Palócok” kiadása. Napjainkban a tárgyalkotó népművészet alkotásainak minél teljesebb, digitalizált adatbázisban történő feldolgozása az egyik fő cél, továbbá a nagyközönség részére történő minél átfogóbb bemutatásuk.

A tavaszi kiállítás közgyűjtemények és magángyűjtők összefogásával jött létre. Sok tárgyát először láthatott a nagyközönség. A házi készítésű, továbbá a kézművesek, kisiparosok, céhek, manufaktúrák által előállított használati és díszítő tárgyak mellett fotókról megismerhették a látogatók a vidék népi építészetét is. Az ősszel megrendezésre kerülő „Élő népművészet” kiállításon a Hevesi Népművészeti és Háziipari Szövetkezet szöttesei és hímezései, valamint a Heves Megyei Népművészeti Egyesületbe tömörült fazekasok, kosárfonók, börművesek, hímezők, népi ékszerkészítők, mézeskalácsosok, gyertyaöntők, bútorfestők, gyékénykötők alkotásai lesznek láthatók.

Bizakodásra adhat okot, hogy a felügyeletet gyakorló megyei közgyűlés elnöke is úgy értékelte a megnyitón a hároméves projektet, s annak folyamatosan megszülető eredményeit, mint olyan hozományunkat, amelyet viszünk magunkkal az Európai Unióba. Remélhetőleg a Vármúzeum lelkes munkatársainak a következő esztendőben is folyamatosan rendelkezésére fognak állni olyan anyagi források, melyekkel elképzeléseiket megvalósíthatják, s az egri várat nem csak történelmi szerepe, építésze, várjátékai miatt keresik majd fel a turisták, hanem a megye népművészetét bemutató színvonalas kiállításaiért is.

Abkarovits Endre

Gyöngyösi korsó a Mátra Múzeumból – a szerző felvétele

A Hargita a Balaton-felvidéken

Káli Napok – Káli Vigasságok

Kellemes meglepetésként érte a Hargita Nemzeti Székely Népi Együttest a nemrég véget ért, első alkalommal megszervezett Káli Napok – Káli Vigasságok programsorozat. Kékkút, egy alig hetvenfős kis község olyan rendezvényt hívott életre, amely bátran megállná a helyét több nemzetközi fesztivál között is. Az esemény a magyar kultúra népi gyökereit hivatott megjeleníteni a lehető legszínesebb módon.

Erre a kulturális eseményre olyan kézművesek, hagyományörzők, mutatványosok, táncosok, lovas-íjászok, bábosok, énekmondók és zenészek kaptak meghívást határon onnan és innen egyaránt, akik tudásuk legjavát nyújthatták. A programok rengeteg ember érdeklődését keltették fel, méltán, hiszen minőségi és szórakoztató műsoroknak lehettek tanúi. Kihasználva a helyszín történeti, természeti és építészeti adottságait, ezeket összehangolva az előadások színvonalas és látványos voltával, a szervezők minden nemű és korú érdeklődő számára élvezetessé tették a történeteket.

Hogy az öröm alapvonása volt az eseményeknek, arról a Hargita Együttes táncosai számoltak be a rendezvény végeztével. Elmondásuk szerint a varázslatos környezet és a helybeliek önzetlen segítőkészsége, a közönség értékelő tapsai együttesen remek hangulatot teremtettek. A jó kedély a rendezvény végéig kitartott, ott-tartózkodásuk egy hete szinte perceknek tűnő gyorsasággal száguldott tova. Hozzá kell tenni, hogy az együttes örömmel teli óráinak fő kulcsa ta-

lán abban keresendő, hogy rövid idő alatt a közönség kedvencévé váltak, mondhatni a rendezvény főszereplői státuszába emeltettek. Ez utóbbit, habár a kellemes meglepetések közé sorolandó, mégiscsak annak köszönhető, hogy a szervezésből is derekasan kivették a részüket. Az együttes nevéhez fűződtek többek között a naponta, délelőtt és délután tartott táncoktatások, az esti táncházak, valamint egy sikeres folklórműsor előadása népes közönség előtt. A rendezvényen minden bizonnyal – sőt, tapasztalhatóan – nem csak magyar ajkú vendégek vettek részt, ami a magyar népi kultúra népszerűségét és vonzó voltát igazolja.

Tovább faggatva az együttes tagjait, elmondták, hogy bizony az öröm mellett a fáradtság is jellemezte ott-tartózkodásukat: „Hatalmas volt a fáradtság, reggel kilenctől a hajnali órákig tartott számunkra a program, de nem bántuk meg, végig uralkodott a jó hangulat és a baráti tereferé”. Arra a kérdésre pedig, hogy mi lehetett a titka az együttes kitüntettségének, a közönség szimpátiájának, azt válaszolták, hogy

leginkább az együttesre jellemző hitelesség, a közönséget megszólító interaktivitás, az eredetiség és a táncban rejlő öröm átadása: „Nagyon sok emberrel megismerkedtünk, a rendezvény végéig egyre csak jöttek hozzánk, érdeklődtek és barátkoztak velünk, s tényleg sok jó cimborát szereztünk magunknak, akikkel együtt táncoltunk, szórakoztunk, sokan közülük még a munkánkat is segítették.” A kékkúti polgármester, Jancsó Gábor, végig az együttesel együtt volt, s végül az egyik táncos még egy bicskát is kapott tőle ajándékba, elismerése jeléül. Erre mondták többen mosolyogva, hogy „no ezt is meg kellett élnünk, hogy magyar adjon székelynek bicskát!”

A Balaton partján is szólt a muzsika, táncosok és nyaralók együtt táncoltak a medvés dallamaira. Bizony ritkán eshetett meg a Balatonnal eddig, hogy igazi székely lányok és fiúk, veretes magyar muzsikászokkal és táncosokkal fodrozzák őt meg.

A Hargita méltán lehet elégedett – a visszajelzésekből ítélve – sikeres kékkúti szereplésével, a szervező helybéli önkormányzatok a jövőben is megtartandó Káli Napok – Káli Vigasságok rendezvénysorozatra szeretettel visszavárják. Az együttes természetesen örömmel vissza is látogat majd. Mi több, a Kékkúti Önkormányzat és a Hargita Nemzeti Székely Népi Együttes jövőre egyhetes közös néptánc-tábor megvalósítását tűzte ki célul.

Nyulas Ferenc

TIZENKÉT BANDA

Mohácsy Albert és Nagy Zsolt muzsikál jeles prímásokkal

Két kísérőhangszeren játszó muzsikás, Mohácsy Albert és Nagy Zsolt – a Méta bőgőse és kontrása – álmodta meg ezt a CD-t: ők ketten adják a talapat, erre készül tizenkét különböző zenei építmény, mindig más és más prímásokkal. Sokféle előadásmód, tónus hangzik fel az albumon az előadótól, a dallamot játszó prímások és énekesek egyéniségétől, a változatos hangszerfelállástól függően. Akik pedig az eredeti felvételeket is ismerik, azok számára a dallamok mögül kihallatszik az a falusi muzsikás, akitől a zenét eltanulták, mint például a szászcsávási muzsika esetében. Mögöttük pedig ott „a banda” – ahogy Nagy Zsolt kontrás-brácsás és Mohácsy Albert bőgős magát a borítón megjelöli.

A CD formabontóan indul: szépirodalmi idézettel (Vörösmarty Csongor és Tündéjéből az Éj monológja részletei hangzanak el). Hallottunk már népzenei szövegre tett verset (megzenésítést), láttunk már eltáncolt szépirodalmat, itt azonban a népzene és az elhangzó irodalmi idézet párbeszédet kezd egymással. Ritka, értékes, szép példája ez annak, amikor a népzene más művészetekkel érintkezik, saját folklórikus közegéből kimozdul és a műveltség más tartományaival elegyedik, s ettől mindkét oldal gazdagabbá válik. A filozofikus szöveg a népzenei közegben továbbrepegződik, még inkább elmélyül. Az idézetek tagolják a CD zenei anyagát, a három helyen elhangzó szövegrészletek tudatos szerkesztésről, a zene előadásán túli többletet adó elrendezésről árulkodnak.

A világ kezdetét megidéző verssorokba finoman kúszik be a hangolásból kibontakozó érzékeny muzsika, általa lassan formálódik a Rend, még az aszimmetriában is. Az egyes dallamok az érzelmek széles skáláját szólaltatják meg, a líraiságtól (Az én babámnak...) a humort és féktelenséget ötvöző Cigánycsárdáson át a fájdalmas húrokat is megszólaltató bonchidai és ördögösfüzesi dallamokig. A megszokott, szinte kötelező lassú-gyors-még gyorsabb építkezéstől eltérő tempóváltások is a hangulatok, érzelmek változásainak megfelelően alakulnak. Egyedül a Csak az fáj... esetében tartom az ének megszólalásakor bekövetkező váltást indokolatlannak és zavarónak. És természetesen külön hangja van a női és férfi érzelmeknek – remek énekes előadók személyében és jól válogatott népdalszövegek formájában egyaránt. Hallhatóan ott van a személyesség is a CD-n, hiszen bevallottan a zenésbarátságok (Hóhányók, Mindhalálig muzsikálók) mentén szerveződött meg a tizenkét fele zenekari fölállítás. (Ezekről tapasztalatból tudom magam is, az együttzenélés egyaránt képes mélyíteni őket, de ki is fáraszthatja azokat. Itt fáradtságnak nyoma sincs.) Sokféleség és sokszínűség vonul végig a CD-n, ez azonban nem válik eklektikussá: mögötte a válogatás és szerkesztés tudatossága.

Tudjuk vagy nem, szembenézünk a ténnyel vagy elfordítjuk a fejünket, van hozzá elég hitünk vagy kételkedünk: a hagyomány itt van, velünk, körülöttünk, bennünk. Aki engedi, hogy átjárja és formálja őt, az gyarapszik, bölcsébbé, többé válik általa. Aki vállalkozik továbbéltetésére, másokat is gazdagabbá tesz, s ez a továbbéltetés föltétlenül azt kell jelentse: új tartalmakkal tudja megtölteni a dallamot, a mozdulatot, a tárgyat. Az ígért folytatást várva:

Sándor Ildikó

Kérdések és válaszok

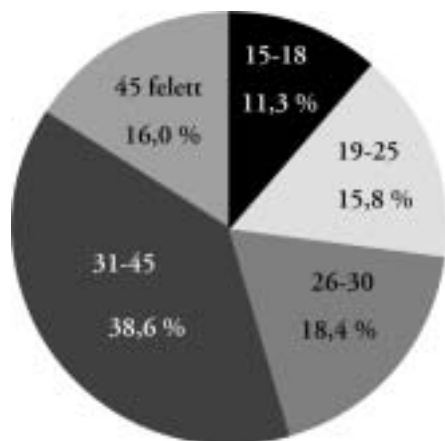
Táncháztalálkozó 2004 – I. rész

A Táncháztalálkozón 1998 és 2002 után most harmadik ízben próbáltunk választ találni néhány kérdésre: kik a Táncháztalálkozó résztvevői, a közönség és a közreműködők? Hogyan érzik magukat? Milyen programok iránt érdeklődnek leginkább? Ha éppen nem a Táncháztalálkozón vannak, van-e valamilyen kapcsolatuk a néphagyománnyal? A Magyar Pedagógiai Társaság Hagyományismereti Szakosztályának tagjai önkéntes kérdezőbiztosként két napon át gyűjtötték az adatokat, rendíthetetlenül kérdezősködtek. Ezúton is köszönet illeti őket kitartó munkájukért, s a válaszadókat türelmükért. A kérdőíveket a Jel-Társ szociológiai kutatóműhely dolgozta föl és elemezte. A három alkalommal megismételt vizsgálat alapján kirajzolódnak a táncházas közönség főbb jellemzői, s a Budapest Sportszarnok leégése utáni helyszínváltozások következtében alakuló vélemények is nyomon követhetők. A 2002-es kutatás rövidített beszámolója a folkMAGazin 2002/2. számában található. (Sándor Ildikó)

I. A minta összetétele, avagy kik vettek részt a Táncháztalálkozón: A mintába 742 fő került be, véletlen, sétás mintavétellel.

I.1. Nem- és életkor szerinti megoszlás: A válaszadók 61,7 %-a (458) nő, 37,6 %-a (279) férfi. Ezt az arányt nem befolyásolja az életkor vagy a lakóhely, s az iskolázottsággal sem mutat összefüggést. A nemek aránya mindkét napon azonos volt.

A látogatók egyharmada 19-30 év közötti, és újabb egyharmada 31-45 év közötti, azaz ez a két korosztály alkotja a látogatók döntő többségét. A megkérdezett résztvevők 10 %-a 15-18 éves fiatal. 45 évesnél idősebb a megkérdezettek valamivel több mint 10 %-a. (1. ábra)

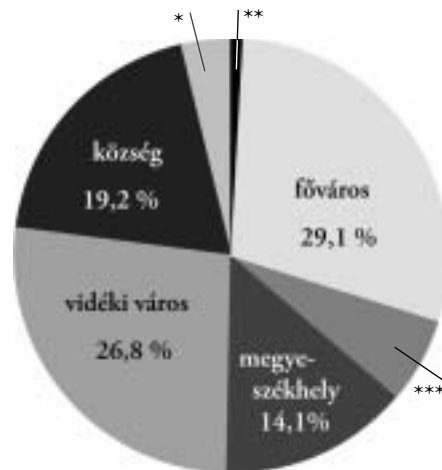

1. ábra - ÉLETKOR SZERINTI MEGOSZLÁS

A 25 évnél idősebb korosztályokban kiugróan magas a diplomások aránya (azért választottam a 25. életévet, mert addigra feltételezhetően megszerzik első diplomájukat a felsőfokú tanulmányokat folytató fiatalok). A 25-30 évesek között 55 % a diplomások aránya, 38 % az érettségizettké (befejezett iskolai végzettségről lévén szó, közöttük feltehetően sokan tanulnak felsőfokú intézményekben). A 31 és 45 év közöttiek 60 %-a diplomás, 25 %-a pedig érettségizett. A 19-25 évesek között is sok már a diplomás: 32 %. (2. ábra)

A legfiatalabbak nagyobb arányban érkeztek vidékről mint a fővárosból, ez mind a 15-18 éves, mind a 19-25 éves korosztályra igaz. Ugyanakkor ez utóbbi korosztályban jelentősebb már a fővárosiak aránya is. (Ez annak is köszönhető, hogy elsősorban az Aprók Báljára a művészeti iskolások szervezeten érkeztek vidékről.) (3. ábra)

I.2. Lakóhely szerinti megoszlás: Legtöbben a fővárosból (29 %) és kisebb vidéki városokból (26,7 %) érkeztek a rendezvényre. A válaszadók 20 %-a községben, 14 %-uk valamelyik megyeszékhelyen él. A fővárosi agglomerációban a megkérdezett látogatók 6,3 %-a lakik. A 2002-es évhez képest átrendeződtek az arányok, csökkent a főváros „túlsúlya”. Akkor a látogatók több

4. ábra - LAKÓHELY SZERINTI MEGOSZLÁS

* szomszédos ország – 3,8 %
 ** nem szomszédos ország – 0,8 %
 *** fővárosi agglomeráció – 6,4 %

mint egyharmada, 36,3 %-a volt fővárosi, a kisebb városokból és községekből érkezők aránya pedig valamivel alacsonyabb volt, mint 2004-ben. Ugyanakkor ebben az évben kevesebb nem szomszédos országban élő látogató került a mintába, mint két évvel ezelőtt, akkor a válaszadók 2,1 %-át tette ki ez a csoport, ebben az évben pedig csak 0,8 %-át. A szomszédos országból érkezők aránya gyakorlatilag nem változott a két évvel ezelőttihez képest. (4. ábra)

2. ábra - ÉLETKOR ÉS ISKOLAI VÉGZETTSÉG SZERINT

	15-18 éves (%)	19-25 éves (%)	26-30 éves (%)	31-45 éves (%)	45-nél idősebb (%)
általános iskola	66,7	3,6	0	1,1	9,0
szakmunkásképző	1,3	4,5	7,0	7,8	3,6
érettségi	30,8	59,5	38,0	27,0	27,9
főiskola	0	21,6	34,9	46,3	34,2
egyetem	0	10,8	20,2	17,8	25,2

3. ábra - ÉLETKOR ÉS LAKÓHELY SZERINT

	15-18 éves (%)	19-25 éves (%)	26-30 éves (%)	31-45 éves (%)	45-nél idősebb (%)
főváros	7,6	22,7	32,6	31,7	38,4
főv. agglomeráció	5,1	2,7	10,1	7,4	5,4
megyeszékhely	12,7	17,3	16,3	12,5	12,5
vidéki város	38,0	32,7	15,5	27,3	21,4
község	29,1	21,8	20,9	17,0	16,1

	Szombat (%)	Vasárnap (%)
főváros	28,6	29,4
főv. agglomeráció	6,2	6,5
megyeszékhely	14,6	13,7
vidéki város	30,8	23,8
község	16,9	20,8
szomszédos ország	1,6	5,3
nem szomszédos ország	1,3	0,3

5. ábra - A SZOMBATI ÉS VASÁRNAPI LÁTOGATÓK LAKÓHELY SZERINT

A fővárosban, vagy annak agglomerációjában, illetve a vidéki megyeszékhelyeken élők szombaton és vasárnap is megegyező arányban jelentek meg a rendezvény látogatói között.

A községekből illetve a szomszédos országokból vasárnap jöttek többen. Itt elsősorban a közlekedés lehet a meghatározó, ahonnan az eljutás egyszerűbb, könnyebben megszervezhető, onnan mind a két napon hasonló arányban jöttek, ahonnan nehezebb, onnan inkább vasárnap.

A kisebb vidéki városokból a szombati napon jöttek többen (gondoljunk ismét a művészeti iskolásokra, illetve a szombat esti hagyományörző gála résztvevőire), s ebben eltér a többi vidéki településtől. (5. ábra)

1.3. *Iskolai végzettség:* Korosztályok szerint már áttekintettük az iskolai végzettség alakulását, most előbb a látogatók összességére (6. ábra), majd lakóhely szerinti bontásban nézzük meg. (7. ábra)

A látogatóknak csaknem a fele diplomás (47,6 %), közülük 2/3-uk főiskolai,

8 általános, v. kevesebb	13,3 %
szakmunkásképző	5,4 %
szakközépiskola, technikum	12,8 %
gimnázium	20,2 %
főiskola	31,7 %
egyetem	15,9 %
nincs válasz	0,5 %

6. ábra - ISKOLAI VÉGZETTSÉG SZERINTI ÖSSZESÍTÉS

1/3-uk pedig egyetemi diplomával rendelkezik. Gimnáziumi érettségije van a válaszadók 20 %-ának, – azt nem tudjuk, hogy ők jelenleg iskolába járnak-e még, vagy már lezárták tanulmányaikat, de egy részük bizonyára a felsőoktatásban tanul jelenleg.

Szakközépiskolát végzett a megkérdezettek 12,8 %-a, az ő esetükben is bizonyára jó páran vannak olyan fiatalok, akik továbbtanulnak.

Szakmunkásképző intézetben a válaszadók 5,4 %-a végzett, ez a legkisebb cso-

	főváros (%)	agglomeráció (%)	megyeszékhely (%)	vidéki város (%)	község (%)
általános iskola	6,5	4,3	15,4	16,7	20,0
szakmunkásképző	2,8	2,1	4,8	9,1	5,7
érettségi	24,8	29,8	35,6	38,9	35,0
főiskola	38,3	42,6	26,9	28,3	30,0
egyetem	27,6	21,3	17,3	7,1	9,3

7. ábra - ISKOLAI VÉGZETTSÉG ÉS LAKÓHELY SZERINT

A számok tükrében

A Táncháztalálkozó történetének első tíz évéről nincsenek adataink a látogatottság tekintetében, de a különböző, véleményem szerint erősen túlzó nyilatkozatok általában 20 000 körülre becsülték a fizető vendégek számát.

Másfél évtizede, amióta a Táncház Egyesület (korábban Kamara) a rendezvény gazdája, már pontos adataink vannak. Ezek szerint a Budapest Sportcsarnokban 12 500 fő volt a nézőcsúcs, majd a BS leégését követő helyszínváltozások alaposan visszavetették az érdeklődést. 2001-ben – a megszokott tavaszi időpontra alkalmas helyszín híján – arra kényszerültünk, hogy pünkösdkor tartuk a Táncháztalálkozót, s bizony ez az alkalom jelentette a mélypontot.

A már-már tragikus tendenciát sikerült megfordítani, amely nyilván a mi munkánknak, s a rendezvényt egyre inkább a sajátjuknak érző többi civil szakmai szervezetnek is köszönhető, de persze más okok is közrejátszhattak. Mindenesetre az idei évben már kiemelkedő rekordok születtek.

Nézzük először összefoglalóan: a két nap alatt jegyet vásárlók száma kerekítve 14 600-at tett ki, s ez – az előző évit mintegy 3000-rel (!) meghaladva – minden eddigi eredményt felülmúlt.

A további részletek is rendkívül érdekesek, hiszen a szombati nap (a maga mintegy 9000 látogatójával) végérvényesen „legyőzte” a vasárnapot, s nagyon valószínű, hogy egy nap alatt még soha ennyien nem fordultak meg a Táncháztalálkozóon. Legvéresebb reményeinket is túlszárnyalta azonban a csoportosan ér-

kező óvodásoknak és iskolásoknak nyújtott 20 %-os (fejenként mindössze 100 Ft-os) kedvezményünk, amelyet tavaly vezettünk be. Az összesen 5600 gyerekjegyből 3300-an vették igénybe ezt a lehetőséget! Tisztelet és köszönet illeti a pedagógusokat, akik szabadidejüket feláldozva utaztatták ide a gyerekeiket. Reméljük, e jó szokásukat megtartják, hiszen mi is jó befektetésnek tartjuk a kedvezmény okozta „veszteséget”.

Talán szélesebb körben ismeretlen az a tény, hogy a Táncháztalálkozó anyagi értelemben az eseti pályázatok sikerétől, s a kulturális tárca alkalmi támogatásától függ. (Nem panaszként említem, mit élünk át egy-egy kormány- vagy miniszterváltás során..., de erről majd Hollókői Lajos barátom emlékirataiban olvashatnak, ha egyszer megírja.) Nehézségeink – például az egyre magasabb bérleti díjak és utazási költségek – ellenére az idei alkalommal sem a szereplők számán (legfeljebb a méltánytalanul alacsony gázsikkal) takarékoskodtunk. Így a mintegy 3000 közreműködő jó részét is bizvást hozzászámíthatjuk a közönséghez, hiszen ebben a körben nem a „sika-kasza-léc” dívik, ha érte a Kedves Olvasó, hogy mire gondolok.

A felkérésünkre készült, s e hasábkon tanulmányozható felmérés számos tanulsággal szolgálhat a szakembereknek és az érdeklődőknek. Számomra a legfontosabb, hogy a Táncháztalálkozó iránti növekvő érdeklődést igyekeznünk kell kiszolgálni, s a totális médiacsönd és intézményi hanyagolás feletti kesergés és bosszankodás helyett érdemesebb a szakmai-emberi közösségek erejére támaszkodnunk.

Berán István

	főváros (%)	agglomeráció (%)	megyeszékhely (%)	vidéki város (%)	község (%)
igen	13,0	17,0	21,2	33,1	33,1
nem	87,0	83,0	78,8	62,6	66,9

9. ábra - ÉRTESÜLÉS FORRÁSA: NÉPTÁNCÓRA (LAKÓHELY SZERINT)

	15-18 éves (%)	19-25 éves (%)	26-30 éves (%)	31-45 éves (%)	45-nél idősebb (%)
igen	16,5	20,7	30,2	24,7	14,3
nem	83,5	69,8	69,8	75,3	85,7

10. ábra - ÉRTESÜLÉS FORRÁSA: TÁNC HÁZ EGYESÜLET HONLAPJA (ÉLETKOR SZERINT)

port. Nyolc általános, vagy annál kevesebb a legmagasabb iskolai végzettsége a látogatók 13,3 %-ának; javarészt a középiskolás korú fiatalok alkotják ezt a csoportot (akik a 10 %-át jelentik a mintának), így csak néhány %-ra tehető azoknak az aránya, akiknek ez a végleges legmagasabb iskolai végzettségük.

A diplomások aránya minden egyes településtípus esetében legalább 30 %, de a fővárosból és környékéről érkezőknél meghaladja a 60 %-ot is.

A csak érettségivel rendelkezők aránya a vidékiek körében magasabb mint a fővárosiak között. Ugyanakkor a 19-25 éves korosztály is nagyobb arányban képviselti magát a vidékiek között mint a fővárosiak között, s ez az a korosztály, amelynek legmagasabb befejezett iskolai végzettsége ugyan az érettségi, de jó okunk van feltételezni, hogy jelentős részük a felsőoktatásban tanul (ugyanis egyrészt a Tánc ház-találkozón általában magas a diplomások aránya, másrészt a felsőoktatásban továbbtanuló fiatalok aránya általában évről évre növekszik). Így az érettségizettek magas aránya csalóka képet festhet, s feltételezhetjük, hogy az alacsonyabb befejezett iskolázottság nagyrészt csak az életkori megoszlás eltéréseiből fakad.

A szakmunkás végzettségű látogatók kétharmada a kisebb vidéki városokból, vagy községekből érkezett. Mindazonáltal a szakmunkás végzettséggel bírók aránya 5,4 % volt az egész mintában (40 fő).

8. ábra - HONNAN ÉRTESÜLT?

ismerősök, barátok	44,1 %
néptáncórán	24,5 %
Tánc ház Egyesület honlapja	22,2 %
újság	13,5 %
Tánc ház Egyesület egyéb	11,2 %
tánc házban	10,6 %
TV	6,9 %
plakát	6,5 %
rádió	5,7 %

II. Honnan értesültek a rendezvényről? Korábban jártak-e már itt? Kivel jöttek?

2.1. Az értesülés forrása: Egy zárt kérdésben előre megadtuk a válaszlehetőségeket, a válaszadónak egyenként el kellett döntenie, hogy az adott forrásból értesült-e, vagy nem. Minden lehetőségnél összeadtuk az „igen” válaszok számát (említések száma), majd meghatároztuk az összes megkérdezetthez viszonyított %-os arányát. (8. ábra)

Akárcsak 2002-ben, idén is az informális források bizonyultak a leghatékonyabb hírközlőknek: a válaszadók 44,1 %-a értesült barátjától, ismerősétől vagy családtagjától az eseményről. Habár jelentősége visszasett a 2002-eshez képest, amikor is 72,1 % említette ezt a hírforrást, még mindig a legjelentősebbnek bizonyult a többi között a maga 44,1 %-ával. Legnagyobb jelentősége a 26-30 éves korosztályban van a személyes hírforrásoknak, 60 %-uk említette azt.

A második helyen (az említések gyakorisága alapján) a néptáncóra áll, ez így volt 2002-ben is. A válaszadók közül minden negyedik hallott néptáncórán a Tánc ház-találkozóról. Elsősorban a kisebb vidéki városokban és a községekben fontos ez az értesülési forrás, ugyanis itt a válaszadók egyharmada említette, a vidéki megyeszékhelyeken 1/5-e, míg a fővárosban és környékén jóval 20 % alatt maradt az említések aránya. Mivel elsősorban a fiatalabb korosztály jár még néptáncórára, így körükben magasabb az említésének aránya: a 15-18 évesek között 55 %, a 19-25 évesek között pedig 35 %. (9. ábra)

Míg 2002-ben a tánc ház állt a harmadik helyen, ebben az évben a Tánc ház Egyesület honlapja a harmadik (22,2 %). Idén a tánc ház mint értesülési forrás kilencről a hatodik helyre csúszott. A honlap egyébként két éve még csak az ötödik volt, de az Internet-hez való egyre szélesebb körű hozzáférés itt is éreztette hatását. Elsősorban a 26-30 éves korosztály olvasott a honlapon a találkozó-ról (30 %), de a 31-45 éves korosztály és a 19-25 éves korosztály számára is fontosnak bizonyult (24 % és 20 %). Lakóhely sze-

rint minden egyes településtípus esetében fontos volt, a főváros a vidéki megyeszékhelyek és a községek esetében egyaránt, sőt a szomszédos országok esetében is. Egyedül a kisebb vidéki városok esetében alacsonyabb az említések aránya (15 %). (10. ábra)

Tíz százalék körüli volt az említések aránya az újság, a tánc ház és a Tánc ház Egyesület mint hírforrás esetében (ez utóbbinál a honlapon kívüli, egyéb formákról van szó). Újságból a legalább érettségivel rendelkezők értesültek, legfőképp a diplomások. A 8 általánossal vagy szakmunkás végzettséggel bírók között ez egyáltalán nem jellemző. Ebben az esetben nem a korosztály és a befejezett iskolai végzettség kereszthatásáról van szó, hiszen az életkor nincs jelentős hatással az újság említésének arányára, csak az idősebb korosztályban, elsősorban 45 év fölött, – de valamelyest 31 év fölött is észlelhető már az arány növekedése – a befejezett iskolai végzettség megszerzése azonban korábbi időpontra tehető. A lakóhely jelen esetben nincs különösebb befolyással a válaszadásra.

A Tánc ház Egyesülettől egyéb formában értesülők között nincs érdemi különbség sem lakóhely, sem iskolai végzettség sem pedig életkor szerint. Az, hogy valaki tánc házban hallott-e a rendezvényről, szintén nem függ alapvetően kortól vagy lakóhelytől. Kivétel ez alól egyedül a 46 év feletti korosztály, ahol is egyébként a legnagyobb (32 %) azoknak az aránya, akik sosem járnak tánc házba. Iskolai végzettség tekintetében azonban van különbség: akárcsak az újság esetében, elsősorban a legalább érettségivel rendelkezők említették, hogy tánc házban hallottak a rendezvényről. Érdekes jelenség, hogy míg 2002-ben minden negyedik válaszadó említette a tánc ház mint értesülési forrást, 2004-ben már csak minden tizedik.

A TV, a plakát és a rádió bizonyult a legkevésbé jellemző értesülési forrásnak – a válaszadók egyenként 5-6 %-a említette ezeket a lehetőségeket. Ilyen kicsi számoknál nem tudjuk szignifikáns eltérések mentén leírni ezeket a válaszadói csoportokat.

	általános iskola	szakmunkás	érettségi	főiskola v. egyetem
minden évben	35,4	42,5	40,6	51,7
két-három évenként	16,2	15,0	19,3	16,8
ritkábban	7,1	5,0	11,5	10,8
most először	41,4	37,5	28,7	20,7

12. ábra - RÉSZT VETT-E KORÁBBAN? (ISKOLAI VÉGZETTSÉG SZERINTI MEGOSZLÁSBAN)

Érdekes eredmény, hogy két értesülési forrás esetében jelentős különbségeket találunk aszerint, hogy melyik napon kérdezték meg a válaszadókat. A vasárnapi látogatók 50 %-a hallott a rendezvényről ismerőstől vagy barátától, míg a szombati látogatóknak „csak” 35 %-a. A néptáncóra esetében pont fordított a helyzet, a szombati napon megkérdezett látogatók között jóval többen értesültek a Táncszínházról néptáncórán (30 %), mint a vasárnapi látogatók körében (21 %). Erre részben magyarázat lehet, hogy az adatok alapján kicsit más a két nap látogatóinak összetétele: szombaton nagyobb a néptáncsoporttal érkezők aránya – 32,7 %, vasárnap 25,3 %, míg vasárnap a családdal érkezők vannak többen (33,9 %), mint szombaton (24,6 %).

2.2 Részt vett-e korábban a rendezvényen?

Ebben a tekintetben nem különböznek a szombati és a vasárnapi látogatók, 45 %-uk minden évben eljön a rendezvényre, két-három évente jön 17 %, és ennél ritkábban 10 %. A megkérdezettek egy jelentős része, egynegyede még soha nem járt a Táncszínház előadásán. (11. ábra)

11. ábra - RÉSZT VETT-E KORÁBBAN?

A 2002-es évhez képest 5 %-kal csökkent azoknak a számaránya, akik minden évben járnak Táncszínházra, s 4 %-kal alacsonyabb volt a 2-3 éves gyakorisággal járóké. Ugyanakkor 5 %-kal nőtt az új látogatók aránya (azaz akik még soha nem jártak a rendezvényen), 20 %-ról 26,8 %-ra.

Előzetes elvárásainknak megfelelően, minél gyakrabban jár valaki táncszínházba év közben, annál valószínűbb, hogy minden

	szombat (%)	vasárnap (%)	összesítve (%)
néptáncsoporttal, zenekarral	32,7	25,3	32,1
barátokkal, ismerősökkel	32,0	30,4	37,7
családdal	24,6	33,9	33,1
egyedül	6,6	7,5	6,2
egyéb	4,0	3,0	3,0

13. ábra - KIVEL JÖTT A RENDEZVÉNYRE?

alkalommal eljár a Táncszínházra is, kortól függetlenül. A legifjabbak épp olyan gyakran válaszolták, hogy minden évben jönnek, mint a legidősebb, vagy bármelyik más korosztály. Erre a lakóhely sincs igazán befolyással, bár a kisebb vidéki településeken élők között valamivel magasabb azoknak az aránya, kik még soha nem jártak itt, de az eltérés nem jelentős.

Azonban az iskolázottság nagy befolyással van arra, hogy valaki mennyire állandó vendége a rendezvénynek. Mint arra már a 2002-es felmérés során rámutattunk, szembeötlő a diplomások felülreprezentáltsága. Ennél a kérdésnél szintén azt tapasztaljuk, hogy a diplomások gyakrabban járnak a Táncszínházra mint az alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkezők.

Tehát a táncszínházba járás gyakorisága mellett az iskolázottság a másik legfontosabb tényező abban a tekintetben, hogy valaki milyen gyakran jár a Táncszínházra: évente, két-három évente vagy ritkábban, esetleg soha. Megjegyzendő, hogy az évközbeni táncszínházba járás gyakorisága, és az iskolai végzettség között nincs szignifikáns összefüggés, az érettségivel rendelkezők épp olyan sűrűséggel járnak táncszínházba mint a diplomások, vagy az általános iskolát végzetek. Azaz nincs kereszthatás az iskolai végzettség és a táncszínházba járás gyakorisága között, így ez a két tényező egymástól függetlenül befolyásolja a Táncszínházra való részvétel gyakoriságát. (12. ábra)

2.3. Kivel érkezett a rendezvényre?

Ennél a kérdésnél felmerült egy kérdés-technikai probléma, amely egy kicsit pontatlanná teszi az eredményeket. A probléma abból adódott, hogy a válaszádnál csak egyetlen, a leginkább jellemző lehetőséget kellett megjelölni, ennek ellenére a kérdőívek 12 %-ánál több választ is megadtak. A rosszul kitöltött kérdőívek kezelésére több

lehetőség is felmerült, végül azt a megoldást választottuk, amely minden választ figyelembe vesz, a „vegyes említéseket” hozzáadtuk a többi válaszhoz.

Nagyjából hasonló arányban vannak azok, akik néptáncsoporttal vagy zenekarral érkeztek és azok, akik családjukkal jöttek a rendezvényre. Valamivel többen válaszolták, hogy barátaikkal, ismerősökkel jöttek. Kevesen voltak, mindössze 46 fő, akik egyedül érkeztek. Mindez a két napra együttesen nézve igaz, de külön-külön már kicsit más eredményt kapunk. A szombati napon többen érkeztek néptáncsoporttal vagy zenekarral, mint családdal, vasárnap pedig éppen fordítva, a családostok voltak túlsúlyban. (13. ábra)

III. A rendezvény egyes programjainak népszerűsége:

A felmérés során arra is szeretnénk választ kapni, hogy mely programok érdeklik jobban a látogatókat, s melyek azok, amelyek kevésbé.

A programok iránti érdeklődés felmérése éppen úgy történt, mint az értesülés forrásai esetében. A kapott említések gyakoriságát alapul véve egy jellemző sorrendet állítottunk fel. (14. ábra)

14. ábra - MILYEN PROGRAMOK ÉRDEKLIK?

kirakodóvásár	77,2 %
táncszínház, táncolás	72,0 %
koncert	54,7 %
táncoktatás	53,2 %
egyéb fellépők	35,0 %
kézműves foglalkozások	32,5 %
gyermekprogramok	30,3 %
egyéb	4,3 %

(Folytatása következik)

Martin György: Mátyás István 'Mundruc'

Egy kalotaszegi táncos egyéniségvizsgálata

Minden könyvnek megvan a maga sorsa. Van, amelyik nagy nehézségek árán jön napvilágra, megküzdve a kiadási költségek megszerzhetetlen nagyságával, a kézirat gondozóinak felelőtlenségével, döntésképtelenségével, lustaságával, a technikai nehézségekkel. S van olyan könyv, amely minden nehézség nélkül jelenik meg. Egyenes az útja az íróasztaltól a nyomdáig, s a könyvesboltig. Ez a könyv nem egészen az utóbbi kategóriába tartozik... (A kötet bemutatóját 2004. szeptember 8-án a Hagyományok Házában rendezik meg – a szerk.)

Talán hihetetlen, de e monográfia története mintegy fél évszázaddal ezelőtt kezdődött, ami a néptánc kutatás rövid történetében nagy időnek számít. Nem a hatáskeltés miatt mondom ezt. A történetet szándékosan nem Mátyás István 1941-ben történt felfedezésével, s táncának Molnár István könyvében való első megjelenésével kezdem 1947-ben, s nem Martin György és kedves táncos barátja első személyes találkozásával 1956-ban, hanem 1959-cel, amikor Martin megírja *Egy erdélyi férfitánc egyéni változatainak motívumkincse* c. dolgozatát, amelyben Mátyás István 8 táncfolyamatának elemzésével bemutatja a férfitáncok morfológiai elemzésének frissen kidolgozott módszerét. Ettől kezdve Martin figyelmének középpontjában Mátyás István állt. Több más, jelentős kutatótémával is foglalkozott, de ettől kezdve Mátyás István és táncja állandó viszonyítási ponttá, egyfajta princípiummá vált Martin számára. Időről időre visszatért hozzá, kölcsönös látogatások révén gyarapította forrásanyagát, s nagy szeretettel dédelgette annak az átfogó kiadványnak a tervét, amely Mátyás István táncos tudását volt hivatva bemutatni a maga teljességében. Eközben mély barátság szövődött kettőjük és családjaik között, amely biztos alapot teremtett egy ilyen végtelen objektivitást és leplezetlen szubjektivitást egyszerre megkívánó munkához. Ilyen módon egy olyan hosszú távú kutatási program alakult ki, amely egyedülálló a magyar és az európai néptánc kutatásban. Kortársai és tanítványai féltő kíváncsisággal követték a munkát, amely minden korábbit felülmúló tudományos teljesítményt sejtetett. Az idő előrehaladásával egyre nagyobb örömmel és lelkesedéssel számolt be a szinte emberfeletti erőt és kitartást igénylő munka előrehaladásáról. A 45 táncfolyamat, a közel 100 táncdallam minden eddiginél aprólékosabb szerkezeti, ritmikai, plasztikai és dinamikai elemzése, a különféle táncalkotó tényezők és hatáskeltő eszközök viszonyának minuciózus kiértékelése, grafikonok, táblázatok alakjában való formalizálása nagy figyelmet, a táncanyag mély ismeretét feltételező sziszifuszi munka volt. Eközben az is foglalkoztatta őt, hogy Mátyás tánca hogyan menthető át a maga szabad, egyéni formájában a következő generációk lábára a helyi közösségekben és a közművelődésben. Az adminisztratív teendőkkal terhelt, a hazai és nemzetközi szakmai szervezetek életében aktívan résztvevő, rendszeres terepmunkát, oktató-közművelődési tevékenységet folytató Martin természetesen nem haladt kedves munkájával olyan tempóban, ahogyan szeretne volna, s emiatt egyre elégedetlenebbé vált. Mintha érezte volna, hogy nem lesz ideje a befejezésre.

Mátyás István mellett Martin több kiváló paraszttáncossal tartott fenn jó, baráti kapcsolatot. A lőrincrévi Karsai Zsigmond, az inaktelki Kalló Ferenc 'Malmi', a györgyfalvi Jaskó István 'Pitti', hogy csak néhányukat említsük név szerint, máig „kebelbéli” jó barátjukként emlegetik Martint, s a bogártelki Fekete János 'Poncsa' haláláig tisztelettel emlékezett meg róla. Olyan erős kisugárzása volt, amely mindenkit (táncost, kutatót és érdeklődőt egyaránt) odafigyelésre, együttműködésre, tevékeny részvételre készítetett az általa fontosnak tartott ügyekben. Ennek köszönhetően Mátyáson kívül még több más kiváló paraszttáncos „életművének” sorozatosan rögzített dokumentumai kerültek a Néptánc Archívumba kortársai és tanítványai közreműködésével.

Pesovár Ferenc felvételei (Magyarvista, 1956) – MTA ZTI Fotótára

Közülük bárki került Martin tanulmányainak látókörébe, (pl. Kalló Ferenc 'Malmi' – *Martin* 1977), az ott elért új módszertani eredmények azonnal hasznosultak a készülő Mátyás István-monográfiában, s az elv fordítva is érvényes volt. (Lásd pl. a hatásgörbéket, diagramokat, összevető táblázatokat.)

1977-ben Mátyás István hirtelen meghalt, ami Martin számára egy különleges barátság végét, s a Mátyásra vonatkozó kutatás befejezését jelentette. A monográfiát ekkor be lehetett volna fejezni, s ki lehetett volna adni. Azonban még sem ez lett az első befejezett egyéniségmonográfia, hanem a lőrincrévi születésű Karsai Zsigmondé. A fent említett kiváló táncos egyéniségek közül Karsai Zsigmond táncanyaga ért meg leghamarabb a kiadásra. 1983-ban Martinnak ígérete volt a Zeneműkiadótól arra, hogy a népszerű *Népzene, néptánc, táncház* c. sorozatban kiadják Karsai pontozó táncainak és a táncéletre való visszaemlékezéseinek gyűjteményét. A könyv – a *Lőrincréve táncai és táncélete* kötet – aktualitását (s a Mátyás-monográfiával szembeni elsőbbségét) a néhány évvel korábban megjelent *Lőrincréve népzeneje* c. kötet sikere indokolta, amely Karsai páratlan hagyományos zenei emlékezetének körképét adta Kiss Lajos gondozásában. A zenei kötet sikerén fölbuzdulva Lelkes Lajos a sorozat szerkesztője a lőrincrévi táncanyag kiadására buzdította Martint. Sajnos, azonban egyik egyéniségvizsgálat sem készült el teljesen Martin életében. A csaknem teljesen befejezett Karsai-monográfia a kiadói tervek megváltozása miatt csak 6 évvel később, 1989-ben jelenhetett meg az MTA Zenetudományi Intézet „Zenetörténeti tanulmányok” sorozatának 10. darabjaként, a Mátyás-monográfia pedig csak húsz év után került nyomdakész állapotba.

A *Mátyás István 'Mundruc', egy kalotaszegi táncos egyéniségvizsgálata* c. monográfia sorsa Martin halálával, sajnos megpecsétlődött. Soha nem tudjuk meg, hogy ez a torzó formában is egyedülálló mű milyen lett volna a maga teljességében. A cca. 70%-ban elkészült kötet kiadásának tervét az egykori munkatársak és tanítványok egy része támogatta, másik része kételkedéssel fogadta.

A kételkedők úgy vélték, méltatlan volna Martinhoz egy ilyen torzóban maradt, helyenként hevenyészetten fogalmazott, vázlatban maradt munka kiadása. Ismerve Martin munkamódszerét, precizitását, a véglegesnek gondolt szövegeket is többször átstilizálta, kiegészítette volna azóta. Ki meri vállalni az ódiúmat, hogy helyenként 3–4, egymástól alig különböző szövegváltozatból kiválassza a kiadásra méltót? Ki az, aki az idő híján magyarázó jegyzetekkel alig ellátott zenei elemzések számsorait megfejti, s jegyzetekkel látja el? Ki veszi a bátorságot, hogy a vázlatban maradt szövegrészeket Martin már kiadott írásait vagy új kutatásokat fölhasználva megírja? A kiadást támogatók tábora megoszlott abban a kérdésben, hogy a 70 %-ban elkészült kézirat megáll-e önmagában, kiadható-e torzó formában, vagy ki kell-e egészíteni a meg nem írt, vázlatbanpiszkozatban lévő részeket. A koncepcionális viták „zátonyán” a kötet „hajója” újra és újra megfeneklett, de az egy percig sem volt kétséges, hogy a kéziratot ki kell adni. Ennek érdekében, ha lassú ütemben is, de a kézirat-előkészítés folyamatosan haladt előre a Néptánc Osztályon. A munkát időnként sikeres pályázatok lendítették előre: a Nemzeti Kulturális Alap 1994-ben, a Népművészetért Alapítvány támogatásával 1995-ben. Ekkor készülhettek el azok a költséges és aprólékos grafikai munkák, amelyek lehetővé teszik a monográfia fő bizonyító anyagának (a táncírások, tánczenei kották, ritmusképletek, motívum-táblák) közölhető formában való megjelenítését. A munka nagy része ebben az időszakban Szökéné Károlyi Annamáriára hárult, akit Martin még életében bevont az elkészült kéziratrészek letisztázásába. Virágvölgyi Mártát is még Martin kérte meg zenei lejegyzéseinek korrigálására és letisztázására. Az Országos Tudományos Kutatási Alapprogram támogatásával 1996–1998 között került számítógépbe a szöveges anyagok java része.

2000-ben új fordulatot jelentett a kötet sorsában a Nemzeti Kutatásfejlesztési Pályázat, az ún. *Széchenyi Terv* pályázata, amely lehetőséget kínált nagyszabású tudományos kutatóprogramok megvalósítására. *Az egyéni kreativitás és közösségi tánc kultúra* c. projekt tervezetében, amelynek a Mátyás-monográfia kiadása is része, a Néptánc Osztály munkatársainak világosan meg kellett fogalmazni a kötetrel kapcsolatos elképzeléseiket, s el kellett dönteni az eddig nyitva hagyott, eldöntetlen kérdéseket. Ekkor fogalmazódtak meg végérvényesen a kiadás elvei. Eldőlt, hogy a kézirat közreadásával egy olyan forráskritikai kiadást valósítunk meg, amely híven ragaszkodik a Martin által végleges formában megírt szövegekhez és az általa előkészített tánc és tánczenei anyagokhoz. Kiegészítést csak ott teszünk, ahol az egyértelmű, s ha a Martin által korábban kiadott tanulmányok alapján indokolható és alátámasztható. A vázlatban maradt fejezetrészekre a megfelelő helyen hivatkozunk, s indokolt esetben a mellékletekben szó szerint közöljük. A megíratlan, csonkán maradt fejezeteket nem pótoljuk újonnan megírt szövegekkel.

A kötet gondozói 2002-ben elnyerték a projekt kivitelezéséhez szükséges összeget, ami lehetővé tette a kötet nyomdai előkészítésének befejezését. A nyomdai kivitelezést a Mezőgazda Kiadó vállalta magára. A mindent összevéve közel 10 millió forintba kerülő hatalmas könyv nem csak külső megjelenésében, hanem tartalmában is figyelemre méltó mű. Jelentőségét akkor tudjuk fölmérni igazán, ha Martin teljesítményét a magyar és az európai néptánc kutatás egészébe, az egyéniségkutatás keretébe helyezve mérjük.

Felföldi László

A kötet *A magyar néptáncok forráskiadása* című sorozat első kiadványaként jelenik meg a Jelenlévő múlt sorozat részeként a Mezőgazda Kiadó és az MTA Zenetudományi Intézet közös kiadásában.

folkMAGazin összkiadás

Hosszú vajúdas után elkészült újságunk CD-ROM változata, amely tartalmazza az első tíz évfolyam valamennyi lapszámát. Az 1994-től '97-ig terjedő tizenkét szám anyagából sajnos csak az írásokat sikerült rekonstruálnunk, de a többi már az eredeti szerkesztettségben, a képekkel együtt élvezhető az elektronikus változatban is. A közzététel számára az Interneten és adathordozón bármilyen számítógépen használható PDF formátumot választottuk. A CD-ROM-on részletes könyvjelzőkkel, szerzői és képlistával igyekeztünk segíteni a tájékozódást. Terveink szerint a folyamatosan bővülő kiadással évente jelentkezünk. Az érdeklődést honlapunkon keresztül, vagy a mellékelt megrendelőlapra várjuk. (B. I.)

Megnyílt a Néptáncosok kellékboltja

Cím:

Budapest, XIII. kerület, Radnóti Miklós utca 27.

Szeretettel várunk minden néptáncost, táncházast, táncpedagógust, oktatót.

Karaktercipő, bakancs, szegedi papucs, kalap, fejkendő, szalag, ruhazsák, harisnya, csat, kozmetikum, szakkönyv, CD, gyöngy, táncpalack, keszkenő és egyéb kiegészítők nagy választékban.

Folyamatosan bővülő kínálat. Postai szállítás.

Információ: 06-1/350-1216, 06-70/5925955

e-mail: fsharika@axelero.hu

Dudaszó a Néprajzi Múzeumban

2004. augusztus 21., szombat, 15.00–19.00 óráig

Az „Aki dudás akar lenni...” – Dudák és dudások a Kárpátokon innen és túl c. kiállításához kapcsolódóan három jelentős zenekar lép fel a Néprajzi Múzeum impozáns épületében. A koncertek között a kiállítás rendezője, dudazenével kísért tárlatvezetést tart.

A *Margaret Rose Scottish Dancers and Pipers* nevű skót együttes repertoárjában számos tradicionális tánc fellelhető. Az ún. kardtánc az angolokkal vívott egyik híres csatát követően született meg. Sir Malcolm Canmore a saját és az általa legyőzött angol ellenfél kardját a földre fektette és győzelmi táncot járt a fegyverek körül. A táncosokat három speciális skót dudán játszó dudás kíséri.

A *Ceoltoíri Crosskeys* nevű zenekar Írország kultúrájának egyik fontos képviselője. Az írországi „set” tánc legelső nyomai a 18. századi francia, spanyol, portugál és angol királyi udvarokban keresendők, a táncok nagy szerepet játszottak a tradicionális dallamok fennmaradásában. A társulat tagjai tradicionális ír viseletben lépnek fel.

A *Banda de Gaites „Villa de Mieres”* spanyol zenekar előadása a hagyományos asturiai műveken alapul, valamint a hagyományos ír és skót zenén is, de saját szerzeményeik is vannak. Ruháik a 18. századi asturiai ruhák másolatai.

15.00-15.40 *A skót zenekar koncertje és táncbemutatója*

15.45-16.30 Tárlatvezetés

16.45-17.25 *Az ír zenekar koncertje*

17.30-18.00 Tárlatvezetés

18.00-18.40 *A spanyol zenekar koncertje*

Belépődíj:

felntetteknek 500,- Ft; diákigazolvánnyal 250,- Ft

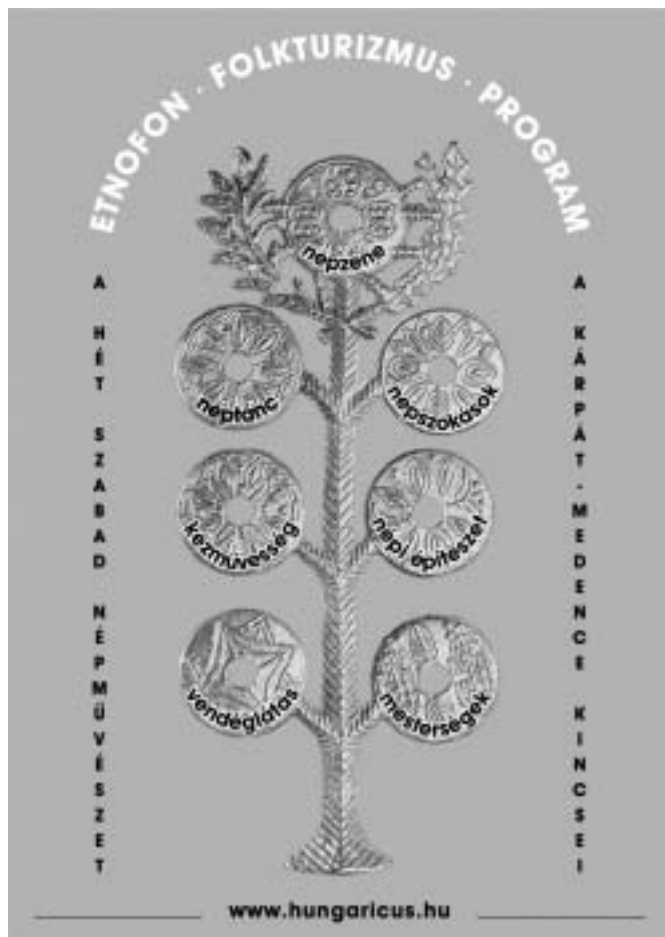
1055 Budapest, Kossuth Lajos tér 12.

Közönségkapcsolati Osztály

Tel.: 473-2439; 06-30/555-0039

Honlap: www.neprajz.hu

E-mail: infos@neprajz.hu

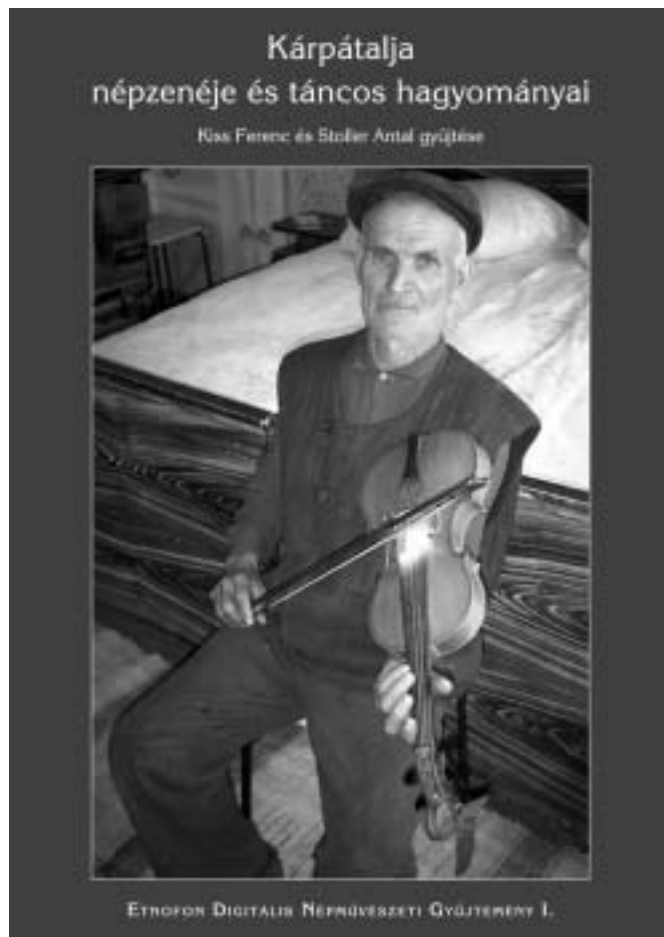

ETNOFON FOLKURIZMUS PROGRAM
A HÉT SZABAD NÉPMŰVÉSZET
 A Kárpát-medence kincsei című CD-ROM elé

A 70-es évek elején, az első budapesti táncházak nyomán, egy új népművészeti mozgalom bontakozott ki Magyarországon, mely rövidesen határainkon túl is felkeltette az érdeklődést a Kárpát-medence autentikus népi kultúrája iránt. Ezt a jelenséget a művelődés és az igényes szórakozás „magyar modell”-jeként is emlegetik világszerte. Hosszan tartó sikere mára még a kételkedőket is meggyőzte arról, hogy a hagyományos népi műveltség számos eleme ma is használható. A HÉT SZABAD NÉPMŰVÉSZET elemei (a tánc, a zene, a jeles napi szokások, a kézművesség, az építészet, a terített asztal művészete és a természet ismerete, szeretete, védelme) a hagyományos kultúrák rohamos átalakulása és pusztulása ellenére, a modern nagyvárosi ember életében is egyre fontosabb szerepet tölthetnek be. (...)

Úgy érezzük, hogy eme hungaricumok kulturális és turisztikai jelentőségét, illetve vonzerejét az idegenforgalom idáig nem ismerte fel. Ezért az Etnofon, mely kiadványaival 1992 óta az itt élő népek folklóráját igyekszik népszerűsíteni, FOLKTURIZMUS néven egy olyan kulturális turisztikai program elindítását kezdeményezi, mely elsősorban ezekre az értékekre fókuszál. Első lépésként létrehoztuk ezt a CD-ROM változatban is megjelenő elektronikus portált, mely segítségével minden érdeklődő saját kedve, igénye és ízlése szerint tervezheti meg útját. Akár társasággal, akár egyedül kerekedik fel, célszerű egy-egy kiemelt népművészeti rendezvényhez mindig valamilyen múzeumlátogatást, tanfolyamot, táncházat, tábort, vásárt, vagy zenei, esetleg gasztronómiai eseményt hozzákapcsolnia. (Kiss Ferenc)

ETNOFON RECORDS • EFT 001 • WWW.HUNGARICUS.HU

Kárpátalja népzeneje és táncos hagyományai
 Kiss Ferenc és Stoller Antal gyűjtése
 ETNOFON DIGITÁLIS NÉPMŰVÉSZETI GYŰJTEMÉNY I.

Válogatásunkkal egy olyan általánosan használható, többfunkciós multimédiás sorozatot szándékozunk elindítani, melyet a Sulinet program és az Internet adta egyéb lehetőségek révén jól használhatnak az általános iskolák és az öröndetesen szaporodó népzenei és művészeti iskolák is. Az óvónőképzésben, illetve a felsőoktatás számos területén is hiánypótló segédanyag lehet.

Reméljük, hogy CD-ROM formátumú kiadványunk a határon kívül élő magyarsághoz is eljut, így az erdélyi, felvidéki, kárpátaljai és vajdasági oktatási intézmények is haszonnal forgathatják, valamint az amatőr és profi néptánc együttesek úgyszintén.

Mindezek mellett a népzene, néptánc, s általában a népi műveltség iránt érdeklődő laikus (táncházak) közönség igényeinek, s az iskolán kívüli ismeretterjesztés céljainak is igyekszünk megfelelni. Ezért a technikai kivitelezésben a logikus, gyors és célirányos kezelhetőségre törekedtünk.

Terveink szerint a digitális sorozat a történelmi Magyarország nagy magyar néprajzi tájainak népzenei és táncos hagyományait tárna fel. Elsőként azért választottuk Kárpátalját, mert ehhez a források felkutatását, válogatását, szerkesztését már évekkel ezelőtt elkezdtük, másrészt erről a tájról eddig nagyon keveset publikáltak (négy történelmi vármegyénk: Bereg, Ugocsa, Ung és Máramaros részei estek ide). Így vállalkozásunk ebből a szempontból is hiánypótlónak ígérkezik.

Kiss Ferenc

ETNOFON NÉPZENEI KIADÓ • EDNGY 001 • 2004
 LEVÉLCÍM: H-1055 BUDAPEST, FALK MIKSA U. 16.
 TELEFON: (36.1) 266-5091; FAX: (36.1) 429-0324
 E-MAIL: ORDER@ETNOFON.HU • WEB: WWW.ETNOFON.HU

Stephen Spinder: Tíz év Erdélyben – Az én szememmel

A magyar népi kultúra hagyományai

Az amerikai fotográfus, Stephen Spinder legújabb könyvének megjelenését a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma támogatta, méghozzá a több mint egy évtizeden át Erdélyben készített felvételei, illetve a Budapest, az én lencsémön keresztül című (Budapest Through My Lens) fotóalbumának legújabb, negyedik kiadása alapján.

A „Tíz év Erdélyben” a szerző második kötete, a hagyományos magyar népi kultúra különleges és személyes „vizuális ünneplése”. A több mint 130 színes és 30 fekete-fehér felvételen keresztül a régi kultúra ma is különös erővel tovább élő maradványai, ami az évek során – a nyugati kultúra lassú, de határozott térhódítása ellenére – keveset változott. A képek középpontjában a hagyományos zene és tánc, a falu életének meghatározó elemei állnak, valamint az a kulturális közeg, amely ezt örzi és tovább élte. Valamennyi fotót személyes történetek, anekdoták kísérnek. A művész sajátos látásmódjának köszönhetően megérezhetjük a varázslatos táj ősi részleteinek melegségét. A kötet rangját Halmos Béla és Felföldi László gyönyörű előszavai még tovább emelik.

Spinder 1991 óta járja fényképezőgépével Közép-Európát, a magyar népi kultúrával Erdélyben találkozott először. Érzéki képeivel képes megragadni az élő hagyomány értékeit. A „Budapest Through My Lens” anyagát tavaly – Simonyi András magyar nagykövet meghívására – Washingtonban is bemutatták. Idén pedig a Tíz év Erdélyben képeivel szerepel Londonban, a kiállítás – amelyet ugyancsak a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma támogat – része a nagyszabású, egyéves kulturális rendezvénysorozat, a Magyar Magic programjának. A tavalyi amerikai kiállítás, illetve könyvbemutató körút nagy sikert aratott, több amerikai médium, például a New York Times is beszámolt róla. Spindert Magyarországhoz egyre szorosabb kapcsolat fűzi. Mivel igény mutatkozott képeire, a kilencvenes évek végén elkezdett kiadni korlátozott számú, szignójával ellátott

képeslapokat, s ennek nyomán a Budapesti Idegenforgalmi Hivatal felkérte egy negyven darabos sorozatra. Munkáin mostanában Budapest számos új épülete is feltűnik. A eredetileg New-York-i világjáró fotós 1991 óta fényképezi Budapest tornyait és neoklasszikus homlokzatait.

Steve Spinder fő érdeklődési területe mindközben Európa legnagyobb nemzeti kisebbségének, a Romániában élő magyaroknak a hagyományos népi kultúrája.

ahol éppen Nagy Zoltán tanított. Mint táncost, hihetetlenül megfogtak a szinkópás ritmusok, az improvizált csizma- és testverés, és a no dobálása. Én már úgy táncolok, hogy „ezt miként hívják?” Meghívtak Budapestre és Erdélybe 13 évvel ezelőtt, s akkor kezdődött ez a szenvedély, ami a mai napig tart... Idejöttem, mert tanúja akartam lenni az erdélyi népi kultúrának, ami lassan eltűnik örökre. Szerencsém volt találkozni Árus Ferivel, Mari nénivel, Kodoba Bélával és Marcival.

„Szenvedélyemmé vált, hogy fotózom és megőrzöm a hagyományos népi kultúrát Erdélyben.” Mostanában ismertté vált az erdélyi gazdag, hagyományos kultúrát megőrkítő, érzékeny képei miatt. 2000-ben a Budapesti Tavasz Fesztiválon első külföldiként meghívták kiállítani a Vármegye Galériába. 2001-ben képeiből válogatást rendelt a Külügyminisztérium, hogy tudjanak mivel díszíteni a magyar missziósok külföldön.

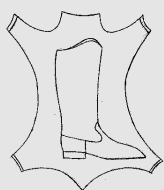
„Mint fotóst, 1989 óta érdekelt a Magyar népi kultúra – megismertem ezt a gazdag tájat, amikor táncoltam Colorádóban. Meghívtak egy táncanfolyamra Denverbe, Colorádóba,

„Láttam gyerekeket táncolni, ugyanazt táncolták, mint a szüleik. Nekem feltűnt ez az egyszerű életmód, amit lehet, hogy a magyarok észre sem vesznek, és ez a valami olyan különleges, a zene, a viselet, a tánc – itt meg van őrizve. Legalább pillanatnyilag.” Stephen Spindernek a Folkloriádán, 2004. augusztus 19. és 22. között a budai Várban lesz fotókiállítása.

Sue Foy

A kötet megrendelhető a spinder@pronet.hu e-mail címen vagy a www.spinderartphoto.com honlapon.

Néptáncosok, néptánc csoportok és bármely táncműfajt kedvelők!

Különböző táncokhoz készítünk méretre is:

NŐI ILLETVE FÉRFI PUHA- ÉS KEMÉNYSZÁRÚ CSIZMÁT
MENECSKE CSIZMÁT • NÉPTÁNC BAKANCSOT • KARAKTERCIPŐT

Műhelyünk címe: 8300 Tapolca, Sümegi út 20. (a gimnázium mellett)
Telefon: 06 - 87/321-304; mobil: 06-30/286-9517, 06-30/224-2105

TANKA TAMÁS ÉS BÁRÁNY SZILVESZTER Népi Iparművészek, a Népművészet Ifjú Mesterei

Modelljeink megtekinthetők és megrendelhetők, árlistánk és méretlapunk letölthető a honlapunkról: www.tankabarany.hu

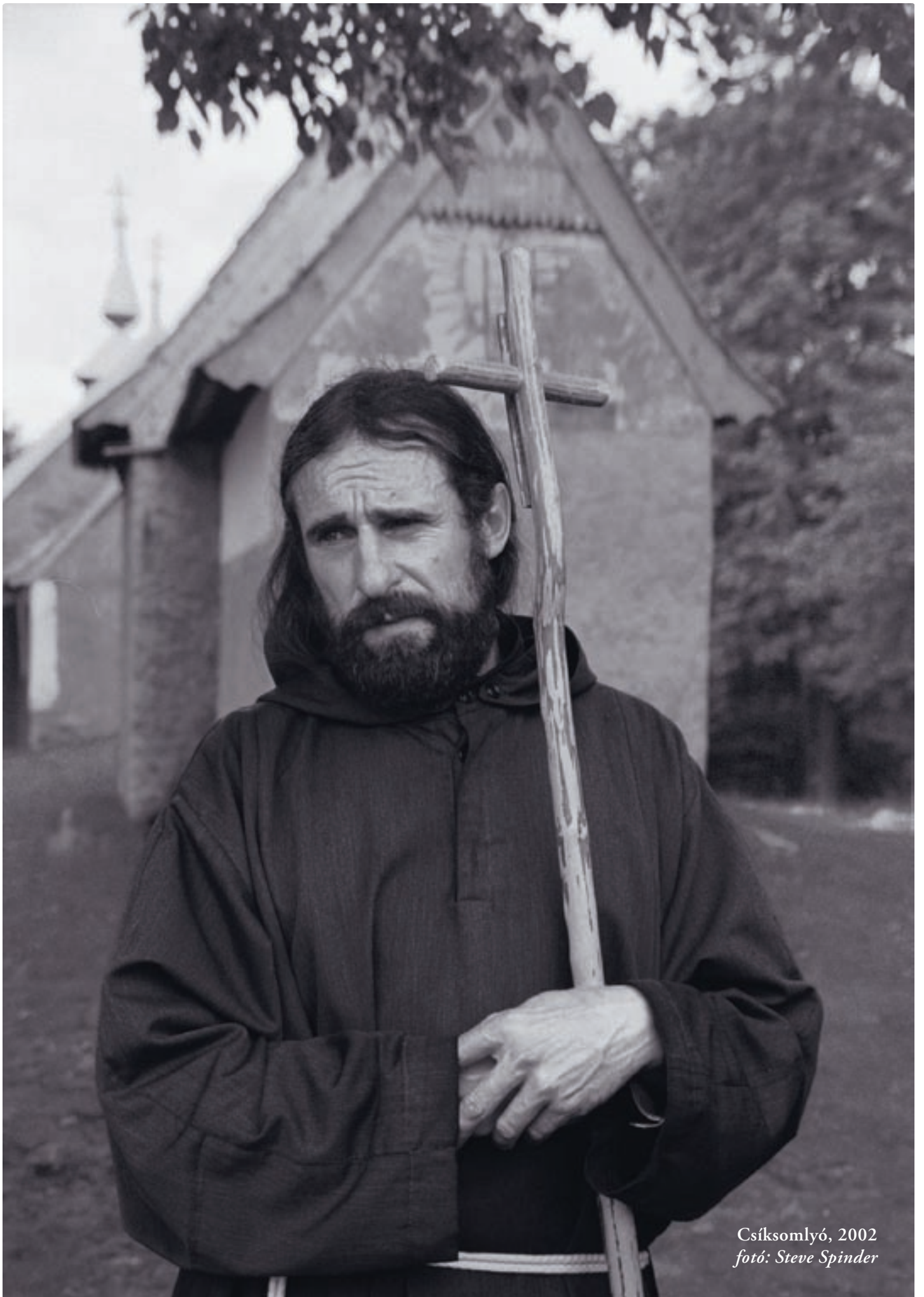

Gyimes, 1995
fotó: Steve Spinder

Szék, 1991
fotó: Steve Spinder

Csíksomlyó, 2002
fotó: Steve Spinder

A gyimesvölgyi magyarok hitvilága

Antal Mária, Gyimesbükkön élő tanítónő kötete elé

„A falusi élet tagjai komoly, kemény és végzetes nevelésen mennek keresztül. Azok a házak, ott sorban, párhuzamosan nyújtózkodva az úttal felé, szigorú erkölcsöket nevelnek. Ott a fiúgyermeknek meg kell tanulni mindent, amit az apja a gazdaságban tud. A mezei és házi munkát. A szántás-vetés-aratást és a színben a faragást s a magvak kezelését s az üzemterv-csinálást és a szigorú takarékoságot. Az anyjától pedig meg kell tanulnia a falu lelkeségének minden titkát. A babonák itt a szellemi törvények, ezeket a fiatal ember mintha lenézné, de alapjában véve úgy fogadja el, mint az anyját. Aztán meg kell tanulnia a társadalmi élet összes formáját, a köszönésmódokat, a rangokat és különbségeket az emberek között, szóval be kell idegzenie azt a honyant és mikéntet, amivel a falu tagjai együtt egy közösséget alkotva élnek a közéletet. Meg kell tanulnia a paraszttörvényt.”

(Móricz Zsigmond: *A boldog ember*. 1935)

Antal Mária gyűjteményéből a gyimesiek „lelkiségének titka-
it”, a gyimesi csángók sokféle tudásának egy szelétét ismerheti meg az olvasó. Régi idők, régi emberek tudását őrzik és tárják elének az utóbbi évtizedekben feljegyzett emlékezők. Mit mesélnek a világról, mit tudnak a világról, milyen a viszonyuk a teremtett világhoz, milyen eszközeik vannak a dolgok megismerésére és ha kell, átváltoztatására. E sokféle tudás teszi élhetővé elszigetelt világukat, segítségével elviselhetőbb a tágabb környezet előítéletes magatartása, s a kétszeresen is kisebbségi lét. Ebben a világban egyidejűleg működik és hat a mágia, a keresztény vallás és a tapasztalatok során szerzett tudás. A gyimesi ember valami különös hagyományú és felfogású katolicizmusban él, régi misztériumjátékok, népelemek, csíksomlyói búcsúk, s más írott törvény nélküli szokásokkal. Kultúrája a szóbeliségben él, a népköltészetből építkezik. A gyimesi csángók által megélt történelmi idő szakaszai saját szavaik szerint: „Régi magyar üdö, régi román világ, kicsi magyar üdö, orosz békület.” 15 000 magyar ember sorsa ez egy isten háta mögötti, eldugott, de szépséges völgyben.

Gyimes a Székelyföld peremén, az egykori Csíkszékben fekszik. A gyimesi csángók a XVIII. század folyamán váltak ki a székelységből, s nem mentek ki Moldvába, hanem az országhatáron belül egy elzárt völgyben bújta meg. Az a kultúra, amelyet magukkal vittek, vagy másfél, két évszázad előtti. A gyimesiek eldugott völgye a Tatros forrásánál van, hová épp olyan okok miatt menekültek, mint sokan Moldvába: az adó, a szegénység, a katonafogdosás, némelykor büntetések miatt. A területet a XVIII. században különböző csíki faluközösségek birtokolták. Moldvai kijáratában, a szoros védelmére épült vár őrzését is a tulajdonos csíki falvak lakói látták el. Itt, a határállomás és vámház körül alakult meg az első település, a mai Gyimesbükk, amelynek 1782-ben a kincstár templomot is épített. A Tatrosba futó patakok mentén szétszórt házcsoportok szerekbe, tizesekbe szerveződő egységeiből önálló települések szerveződtek. A XIX. század derekán már mindhárom mai gyimesi település – Gyimesbükk, Gyimesközéplak és Gyimesfelsőlak – önálló közigazgatású község, külön bíróval, előjárósággal, s két templommal. 1902-ben a felsőlakiak is saját templomot építettek (Bárh János: *Gyimesfelsőlaki emléklapok*. 2003). A szétszórt település az emberek összeállításának régi titkait árulja el, a családi foglalás emlékeit őrzi. Egy-egy völgybe futó patak mellett egy család telepedett meg, s így a patak a rokonság nevet kapta: Antalok pataka, a Tankóék pataka. Nyomukban következtetni lehet az első települőkre. A gyimesi csángó havasi legeltetéshez szokott, nomád élethez és erdőmunkához. Ők még kaptak

foto: Gregor Gábor

magyar papot, tanítót, mert a régi országhatáron belül maradtak. A „csángó” nevet a XVIII. század végétől használják az irodalomban, hol a moldvai, hol a bukovinai, hol pedig olyan más erdélyi magyar népcsoportok – gyimesi, hétfalusi, halmági, dévai csángók stb. – megnevezésére alkalmazzák, akik szülőföldjüket elhagyni kényszerültek.

A gyimesi csángók, bár sérelmezték a csángó elnevezést, mára elfogadták. Így vall erről Tankó József Jáni: „*Én csángó vagyok, el sohase tagadtam, akármilyen messze voltam Gyimestől. De az a tapasztalatom, hogy biza nem örökké jó dolog csángónak lenni. Há hogyme, mikor az elődök jól tudták honnét jöttek ide, melyik csíki, gyergyói, udvarhelyi vagy háromszéki faluból, s mégis a magyarok, má mint a székelyek lenéznek munköt. Én gondolom, ez a főd miatt es lehetett. Met Gyimes itt van, ahogy Csíkot elhagyod, mész Moduva felé, Szépvízről átjössz egy hegyen, s ott van, az a völgy le a Tatros mellett, s a küsebb völgyek, amit itt patakoknak hírnak. Az egész Gyimesvölgy van vaj 40-50 kilométer hosszú, egész Háromkútig, le Bükkig. Ezek a területek a csíki közbirtokosságok vagyonai. Tőlük vátogatták, vették meg a csángók, s még biza csak úgy es foglaltak el területeket.*” (Ilyen volt... – Néprajzi Közlemények, 1994, 13.)

A magyar közvélemény időnként megélenkülő érdeklődéssel foglalkozott sorsukkal. A tudományos érdeklődés főleg történelmi múltjukra irányult. Valamennyi tudósítás felfigyel kultúrájuk, nyelvük archaikus vonásaira, népköltészetük és népművészetük esztétikai értékeire.

Orbán Balázs külön fejezetben mutatta be Gyimes szépségeit, népét és szokásait (*A Székelyföld leírása történelmi, régészeti, természetrajzi és népművészeti szempontból*. 1868-73). E részletes tudósítást követően a gyimesi csángók eredetével elsőként Erdélyi Lajos tanulmánya (*A gyimesi, moldvai és bukovinai csángók eredete*. Magyar Nyelv, Bp. 1908) foglalkozott. Néprajzi, nyelvújvári közlemények találhatóak az Erdélyi Múzeum 1932-es évfolyamában Balogh Ödöntől (*Néprajzi jegyzetek a gyimesfelsőlaki és gyimesközéplaki csángókról*). Vámszer Géza *A gyimesi csángók* című tanulmányosorozata a *Keleti Újság* 1939-es novemberi számai alapján 1977-ben újra megjelent (*Életforma és anyagi műveltség*, 1977. 194-200). A néprajzi kutatás a század második felében hoz számottevő eredményeket, elsősorban a gyimesi népköltészet, népzene és néptánc feltárása és bemutatása révén (Kallós Zoltán és Martin György gyűjtése: *Tegnap a Gyimesben jártam...* 1989). A hiedelemvilágból is megjelentek szép gyűjtemények Kallós Zoltán, Újvári Lajos, Bosnyák Sándor (*A gyimesvölgyi magyarok hitvilága*. Folklor Archivum 14. 68-157. 1982), Salamon Anikó (*Gyimesi csángó mondák*,

Tankó János, 1901 – archív fotó

rólvasások, imák. 1987) feltáró munkájának köszönhetően. Alig egy évtizede Tánczos Vilmos a gyimesiek régi imádságaiból adott közre csodálatos gyűjteményt (*Gyöngyökkel gyökereztél. Gyimesi és moldvai archaikus imádságok*. 1995). A belülről jövő híradások azonban hiányoznak egészen az 1990-es évekig. Ekkor jelennek meg Tankó Gyula publikációi a helyi sajtóban, dolgozatai eljutnak a Néprajzi Múzeumba (önálló kötete: *Gyimesi szokásvilág*. 1996) és a már idézett Tankó József Jáni önéletrajza (*Ilyen volt... – Néprajzi Közlemények*, 1994. 13-39.).

A legújabb belső híradást, a gyimesi csángó kultúra egy szeletét bemutató jelen munkát Antal Máriának köszönhetjük, aki így vall magáról: „Itt Gyimesbükkön születtem, itt nevelkedtem, itt tanítottam 38 évet, és volt alkalmam ezeknek az értékeknek az elsajátítására. Akaratom ellenére is magamba szívtam szüleim, nagyszüleim és az idős emberek tudását, és később igyekeztem ezeket az értékeket megörökíteni, és az utókornak átadni. Egy egész életen át foglalkoztattak a gyimesi népi hiedelmek, mivel ezek a paraszti élet legrejtélyesebb és legnehezebben értelmezhető formái. Ezeket próbáltam összegyűjteni ebben a munkámban. Gyűjtésem során nagyon sok érdekes történetet hallottam. Voltak, akik nem szívesen meséltek el ilyen történeteket, mert féltek ezekről említést tenni, vagy szégyelltek tudásukat előadni. De nagyon sokan segítettek. Elmeséltek olyan eseteket, amelyek velük történtek meg, és elismerték, hogy ők valóban hisznek érvényükben. Ezt a munkát nem tudtam volna előállítani a segítségük nélkül. Ezúton köszönetet mondok nagyszüleimnek, rokonaimnak, barátaimnak és idős ismerőseimnek, akik közül már nagyon sokan elköltöztek az élők sorából, akik nagy készséggel segítettek.”

Antal Mária a kötet anyagát 1975-1995 között gyűjtötte. „Közeli” lévén bizalommal érdeklődhetett személyes élményekről, tapasztalásokról, különösen rokoni összejövetelek, esti beszélgetések idején. Saját házában berendezett egy kis múzeumot, mely a környék néprajzi tárgyait mutatja be. Antal Mária része és értője ennek a világnak, belülről látja. Ennek köszönhető, hogy a jelenségek leírásánál olyan finom részleteket is megvilágít, amit a külső, idegen gondolkodású ember észre sem venne. Beszélgetőtársai tudását, történeteit hol magnetofonra rögzítette, hol emlékezetből írta le. Az emlékezetben őrzött, mindig tanulsággal szolgáló mondatokat és élménytörténeteket, példázatokat, bajmegelőző tiltásokat, segítő előírásokat, imákat általánosan ismerték a gyimesiek, legfeljebb a fiatalok már nem alkalmazták. A cselekvéseket már nehezebb volt konkrét gyakorlatból megismerni és leírni, különösen azokat, amelyeknek patakonként, esetleg falvanként számon tartott, külön tudósai, specialistái voltak. A védekező, bajelhárító,

A kiadó megjegyzése:

Jelen kötetünk az eddig megjelent legnagyobb hiedelemgyűjteménye a gyimesvölgyi csángó magyaroknak. Antal Mária, Gyimesbükkön élő tanítónő, már több mint harmincöt éve gyűjti a helyiek hiedelmeit. Jelen kötetünkben Bosnyák Sándor: *A gyimesvölgyi magyarok hitvilága* című munkáját vette alapul, melyet egyéb, részben saját gyűjtéseivel egészített ki. A mások által lejegyzett szövegeket gyakran értelmezte, egészítette ki saját emlékei, élményei alapján, lévén önmaga is autentikus adatközlő. Ezen kiegészítései, értelmezései gyakran tették a szöveget még színesebbé, olvashatósabbá. A kötet elkészüléséhez nyújtott támogatásukért, tanácsaikért külön köszönetünket fejezzük ki Fodor Katalinnak, Gazda Klárának és Sikolya Ágnesnek, kinek segítségével ezen értékes gyűjtemény eljutott a kiadónkhoz.

Antal Mária *A gyimesföldi csángó magyarok hitvilága* című könyve megtalálható a nagyobb könyvesboltokban. Ára: 1.800,- Ft. Közvetlenül a kiadóban (General Press Kiadó – 1138 Bp., Népfürdő utca 15/d.) 20% kedvezménnyel vásárolható meg. Információ: Kóczánné Piller Erzsébet terjesztési vezető: 350-6340, 359-1241/118; 8-16, pénteken 13 óráig.

fotó: Gregor Gábor

gyógyító eljárások, varázslások egy része azonban a köznapi ember gyakorlatában is elvégezhető. Férfiak, asszonyok szívesen beszámoltak élményeiről, tudásukról. Történeteiket konkrét hely, idő és személy megjelölésével adták elő, máskor csak *régebb, ezelőtt, az előttünk valók, üdösebbek* általános megjelöléseket alkalmazták, az eseményeket szemérmesen csak *régi dolgoknak* nevezve. Tankó József Jáni emlékezését idézem: „Az üdösebbek meséltek régi dolgokról az asztal mellett, ezt szerettem legjobban. Hogy mi volt Doberdónál, ki vette el a tejet, ki járt tilón, kinek van pántlikás varasbékája, ki látott késértetet, kit kénoztak a szépasszonyok, kit fermekáltak meg, kihez jár a lüderc, amelyiknek ló, kecske vagy liba lába van. Ők úgy mondták, hogy látták. Én csak lüdercet láttam egy éjjel. De hiszem, hogy látták. Csak ma má nem lehet ilyeneket látni. Valahova elhúzódtak. (...) Én másképp es szeretem a régiséget, leírtam énekeket, mondásokat, helyneveket s verset es írtam. (...) Azt nem tudom mi lett most az emberekkel, mintha semmire se volna idejük.” (i. m. 17, 25, 38) Mindez azt mutatja, hogy a XX. század végére a hagyomány tartalma jelentősen átalakult, és ezzel együtt sokat veszített a mindennapi életet keretbe foglaló, a közösség és tagjainak magatartását irányító, meghatározó központi szerepéből.

Hogyan alakult ez a népi élet századunkban, s főleg a „nagy verekedés” (második világháború) utáni időben, mit hozott az egyes ember számára a hatalmas változás-folyam – erről is szólnak az emlékezetül közreadott írások. A felgyorsult időben, a gyimesi csángóság peremhelyzete révén a modernizáció, az iparosítás, a technikai civilizáció terjedése, az iskola itt csak az 1960-as évektől érezte a hatását. A hagyományos közösség átalakul, más az értékrendje, más a munkarendje, mások kapcsolatrendszerei, más a munkaidőszabadidő mértéke, egyszóval a szemünk előtt racionalizálódik a gyimesvölgyi magyarok életrendje.

Antal Mária gyűjteménye – a gyimesi csángók rendkívül gazdag és szerteágazó hiedelemvilágát ábrázoló adattára – a forrásanyag kiszélesítése szempontjából kiemelkedő jelentőségű a tudományos kutatás számára. Nyelvi szépségei miatt lenyűgöző, élményt nyújtó olvasmány.

Forrai Ibolya

Utazás elnémított csengettyűvel

Nemrégem kezembe került az a kicsi csengettyű, amelyikről már régen szólni akartam. Sokáig nézegettem, rázogattam, és közben szép fényesre pucoltam. Mondanom sem kell, hogy jól esett neki az őszinte törődés, amit vidám csilingeléssel köszönt meg.

Azóta íróasztalomon kapott előkelő helyet, hogy módja legyen figyelni írói ténykedésemet. Ezt komolyan is veszi, mert ha túl könnyen írok, s netalán az amúgy finom kopogású Underwood írógépem ritmusos kattogásból eszeveszett csattogásba váltana, a kis rézcseppettyű éles csöngésével figyelmeztet, hogy ideje lenne visszatérni a rendes kerékvágásba...

Most is csönget! Jelzi, hogy az ő dicséretével a magamét is abba hagyhatnám.

A nyolcvanas évek elején találta apám Szék felszege juhlegelőjén, ott feküdt fűvel borítottan, sárba ragadt nyelvvel, örök hallgatásra ítélve. Apám hazavitte, a sár fojtásától megszabadítva a nyári konyhánk eresze alá akasztotta – hogy társasága is legyen – a kapakések mellé, amelyek kopott kanalakból lettek laposra kalapálva, és cseppet sem örököltek a cseppettyűszó finomságából, használatkor továbbra is rettentően csikorogtak.

Olykor-olykor leakasztottam a rozsdás szegről, és vadul ráztam, hogy csengésével elriasszam a majorságra vadászó vércsékét. Most belátom, ez megalázó feladat lehetett számára, akárcsak egy juhásznak a kondáság, de haragnak még a jelét sem mutatta soha.

De most igen! Megint csönget!

Igaza van, ugyanis mikor elhatároztam, hogy írok róla, csak hozzám szegődésének igaz történetét akartam a nyilvánosság asztalára teríteni.

1990 októberében, zsebemben a Magyarországra való kivándorlási vízummal szüleimhez siettem, hogy elbúcsúzzam tőlük, s egyben megnyugtassam őket afelől, hogy hűségem hófehér abrosza sem irányukban, sem szülőföldem irányába nem fog soha pettyeződni...

Kezemet már a sírósan nyikorgó kertajtó kilincsen tartottam, amikor eszembe villant az eresze alatt árválkodó rézcseppettyű. Sor-

sunknál fogva – őt elhagyta valaki, én elhagyok valakiket – akár társak is lehetnének.

Visszaindultam hát a szemüket törölgető szüleim felé, akik úgy álltak ott ketten az őszi falevelek rajzásában, mintha az örökkévalóság elmúlását látták volna maguk előtt lecövekelve.

Kéretlenül leakasztottam a cseppettyűt. Nem kellett rázással biztatnom, látva elkeskenyedésünket, megszólalt az magától is, hogy mennybéli zengésével fényt varázsoljon orcánkra, ami ha derűt nem is, de reményt, bizakodást annál többet hintett ránk, s szemünk harmatát is felszárította.

Másnap hajnalban már együtt szálltunk fel Kolozsváron a Balt-Orient egyik kocsjába. Bors határállomásig bőven volt időm kiolvasni a kolozsvári Szabadság friss számát, amiből kettőt vásároltam, hogy egyikkel elnémítsam, a másikkal becsomagoljam egyetlen poggyászatot, a kicsi rézcseppettyűt. Kiváló rejtékhelyet találtam számára. (Semmit nem vihettem magammal!) Az érintetlen elemózsiás tarisznyámba csúsztattam, az otthoni kenyér- és hússzeletek közé.

A román vámtiszt karvalyarcán kárörvendő mosoly virágzott, amikor visszaadta az egyszeri végleges kiutazásra szóló útlevelemet. Arc kifejezéséből ítélve határozottan örült távozásomnak, aztán, hogy önelégültsége jobban bugyogjon, jobb kezén könyékig feltúrte ingét, majd alaposan belekotort a ruhaakasztón lógó felöltőm mély belső zsebébe, amiben nagy sajnálatára csak egy skatulya szamosújvári gyufát és egy megbontott csomag Symphoniát talált.

„Egy nyűggel kevesebb marad a vállunkon” – mormogta maga elé, majd köszönés nélkül elhagyta a fülkénket.

Hogy Biharkeresztesnél magyar kollégái örültek-e annak, hogy ezentúl egy családdal többen leszünk, arra már nem tudtam figyelni. Gondolatban éppen akkor kezdtem kicsomagolni a fuldokló rézcseppettyűt, hogy ékes szólásával búcsúzzunk a szülőföldtől, akit szinte észrevétlen akasztottak le mellőlünk, mint az öreg Balt-Orient elejéről a román mozdonyt, pedig már karnyújtásnyira volt a szülőhazától...

Soós János

Egy nyári napon,

...mikor az ólomszürke égből a megvakított nap könnyei peregtek szeplővel hintett arcokra, meglátogattam Boroskúti Jánost, aki három évvel idősebb volt nálam. A csipkeszegi házuk összedőlt, Kolozsvári tanító kétszer megbuktatta, tehát minden körülmény arra kényszerítette őket, hogy Felszegre költözzenek és János a mi osztályunkba, vagyis Pintyikánné keze alá kerüljön.

A cigánydombiak és a nagyutcaiak itatója mellett laktak egy elhanyagolt, szalmatető viskóban, még kerti árnyékszékek sem volt, a környék bokrai közé húzódtak, ha a helyzet úgy kívánta. Hajlékukat ismervem nem csodálkoztam, hogy első dolguk nem az árnyékszék ácsolása volt. Először sátét kaszáltak és fonyasztottak, hogy a tetőn tátongó lyukakat befoltozzák vele, aztán éjszakánként lábszárvastagságú akácfákat hurcoltak haza nyikorogó számrázkerekükkel, aminek rúdágához úgy hiányzott a számar, mint árva gulyásukhoz a kenyér. Az Árnysból lopott rudakkal aládúcolták a tornácerendákat, a pitvar mennyezetét és két helyen a szoba hajlott, szuvas mesztergerendáját. Amikor beléptem udvarukba, láttam, hogy néhány tö labodát, terebélyes keserülapi tövet meghagytak, esős időben ugyanis azokba törölték foltozott csizmáik barátságos sarát. Én is azt tettem, mielőtt bekopogtam az áporodott levegőjű házba.

Boroskúti János a csikókemencét etette a padlásról lesepert kukoricacsutákkal, hogy hamarabb elkészüljön az estebéd. Boldogan újságolta, hogy délelőtt segített a harangozónak a templomudvar virággyásainak gyomlálásában, ezért felengedte őt a toronyba, ahol sikerült két-három galambot leparittyázni, most azokból készül a finom galambmártás puliszkával.

Szívesen látunk téged is, ha nem vedet meg a galambhúst – mondta János édesanyja. Olyan íze van, mint a csirkének, csak az a baj, hogy nem nőtt meg akkorára – folytatta mosolyogva, miközben a párálló puliszkát keverte, és az örömtől vagy a keserűségtől kibuggyanó könnyét érdes kézfejjével arcára maszatotha.

Évés közben János jókedvűen pillantott rám,

vége bebizonyíthatta, hogy a múltkor a Sósréten azért nem fogadta el a zsíros kenyerelem felét, mert nem szorulnak nekik senki kenyérére...

Nyugodtan mártogattuk puliszkánkat a big galambmártásba, s egyszer csak recsegve, nyikorogva tárult az ajtó, váratlanul hazavetődött János apja, akinek ilyen késő délután a csipkeszegi téész istállóban kellett volna lennie, a borjak mellett. Elnyűtt kalapját a földhöz vágta, aztán nagyokat szípigvona a tudomásunkra hozta, hogy őt a téész elnöke azonnali hatállyal elbocsátotta a borjak mellől, mert írás jött a megyétől, hogy a múlt héten gorombán beszélt egy kiküldött pártemberrel, ráadásul még valótlanságot is állított az elvtársnak. Való igaz, hogy nem sok türelme volt a kiküldöthöz, de ő egy szót sem hazudott az elvtársnak, aki tizedszerre sem akarta elbinni, hogy üres a szérűskert, és a borjak csak szalmát és vizet kapnak már hetek óta, reggelre még az almot is megeszik maguk alól.

Az igaz, hogy egy kicsit én is felbosszantottam, hiszen nem ismernék magamra, ha nem petróleummal oltanám a tüzet... Szóval, amikor már tényleg elegendő volt az elvtársból, azt találtam mondani neki, hogy a szalma és a víz mellé még egy-egy verést is kapnak a borjak, amit természetesen rímbe és románul mondtam neki: „Apa, Paie / Si Bataie!”

Azt gyanítottam Kati, hogy Felszegezen sem lesz egerünk – ölelte magához feleségét Boroskúti. A sósréti focipályán heverésztünk a galambmártás után, hosszú fűszálakat harapdálva, s hirtelen azt kérdeztem Boroskúti Jánostól, hogy miért esedezik az apja annyira az egerekért, mert mi csak folyton irtanánk őket, egyik csapdát a másik után állítjuk, nem győzöm

belerakni a szalonmabört. Szegény János pedig belekezdett a számára egyáltalán nem érthetetlen eger-históriába.

Az úgy volt, fordult felém János, hogy amikor Csipkeszegezen laktunk, egy keskeny patak választott el a Déceiek portájától. Ott aztán láttunk egeret, akárhányszor benéztünk az udvarukra, mert ott volt is mit egyenek. Kazlakban állt a széna, vetett takarmány, a kasok degeszre tömve máléval, a csűrben a búzsláddák arra kérték az Istent, hogy szabaddítsa meg őket a terhüktől. Nyilván túl hangoosan imádkoztak, mert nekem úgy tűnt, hogy a falu összes egere meghallotta és a segítségükre sietett. Egyszer apám a ház előtt cigarettázva arra lett figyelmes, hogy egy kövér eger többször is nekiveselkedik a patak martjának, de mindig visszahengeredik, aztán nagy nehezen mégiscsak átverekedte magát a mi szegény telkünkre.

Apám bejött a házba, és örömmel újságolta, hogy ezentúl mi is gazdagok vagyunk, mert van egerünk. Na ez is megbolondult jó dolgában – monda anyám, miközben én apró falatokat dobáltam ki a kezemben lévő kenyérszeletből, hogy az eger megtalálja, s ne menjen el tőlünk.

De a szerencsétlen még egy hétig sem bírta, megbánta helytelen cselekedetét, és lesóványodva, reszkető lábakkal vonszolta magát Déceiek irányába, csakhogy most nem a kövérségtől, hanem a végelgyengüléstől hengeredett vissza a patak martjáról. Kínlódását látva, apám fogott egy lapátot, rásegítette a tékozló egeret, és a kerítésen átrepítette a dözsölő testvérei közé...

Soós János

Wagner Péter munkája

Kísérőzenészek főszerepben

Gázsáék Amerikában

Az erdélyi táncházmozgalom hőskorának vezető zenészei közül talán Papp István Gázsa tartott ki legtovább szülőföldjén aktív muzsikusként. A Bodzafa, majd más együttesek primásaként egészen a kilencvenes évek elejéig játszott Erdélyben. Akkor ő is Magyarországra költözött, a Budapest Táncegyüttes primása lett, s ezt a szerepet tölti be a mai napig. Időközben megalakította saját együttesét, a Gázsa zenekart is, amellyel két kitűnő CD-t adott ki eddig, de önállóan Gázst és különböző zenekarait viszonylag ritkán hallani, mert életük elsősorban a táncegyüttesek programjához igazodik. 2004 februárjában azonban a zenészek a táncegyüttes nélkül kerekedtek fel, még hozzá Amerikába. Ennek a koncertkörútnak a részleteiről kérdeztem hazaérkezésük után Papp István Gázst és Árendás Pétert, a Budapest Táncegyüttes zenei vezetőjét.

Az út egy különleges helyzet kapcsán jöhetett létre. A Zsuráfszky Zoltán vezette Budapest Táncegyüttes szinte ugyanekkor indult Amerikába egy hathetes turnéra, ezúttal azonban – a Columbia Artists Management kérésére – olyan műsorral, a Gypsy Spirit című produkcióval, amelyen nem a megszokott zenekarával, hanem a Balogh Kálmán Gypsy Cimbalom Bandel és más cigányzenészekkel dolgozott együtt. Gázsa és zenésztársai többsége számára így felszabadult ez az időszak, amire egy önálló körutat szervezettek. Számukra is kézenfekvő volt az amerikai szereplés, hiszen a Budapest Táncegyüttesel már korábban bejárhatták az országot, ismeretsegeket kötöttek. Konkrétan a New Jerseyben élő, a magyar együtteseknek hosszú évek óta rendszeresen turnékat szervező Magyar Kálmán ajánlotta fel egy koncertkörút lehetőségét. Így míg a táncegyüttes a nyugati parton vendégszerepelt, addig Gázsáék a keletin, s csak az utolsó nap találkoztak össze, amikor a táncosok is átértek a keleti részre.

A csapatot hat zenész (Papp István Gázsa és Németh Dénes primások, Árendás Péter brácsás, Makó Péter fúvós, Bartók József bőgős és az együttes állandó cimbalmosa, Balogh Kálmán helyett egy kiváló tanítványa, Szabó Dániel), valamint a Budapest Táncegyüttes egy pár táncosa (Baranyai Barbara és Babus Tamás) alkotta. A Gázsa együttes és a Budapest Táncegyüttes zenekara között már régóta átfedés van a primás személye miatt, ezért a táncegyüttes kísérőzenekarát is gyakran emlegetik Gázsa együttesként, s az amerikai turnén is így reklámozták őket. Ugyanakkor a CD-ken hallható Gázsa zenekarnak nem mindegyik tagja vett részt a turnén. (Ezen a ponton megemlítettem, hogy néha már lehetetlen egy-két együttes összeállítását nyomon követni, de ahogy Árendás Péter megjegyezte, tulajdonképpen ez egy nagyszerű dolog következménye, nevezetesen, hogy a népzeneészek ugyanazt a zenei nyelvet, repertoárt

sajátították el, s ezért lehetséges ez az együttesek közötti átjárhatóság.)

Újakra kétféle műsorral készültek. Az egyik kifejezetten folklórkoncert volt: a műsoruknak joggal adhatták a „Zene és tánc a Kárpát-medencéből” (Music and Dances from the Carpathians) címet, hiszen a történelmi Magyarország számos vidékéről – többek között Rábaközéből, Gömörből, Kalotaszegről, Székelyföldről – mutattak be zenéket, táncokat. Emellett a koncertek műsorába igyekeztek olyan muzsikákat is válogatni, amiket az előttük Amerikában járt magyarországi együttesektől talán nem hallhatott a közönség, így például felvidéki szlovák vagy magyarországi román anyagot, őrköi cigánytáncokat.

A másik műsort olyan népzenei dallamokból állították össze, amiket neves zeneszerzők különféle komolyzenei műveikben

használtak fel. A műfajok közötti ilyen átjárásnak már hagyományai vannak az Amerikában turnézó együtteseink között. Itthon először a Jánosi együttes lépett fel ilyen jellegű produkcióval még a nyolcvanas években, a kilencvenes évektől pedig az Ökrös és a Muzsikás együttes szerepelt az Egyesült Államok néhány kiemelkedő jelentőségű koncerttermében valamelyik vezető szimfonikus zenekarral, hogy Bartók műveinek népzenei ihletőt és a feldolgozásokat bemutassák. Gázsáék ezúttal a Bartók műveiben fellelhető népzenei példák mellett Liszt és Brahms kompozíciók alapjául szolgáló dal-
lamokat is előadtak. A komolyzenei művek megszólaltatására a Joseph Horowitz művészeti vezető irányította washingtoni Post-Classical Ensemble szimfonikus zenekar tagjai vállalkoztak. Mint Gázsa elmondta, ők az amerikai szervezők számára mostanra annyira magától értetődő módon csöppen-
tek bele az ilyen jellegű előadásba, hogy úgy érezték, talán Amerikában azt hiszik, Magyarországon ez a természetes bemutatása a népzeneének és a komolyzeneének.

Ahogy az hasonló turnékon lenni szokott, a koncertek helyszínei a nagy koncerttermektől a kisebb klubokig váltakoztak. A két legjelentősebb előadásra, a körút nyitó- és záróeseményére Washingtonban került sor. Az elsőt, a Georgetown University hangversenytermében az említett Post-Classical Ensemble, továbbá Alexander Shtarkman és Maria Strezova zongora-, valamint David Salnes és Sally McLain

Papp Gázsa István és Árendás Péter – Abkarovits Endre felvétele

Emlékfotó az amerikai turnéről

hegedűművészek közreműködésével Liszt, Brahms és Bartók művek és azok forrásai szólaltak meg. A zárókoncert viszont – amelynek az Amerika Hangja rádió auditoriuma adott helyet – már a „szokásos” önálló népzenei hangverseny volt. A washingtoni koncertekről professzionális felvételek is készültek, s jó lenne, ha valamelyik magyarországi rádióállomás vállalkozna ezek lejátszására.

A két esemény között felléptek New Yorkban és környékén, a Nagy Tavak vidékén, olyan városokban, mint Buffalo, Cleveland, Detroit, Toledo, Madison, Minneapolis, Chicago, ahol nagyobb magyar közösségek élnek. Boston, Ann Arbor és Pittsburgh szintén állomásai voltak a körútnak. Színházak, zenés klubok, templomok egyaránt szerepeltek a fellépések helyszínei között. Innen délre vezetett az út Floridába, ahol egy hét alatt öt koncertet adtak Daytona Beachtől Miamiig.

Mikor arról faggatom a zenészeket, hogy magyar vagy amerikai közönségnek játszottak inkább, illetve melyik előtt arattak nagyobb sikert, elmondják, hogy a magyar közösségek létesítményeiben természetesen elsősorban magyar, más helyeken többnyire az amerikai hallgatóság dominált. Akárcsak több, korábban ott járt zenésztársuk, Gázsáék is tartottak attól, hogy az 1956-ban vagy korábban emigrált magyarok még nem ismerhették azt a fajta erdélyi népzénet, ami csak a hetvenes évektől vált közkincsé a táncmozgalom révén, s ezért ezt románnak érzik. Ám még a régebben kivándoroltak is igazán szívélyesen fogadták a műsort, ami után nem egyszer kötetlen muzsikálásra, nótázásra is sor került. A koncertek anyagának könnyebb befogadásához persze a zenekar is igyekezett hozzájárulni azzal, hogy a nem ottani magyarok-

nak talán leginkább idegenül csengő moldvai vagy gyimesi zenét játszották, hanem olyan dialektusokat, melyeknek egyik-másik dallamára a régen távol élők is ráismerhettek. Így már szinte előre kiszámítható volt, hogy például a székelyföldi csokorban, amikor ahhoz a dallamhoz érnek, hogy „Erdő mellett nem jó lakni...”, a közönség dalra fakad. A szórakozni vágyó közönséget nem lehet csak ismeretterjesztéssel traktálni; úgy próbálták „fű alatt” oktatni őket, hogy közben jól érezzék magukat.

Első washingtoni koncertjükéről a Washington Post február 7-i számában Cecilia Porter tollából igen elismerő kritika jelent meg. Sikerüket az is jelezte, hogy a műsorok után CD-eket sokszor nem csak a maguk számára vették a nézők, hanem azon ismerőseiknek is, akik esetleg lemaradtak az eseményről.

Végül arról érdeklődtem beszélgetőtársaimtól, hogy a Gázsa zenekart vajon Magyarországon mikor lehet hallani önálló fellépéseken. Elmondták, hogy terveik szerint az Amerikában járt formáció (azaz nagyjából a Budapest Táncegyüttes zenekara) az amerikai turné műsorát Magyarországon is előadja, hiszen a produkció igen sikeresnek bizonyult, s a több mint tíz éve a főleg a táncosokat kiszolgáló muzsikusoknak egy lehetőséget adott, hogy öt héten át csak a maguk által összeállított műsorral szerepeljenek. Ami a lemezekről ismert Gázsa zenekart illeti, tagjai közül a Liber testvérek pillanatnyilag nem csak zenei tevékenységet folytatnak, Gázsáék pedig annyira lekötötte a táncgyüttesek melletti főállású muzsikálás, hogy külön koncertezésre ebben a formációban is alig marad idejük. Ezt a magam – s talán sokan mások – nevében is őszintén sajnálom.

Abkarovits Endre

FELHÍVÁS

A Szigetszentmiklói Városi Könyvtár és Közösségi Ház, mint a Molnár Imre Citeragyűjtemény fenntartója és gondozója, több éves hagyomány szerint idén is megrendezi a Citera Napot a Vass Lajos Népzenei Szövetséggel közösen, szeptember 11-én, szombaton 10–18 óráig.

A rendezvény programtervezete:

10.00–16.00

Megnyitó

*Hangszerlélek: a citeráról címmel
Pap János zenei akusztikus előadása*

*Hangszerkészítők találkozója
– hangszerbemutató és vásár*

*Verseny a „Mestercitera-díj”
elnyeréséért*

16.00–18.00

Citera-Délután Molnár Imre emlékére

*A „Mestercitera-díj 2004”
ünnepélyes átadása*

*Citerazenekarok és népdalkörök
műsora*

Az idei évben adjuk át először a Mestercitera-díjat, melyet három fokozattal minősítve kívánunk az itt bemutatkozó hangszerkészítők alkotásaiból kiválasztva kiosztani a háromtagú szakmai zsűri megfontolt döntése alapján, az ezekre legérdemesebbeknek.

A zsűribe felkért szakemberek:

*Tari Lujza, az MTA Zenetudományi
Intézet főmunkatársa; Pap János zenei
akusztikus, a Liszt Ferenc Zeneművészeti
Egyetem docense; Szerényi Béla, a Hang-
szerész Szövetség elnöke*

A verseny a délelőtt folyamán zajlik, párhuzamosan a hangszerbemutatóval és vásárral, de más helyszínen.

A hangszerkészítőknek 10-15 perc áll majd rendelkezésükre, hogy a zsűri és a közönség előtt bemutassák legjobb citerájukat.

Szeretettel meghívjuk a hazánkban alkotó citerakészítőket e szakmai találkozóra, jelentkezésüket levélben vagy e-mailen várjuk augusztus 16-ig, a következő címre:

*Városi Könyvtár és Közösségi Ház
2310 Szigetszentmiklós, Tököli u. 19.*

Tél.: 24 / 530-980;

e-mail: sargahaz@sziget.net

*Információ: Nánásiné Szegedi Zsuzsa
művelődésszervező*

A történelmi pillanat

Halmos Béla emlékei Ádám István „Icsán” széki primásról (I. rész)

Halmos Béla vallja, hogy az az este, amikor először látogatott el Ádám István primáshoz, sorsforduló volt az életében. Mint mondja, a naivitása és a lelkesedése nagyobb volt mint a tudása, mégis olyan kapcsolat kezdődött el kettejük között, mely odáig fejlődött, hogy Icsán a fiává fogadta. Ádám Istvánt „zenei apjának” tekinti, de nem csak hegedülni tanult tőle, a híres primás életbölcssége is meghatározónak bizonyult számára.

fotó: Herbert Schneider „Kaktusz”, Szék, 1975
HH Táncház Archívum - FO2459

A táncházmozgalomban ma is fogalom az Icsán név. Erre a ragadványnévre azért volt szükség, mert azonos időben Széken több Ádám István is élt: az apja, a nagybátyja és a fia is ugyanezt a nevet viselte. Az Icsán az Istvánból származik, annak egy becéző formája. Érdekes párhuzam, hogy édesapámmal egy évben született, s egy esztendőben halt meg, apám május 28-án, Icsán augusztus 28-án. Mindketten 1909-től 1980-ig éltek. Olyan szoros kapcsolat alakult ki közöttünk, hogy fiává fogadott. Megmondta mindkét fiának és a lányának is, hogy testvérüknek tekintsenek.

„Zenei apám”, csakúgy, mint Kovács Tibi bácsi. Tibi bácsitól tanultam először hegedülni játszott autentikus népzene. Később aztán a széki muzsikával sokkal többet foglalkoztam, mint a méhkerékivel. S aztán jött Icsán, s annyira gazdag és nagy anyagot tudott, hogy a személyi monográfia készítésének igényével kezdtem járni hozzá.

1971-ben hallottam először muzsikálni, amikor a Magyar Rádió Sárosi Bálint Zenei anyanyelvünk című sorozatát sugározta. Ennek egyik része a széki zenét mutatta be, többek között a „Le is szállnak, fel is szállnak a fecskék” kezdetű széki lassút.

Icsán felesége: sz.: Hanzi Julianna, Ádám Imre, ifj. Csoóri Sándor, Ádám István „Icsán” primás, ifj. Ádám István kontrás, Ádám Sándor bőgős
Szék, 1973-74, archív - FO2530

Márk József énekelte, s Ádám István és zenekara kísérte. Ez volt az a bizonyos történelmi pillanat, amikor meghallván az éneket és a háromtagú vonósbanda zenéjét, egyszeriben „elbójtuk a gitárt”. Mindentől különbözött, amit addig hallottunk. Persze akkor még nem ismertünk annyi népzene, inkább azt mondanám, hogy teljesen különbözött attól, amit addig vendéglős cigányzenekaroktól, s klasszikus zenét vagy dzsesszt játszó hegedűsöktől hallottam.

Akkor még nem tudtam, hogy mitől ennyire lenyűgöző, szép ez a muzsika, csak

hallgattuk Sebő Ferivel, s belénk hasított, hogy ezt meg kell tanulni. Megjegyeztük a nevét, s elkezdtünk eredeti felvételeket hallgatni. Nem odavalósíként mi kezdtünk először széki zenét játszani.

Aztán elszegődtünk a Timár Sándor által vezetett VDSZ Bartók Béla Táncgyűteshez zenészek, s 1972-ben elindultak a táncházak, amihez a széki táncházat vettük alapul. Elkezdtük tanulni a széki táncrendet, hogy tudjunk muzsikálni. Először Lajtha széki anyagát vettük elő. Lajthának egy Ferenczi Márton „Zsuki” nevű primás játszott, ő volt a gyűjtés hegedűs főszereplője. Ezzel kezdtük, azután a Népzene Kutató Csoporttól is kaptunk felvételeket, melyeken Ádám István „Icsán” játszott. Ezután már tudtam, s játszottam dallamokat, amelyeket Ádám Istvánnal rögzített anyagokból tanultam meg. Sebő Feri volt a kontrás, Éri Péter (Pityu) pedig a bőgős a zenekarban.

1972 karácsonya előtt kimentünk Erdélybe, s ekkor jött létre az első találkozás Icsánnal. Akkor már ismertük Martin Györgyöt, a Népzene Kutató Csoportot és Kallós Zoltánt is, akivel Budapesten ismerkedtünk meg. Mindennek eredményeképpen egy csapattal kiutaztunk Erdélybe zenét és táncot gyűjteni: Timár Sándor, a Bartók együttes tagjai, Éri Péter, Sípos Mihály, Sebő Feri, Balogh Ági, Szomjas György filmrendező, de rajtuk kívül más táncosok és zenészek is jöttek. Kallós Zoli bácsihoz

mentünk, s vele jutottunk el különböző helyekre Kalotaszegen és Mezőségen.

A pesti táncházak széki mintára működtek, ezért nagyon fontos volt, hogy Székre is eljussunk. Tél volt, karácsony, szilveszter, nagy bálók ideje, amikor a zenészek nagyon sokat muzsikáltak. Karácsony és szilveszter között érkeztünk meg Székre, s meghatározó élménysorozat volt az ott töltött idő. Este elmentünk a csipkeszegi táncházba, ahol Ádám István muzsikált a két fiával, ifjú Ádám István „Pityuval” és Ádám Sándor „Sanyival”. A székiek kibéreltek az Ungvári család házának földszinti részében egy szobát, ott tartották a táncházat. Hideg volt, s ahogy odaérkeztünk a sötétben, kinyílt az ajtó, és dőlt ki rajta a pára. Bementünk, s valószínűleg elég nagy feltűnést keltettünk, mert akkoriban Székre még nem jártak hosszú hajjú, farmernadrágos, beatgenerációs fiatalok. Aki tudott közülünk, beállt táncolni, mi pedig néztük, hogyan muzsikál Icsán és a bandája. Fenn ültek a cigánypadon.

Ez olyasmi volt, mint amikor valaki nyelvet tanul, s aztán elmegy abba az országba, ahol azt a nyelvet beszélik, és rájön, hogy meg sem tud szólalni. Én is játszottam már széki muzsikát, de amikor Icsáné-

Ádám Sándor bőgős,
Ádám István „Icsán” primás,
ifj. Ádám István kontrás
Szék, 1969, archív - FO2468

kat megláttam, meghallottam, eltátottam a számat. Lenyűgöző volt! Addig láttunk táncot színpadon, s mi is játszottunk székit táncházban, de a hetvenes években Széken még ereje teljében működött a táncház, s fantasztikus volt, amikor megtapasztaltuk, hogy ez milyen. Az embernek felállt a hátán

a szőr, s nagy öröm fogott el minket, hogy rátaláltunk az igazi zenére.

A szünetben odamentünk hozzájuk, mondtuk, hogy magunk is zenészek volnánk, székit is játszunk, s megkérdeztük tőlük, hogy muzsikálhatnánk-e mi is egy kicsit. Meg akartuk mutatni, hogy mi is

Ádám Sándor bőgős,
ifj. Ádám István kontrás
Ádám István „Icsán” primás,
Szék, 1972, Korniss Péter - FO1834

tudunk valamit. Akkor még nem értettük, hogy miért voltak olyan készségesek, miért nem gyanakodtak ezekre az idegenekre, s miért engedték meg, hogy játszunk. Annak, hogy olyan kedvesen viszonyultak hozzánk, két oka volt. Egyrészt kíváncsiak voltak arra, hogy mit tudnak ezek a pesti huligánok, másrészt pedig már napok óta állandóan muzsikáltak, s akkor már nagyon fáradtak voltak. Szünet után felültünk a cigánypadra, a székiek meg bámulták, hogy mit is akarnak ezek az emberek. Féltünk is, hogy levernek bennünket a cigánypadról, hogy nem jól muzsikálunk. Mert előfordult már ilyen, de ezt nem tudtuk. Tartottunk attól, hogy miként fogadják majd a muzsikánkat. Játsoztunk egy fél táncrendet, s táncoltak rá. Itthon is nagy hangulata volt a tánc háznak, kevés tapasztalattal, de lelkesen játszottam, egy tánc ház alatt szinte „elfűrészelttem” egy vonót. Ott is ugyanez

történt, az itthonihoz képest pláne lelkesen muzsikáltam, a fél táncrend alatt majd szétszakítottam a vonómat, csak úgy lobbogott a szőre. Amikor befejeztük, odamentem Icsánhoz, hogy mi a véleménye a játékromról. Akkor még nem is értettem, jót vigyorogtam azon, hogy milyen eredetiket mond az öreg, hiszen pesti városi gyerek voltam. Arra a kérdésre, hogy milyen volt a muzsikám, azt mondta, hogy „jó, jó, de minek törí magát, törje magát a táncos, az akar táncolni”. Nekem ez humornak tűnt, de később megértettem, hogy miért mondta, amikor néztem, hogy miként muzsikál. Egyáltalán nem hajszolta magát, hogy tépje a vonó szőrét, bár játékának megvolt a dinamikája, s ahol kellett, ott erősített, de nem ficánkolta végig az egészet.

A lényeg, hogy egy igazi primás csak annyi energiát fektet a játékába, amennyire szükség van, semmivel sem többet.

S ezt nem azért teszi, mert lusta és spórolni akar, hanem azért, mert ha így muzsikál tizenéves korától, harminc esztendőskorra kikészült volna. Gazdaságosan kell muzsikálnia, hogy egyetlen percig se végezzen felesleges munkát, mint ahogy a beszédben is, vagy ahogy gyalogol az ember, arányosak legyenek a mozdulatok, nem túlzottan intenzívek, mint amilyenek az enyémekek voltak akkor még.

A másik oka pedig az volt, hogy mi felvételtől, gyűjtésből tanultuk meg a zenét, s amikor egy gyűjtő elmegy egy zenekarhoz, a hegedűhöz tartja a mikrofont, mert a többiek úgyis jól hallatszanak. A hegedű ezért a felvételeken nagyon erősen szól a brácsához és a bőgőhöz képest. S én azt tanultam meg, hogy így szól a hegedű a kísérethez képest, holott a valóságban nem így van. Első találkozásunkkor ezt tanultam meg Icsántól, s most már én is vigyázok az erőmre, s ügyelek arra, hogy úgy muzsikáljak, ahogy praktikus. Ez történt 1972 végén.

1974-ben megkerestem Martin Györgyöt, mert szerettem volna komolyabban bekapcsolódni a népzene kutatásba. Éreztem ugyanis, hogy mélyebben meg kell ismernem egy primás anyagát. Akkoriban még több kitűnő primás élt Széken. Ilyen monográfia-szerű anyagot a népzene kutatás még nem produkált, a Lajtha-gyűjtés például több primástól csak néhány tucat dallamot tartalmaz.

Egyetlen primással akartam foglalkozni, akitől megtanulom a játékot, mert ez teljesen más, mint a klasszikus hegedűgyakorlat. Széken akkoriban négy-öt primás muzsikált, s Martin György Ádám Istvánt ajánlotta. S ez része volt annak a munkának, amit Martin tervezett, hogy – a viselet, a tánc, a zene és a szokások felgyűjtésével – a hagyományok teljes körét felölelő monográfián keresztül mutassa be Szék életét. Zenei oldalról én jelentkeztem először ilyen igénnyel, s így alakult, hogy jómagam Ádám István, Virágölgyi Márta Szabó István, Sípos Mihály Moldován György „Ilka Gyuri”, Jánosi András pedig Dobos Károly primással kezdett foglalkozni.

Naivitásunk és lelkesedésünk nagy volt, a tudásunk kevés. Úgy gondoltuk, hogy a négy-öt vagy több primás nagyon szereti a népzene-t, mind nagyszerű táncos és zenész, ott van tehát a mennyország. Amikor 1974 októberében először mentem gyűjteni Ádám Istvánhoz, kiderült, hogy nem vendégként érkeztem. Az idősebb Moldován György „Ilka Gyuri” járt már Magyarországon, s nagyon jól összebarátkoztam vele, elvittük a szegedi fesztiválra is, nemcsak egy tánc házban találkoztunk. S amikor kimentem Székre, elköttem egy hatalmas műhi-

Icsán háza,
a felesége: sz.: Hanyi Julianna,
ifj. Moldován György
Szék, 1974,
Halmos Béla - FO2041

Ádám Sándor bőgős,
 ifj. Ádám István kontrás,
 Ádám István „Icsán” primás,
 Szék, 1972, Korniss Péter
 FO1833

bát, mert az Ilka Gyuri bácsiékat kerestem fel először, s náluk szálltam meg, hiszen őt jól ismertem. S miután jól kiörömködtük egymással magunkat, mondtam, hogy az Icsánt akarom gyűjteni. Ezt majdnem sértésnek vette, bár erre persze csak utólag jöttem rá. Megszálltam nála, s aztán elmentem Ádám Istvánhoz, tehát nem őt gyűjtöttem, hanem a másik cigányprimást. Persze nem voltak ők ellenségek, csak riválisok a megélhetésért.

Átsétáltam Icsánhoz, s megkérdeztem, hogy emlékszik-e rám, tudja-e, honnan jövök. Igennel válaszolt, mire mondtam, hogy gyűjteni szeretnék, játsszon egy kis zenét, hozok kazettás magnót. Azt felelte, hogy „jöjjön este nyolckor, tízig bevégezzük”. Magamban arra gondoltam, hogy két óra nem sok, de első lépésként mégis valami. A nagy lelkesedésemben persze többre számítottam. Tudta, hogy a rivális primástól jöttem. Este nyolc órakor visszamentem hozzá, vittem a magnót is. Vártak már, a felesége, Juli néni, Bözsi lánya, s a Sanyi fia is, Pityu fia, a kontrás viszont nem volt otthon, mert akkor már eljárt dolgozni. Kértem Pista bácsit, mondja el, kiktől tanult meg hegedülni, hogyan lett primás. Nem szokott hozzá, hogy ilyesmiről faggatják, csak ahhoz, hogy „húzd”, aztán kifizetik. Nekikönyökölt a mikrofonnak, s tíz per-

cig beszélt egyfolytában. Elmondta, hogy az apjától meg a széki cigányoktól tanult, ő egy olyan primás, aki csak akkor mozdult ki a faluból, amikor más faluba ment férjhez egy széki lány, s miatta oda kellett mennie muzsikálni. 17 éves korában alakított először bandát a testvéreivel, s ahogy felnőttek, a fiaival, akikkel akkor immár harminc esztendeje játszott együtt. Icsán négy nyelven volt analfabéta. Mert használta az anyanyelvét a cigányt, de magyarul meg románul is tudott, s a zene volt a negyedik „nyelv”, ám egyiket sem tudott írni-olvasni. A kottát nem ismerte, hallás után tanult mindent. Beszélgetés közben kínált egy kis pálinkával, ismerkedtünk, hogy ki vagyok, mit csinálok, s mondtam, hogy már másfél éve megy a táncházunk, felvételtől tőle is sok mindent megtanultam.

S akkor eljött az idő, hogy zenét is gyűjtsék tőle. Sokféle tánc van Széken, férfitáncok – sűrű tempó, ritka tempó, verbunk, – páros táncok – lassú, szapora lassú, csárdás, hétlépés, porka, – s még a négyes. Gondoltam, kezdjük a sűrű tempóval. Kértem, játsszon el egyet. Icsán elkezdett muzsikálni – Sanyi kísérte kontrán, mire mondtam, hogy ezt a „számot” ismerem. Rám csodálkozott, „no, akkor játssza el”. Elmuzsikáltam, persze nem úgy mint ő, mire belekezdett egy másik tempóba. Arra is azt mond-

tam, hogy ezt is ismerem, meg is mutattam, hogy tudom játszani. Icsán erre már elkezdett gondolkodni, én meg befűtöttem neki egy harmadik dallamot. Később kiderült, hogy ez nagyon hatásos módszer az eredményes gyűjtéshez, mert csak az előre jól felkészült gyűjtő tud kérdezni. Icsán számára az is ösztönzőleg hathatott, hogy egy „kolléga” kérdezte, ami talán a hiúságát is felébresztette, így aztán a negyedik sűrű tempó már olyan dallam volt, amit nem ismertem.

Később vettünk föl lassúkat, csárdásokat, s az egyik lassúhoz elkezdtem énekelni, talán a híres széki szilvapálinka is bátorított. Ezt hallván Juli néni, a felesége megjegyezte, hogy „micsoda hang, maga megjön, oszt nyír, seper”. Icsán ugyanis nem tudott énekelni hegedülés közben. Már rég elmúlt tíz óra, sok mindentről beszélgettünk – kiderült például, hogy másképpen is „kollégák” vagyunk, hiszen Icsán kőművesként is dolgozott, én meg építész vagyok.

S éjfél után éreztem rá arra a bizonyos történelmi pillanatra, amikor Icsán azt mondta, „kicsi Béla, tegye el azt a magnót, Bözsi fogja a bőgőt, Sanyi kontrázik, és muzsikáljon velünk”. Ekkor éreztem azt, hogy itt, Románia közepén, a széki cigánysoron befogadtak.

Lejegyezte: K. Tóth László

„Míg egy gyufaszál lángja ellobban...”

Emlékek, emberek moldvai gyűjtőútjairól – III. rész

„Ha minden hallgatóm naponta csak annyit gondolna rájuk,
amíg egy gyufaszál lángja ellobban, már nem éltém hiába...”

Domokos Pál Péter

Hogy a néprajztudomány az én moldvai adatgyűjtéseimmel mennyit gazdagodott, nem tudhatom. Egyszer hallottam, hogy végre elkészült a nagy mű, a Magyarság Néprajzi Atlasza, de a kezemben soha nem járt.

Egyéni életemben viszont Moldova „felfedezése”, a moldvai magyarság életének megismerése sorsdöntő esemény volt. Alighogy elrendeztem és átadtam a '69-es gyűjtéseket, máris vállalkoztam, hogy újra elmegyek Lészpedre, Gaiceánába, s pótolom a hiányosságokat. Sőt, Szabófalván is felkeresem egyik gyűjtőtársam adatközlőit, s ennek-annak még utánanézek. Tanító voltam, csak a nyári szünetben mehettem el hosszabb időre. Addigra a havonta félretett kétszáz forintjaim is, némi szülői kölcsönrel kiegészítve, fedezték az utazás költségeit.

Kallós Zoltánnal
(Lészped, 1972)

1970. július 20-án három jó barátal, egy érdi, bukovinai székelly származású tanárnővel, Margittal és egy budapesti házaspárral, Győzővel és Julával keltem útra. Rábeszéltek, hogy előbb menjek el velük a gyimesi, Magdolna-napi búcsúra, s azután folytassuk utunkat Moldvába. Nem volt nagy kedvem ehhez a kitérőhöz, de végül ráálltam a dologra.

Sok törődés, átszállás után július 21-én alkonyattájt megérkezünk Gyimesközéplekora. Tengernyi csomagunkkal felvanszorogunk az Antalok pataka nevű utcán. Megálltunk egy faházacska előtt, ahol barátaink ismerősei, Kácsó Emréék laktak. Apró, dühös kutyácska acsargott ránk egy rövid láncról, majd tízéves forma fiúcska bújt elő nagy, csodálkozó szemekkel valamelyik pajtából.

– Jánoska! Megismersz? – kérdezték Juláék.

– Meg – mondta a gyermek csendesen –, nincs senki idehaza. Tegnap édesanyámnak meglett a kicsikéje, s meg es hótt. Édesanyámat bévítették Szeredába. Édesapám Etikével a kalyibánál szénát csinyl. Bácsim a johokval van. Édesapámat hazarikojsam-é?

Tanácsztalanul álldogáltunk. Majd beljebb mentünk az udvaron. Akkor vettük észre, hogy a kaputól a küszöbig alvadt vércsomók sötétlenek a gyepen. A lakásban iszonyú látvány fogadott, ki is menekültük a szabadba. Mit tegyünk? Utazzunk tovább! – határoztunk hirtelenjében.

Ekkor szikár öregember köszönt be a kerítés felett.

– Adjon Isten!

– Jó napot kívánunk.

– Mi a gond?

Röviden elmondtuk, s azt is, hogy nincs hol megszálljunk.

– Isten segítse meg édesanyádot, János! Ne búsulj, met megjő! – vigasztalta meg az öreg a fiúcskát. Nekünk kedvesen azt mondta: Hát akkor, jöjjenek nálunk! Molnár Péter Busulán vagyok.

Valamennyiünkkel kezét fogott, megmarkolt két nagy csomagot, s elindult előttünk. Mi engedelmesen ballagtunk utána. Közben kikérdezett, hogy honnan jöttünk, kifélék vagyunk.

Kicsit feljebb gyönyörű, tornácós faház előtt állt meg, s harsányan bekiáltott:

– Kata, te, megjöttek a pestiek!

Törékeny, kicsi asszonya sietett elénk. Mintha örökké ismert volna, megölelt, megcsókolt bennünket, s bevezetett a tisztaszobába. Hamarosan sajt, túró, szalonna, kürtőskalács került az asztalra. Megittunk egy-egy pohárka pálinkát is, rá jó hideg borvizet, s hamarosan álomba zuhantunk a puha csergék alatt.

Másnap, július 22-én, Magdolna-nap délelőttjén ragyogó nap-sütésben indultunk a búcsú nagymisére. Egy jókora hegy tetején áll a középkori templom, szemben a patakok szabdalta hegygerincekkel. Fellépegettünk a lépcsőkön, s a templomajtó előtt visszafordultam. Láttam, amint a távolba vesző ösvényeken, a zöldellő hegyormokon száz meg száz népviseletbe öltözött asszony, férfi és gyermek igyekezik a templom felé. A temetőbe épített szabadteri oltár körül egyre nagyobb lett a tömeg. A sírok közt álltunk, voltak, akik egy-egy sírkőre telepedtek. A mise még nem kezdődött el. Egyszer csak különös, szívet tépő hangok ütötték meg a fületem. Egy friss sírhant mellett fekete ruhás, kicsi asszony térdelt. Vele szemben egy másik. A gyászruhás asszony „siratott”. Énekelve, jajgatva beszélt el vendégének tizennyolc éves fia meggyilkolásának történetét. Aprócska magnetofonomat gyorsan bekapcsoltam. Az asszonyok hamar észrevették, hogy bámulom őket, a siratás abba maradt. Láz kerített hatalmába. Istenem! Hogyan beszélhetnék azzal az asszonnyal? Még soha nem hallottam természetes siratást, csak néprajzi gyűjtők által „megrendelt” felvételeket vagy előadóművésznők produkcióit. Az asszonyhoz léptem, kértem, hogy jöjjön el délután a házhoz, ahol megszálltunk, mert szeretnék beszélgetni vele.

Felbúgott a harmónium, s elkezdődött a szertartás. A Jóisten bocsása meg nekem, csak fél figyelemmel vettem részt a szentmisén. A csodálatos táj, a fantasztikus népviseletes emberek, a szabadteri gyóntatás, a gyönyörű énekek mind elvonták a figyelmemet.

Mise végeztével, a tömegben Sárosi Bálint népzenekutatót fedeztem fel. Személyesen még soha nem találkoztam vele, de rendszeresen hallgattam az előadásait, s nagy tisztelője voltam. Most hát köszöntöttem. Rá jellemző hetykeséggel megkérdezte:

– Honnan ismer?

Gyimesközéplek, Magdolna-napi búcsú, szentmise.

Bal oldalon Molnár Péter Busulánné, Kata néni (fotó: Sági István, 1974)

– Hallgatom az előadásait.
 – Na nézze, kit mutatok be magának! Hallotta már a nevét? Kallós Zoltán!
 – Balladák könyve... – hebegtem, de a tömeg már tovább is sodort. Még egy kicsit bámészkodtam a búcsúban. Irtózatossá vált, tülekedés volt a sátrak előtt, ahol kaszakötől műanyag műtyürkéig mindent árultak. Egy gyerek hajtotta körhintá alatt öreg hegedűs húzta, s egy asszony „gardonyozott”. A közeli iskolában kezdődött a tánc. Ott volt a „gyülekező”, mert ahányan voltunk, annyi fele mentünk, ki-ki érdeklődése szerint. Kata néni egybeterelt bennünket, hogy menjünk ebédelni.

Mire hazaértünk, már tele volt a ház újabb vendégekkel. Megjött Csíkszeredából a házigazdánk fia, Molnár János is, családostól. Ő a csíksomlyói árvaház igazgatóhelyettese volt akkoriban. A lányuk, Bilibók Berta családostól s egyéb rokonok a környező falvakból. Csodálatos ünnepi ebéd következett, s a házigazda újra és újra „elköszönte a pohárt”, amitől mindenkinek, de főleg neki virágos jókedve kerekedett. Abban a helyben meg akart újra házasodni, feleségül kérte az urától Jula barátnőnket. Kata néni szelíd mosollyal tűrte az ura bolondozását. A vendégek szinte az asztal alá hulltak a kacagástól.

Délután eljött hozzám a temetőben látott asszony, egy 5-6 esztendősi kicsi fiúval. Félrevonultunk egy szobába. Nem is tudom, mit is akarhattam tőle. Az bizonyos, meg se fordult a fejemben, hogy arra kérjem, ismétlje meg a siratót, hogy felvehessem. Mégis az történt. Busulán bácsi megkínálta őt is egy pohárka itallal, s azt mondta neki:

– Isten nyugtassa a gyermekedet Erzsike! Ó, lelke, ha az ember a gyermekét veszíti el, azt soha nem tudja elfelejteni. Istenem, mű eszinte beléposztultunk, mikor egy Magdolnakor a húszéves leányunkot hóttan vettük le a vonatról. Az öregember hangja elcsuklott, az asszonyból is felszakadt a sírás. Majd megcsendesedett, szép csendesen recitálva, hosszan elbeszélte az egész keserves életét, a fia sorsát, aki „felelős pásztor volt a havasokon”, s akit bérmlásuk napján megölt a legjobb barátja. Részletesen felidézte az utolsó együttlétek mozzanatait. Egy-egy szakaszt „Jaj, jaj, jaj, jaj, jajaj!” refrénnel zárt le. Kicsi fia szinte hangtalanul zokogott mellette. Egy feszületet ajándékoztam az édesanyának, s nehéz szívvel elbúcsúztam tőle.

Estefelé Kallós Zoltán is eljött egy budapesti házaspárral, aztán a csíksomlyói tantestület tagjai robogtak be egy mikrobusszal, már nem is fértünk a házban. Kata néni rongypokrócokat teregetett le az udvar egyik sarkában, s odatelepedett le a vendégsereg. Friss kenyérral, sajttal, kaláccsal, borral, pálinkával kínálták meg a váratlanul betoppanókat.

Hirtelen besötétedett. A ragyogó csillagos ég mintha karnyújtásnyira lett volna felettünk. Valaki dalolni kezdett, s aztán sorra felcsendültek a szép, közismert magyar népdalok. Egy kicsit csodálkoztam is, hogy népdalra mulatnak. Kiderült, hogy Molnár János ének-zene szakos tanár. Én nem énekeltem a társasággal. A délutáni élmények nagyon megviseltek, fájt a fejem és nagyon nehéz volt a szívem. Kallós Zoltán kezdte csendesen fújni: „Bánat, bánat, hol születted, talán a tengerből estél?” Még sose hallottam ezt a gyönyörű keserveket. Néhány év múlva, egy éjszaka megtanította nekem a Bákóba döcögő vonaton.

Reggel, mire feltápáskodtunk, a házigazdánk és a fia már hazatértek a kaszálóról egy nagy szekér szénával, Kata néni már hevítette a kemencét, hogy nekünk kenyeret süssön útravalónak.

A nap hátralévő részében a megragadó szépségű, különös tájakkal ismerkedtünk Péter bácsi kíséretében.

Felmásztunk az Estrázsza nevű hegytetőre, aminek a magassága közel kétezer méter. Az utolsó métereket szinte négykézláb tettük meg, de megérte. Illatos, virágos havasi legelőkön jártunk. Betértünk egy-egy kalyibába is. Megkóstoltuk a frissen készült sajtokat. A Gyimesi havasoknak erről a pontjáról beláttuk az egész Csíki-medencét. Péter bácsi megmutogatta a gyimesi falvakat. Ott van Felsőlok, aztán Középlek, majd Gyimesbükk. Azután már Moldova következik. Megtudtuk, hogy a település-láncolat harminchárom kilométeren húzódik el. Az utcák egy-egy patakmeder mentén épültek, mélyen meglapulva a hegygerincek között. Oda lent folyik a télen-nyáron jég hideg vizű Tatros folyó. Száz meg száz erecske, patakocská hordja bele a vizet a hegyekről. A házak udvarára források vize csordogál az ún. csorgókon.

A Gyimesek népe színmagyar, tizenötezen lehetnek. Úgy tartják, hogy őseik egy része Csíkból, más része Moldvából húzódott ide, a Keleti-Kárpátok oldalába, a XVIII. században. Legfőbb megélhetési forrásuk ma is a hegyi legelőkön való állattartás. Sajátos népzenejük, népviseletük, hiedelemviláguk páratlan.

Az Estrázsáról lefelé jövet egy nagy farú, barna juhot hátulról medvének néztünk, s fejvesztve menekültünk, míg a bárány szelíden megfordult, s csak annyit mondott:

– Beeee!

Elérkezett a búcsúzás ideje. Amikor megkérdeztük, hogy mivel tartozunk a szállásért, Péter bácsi csak kacagott.

– A szállás az Istené, a nyugalom az emberé! S osztán jöjjenek el a jövő esztendőben es!

A későbbi években sokszor éltem ezzel a kedves meghívással. Egyedül is, barátokkal is. A Jóisten megengedte, hogy egyszer mi is vendégül láthattuk Péter bácsit, Kata nénit és Kata néni testvérét

Budapesten. De valahányszor a Kicsi kigyó királyfi mesémet mesélem, s a királynő szállást kér a „Szél anyjától”, ő mindig Péter bácsi szavaival hívja be a házába:

– A szállás az Istené, a nyugalom az emberé!

Lészpeden ismét Jákob Stefán János bácsiéknál szálltam meg. Nagy szomorúságban és nagy szegénységben találtam őket. Szomorúak voltak, mert a télen meghalt János bácsi édesanyja, Jakab Istvánné, Fazakas Ilona, a csodálatos nótafa. Nem volt annyi pénzük, hogy eljöhessenek a temetésére Magyarországra.

János bácsi ez idő tájt főként sírásással jutott időnként egy kis keresethez. Két serdülő lánykája a közeli városkában, Buhusban dolgozott szövönőként. Ilona néni beteges kicsi fehérnép volt, csak néha-néha tudott eljárni a „kollektívba”. Már megérkezésünkkor erősen szabadkoztak, hogy sajnos nem tudnak megvendégelni bennünket semmivel.

Megnyugtattuk őket, hogy nincs szükségünk ennyivalóra, csak szállást adjanak! Búcsú előtti nap, szombaton délelőtt láttuk, hogy János bácsi a hóna alatt egy fiatal libát cipel. Estefelé gyanútlanul álldogáltunk a tyilér előtt, amikor a szegény áldozatot a favágó tőkéhez vonszolta és a baltával lecsapta a fejét. A liba valahogy elszabadult, s fej nélkül körbe-körbe szaladgált a szűk udvaron. A nyakából magasra spriccelt a vér, majd összeesett. Ezt követően szalmából tüzet raktak, s a libát tollastól rátették. Mindent betöltött az égett toll szaga, s a végén ott maradt a földön egy kis fekete csutak. Teknőbe tették, s kukoricadarával sokáig dörzsölgették. Mire a művelet befejeződött, Margit is, én is teljesen rosszul voltunk. Másnap reggel a szegény jószág kormos földi maradványait paradicsommal leöntve felszolgálták nekünk „libatokány” név alatt. Elfogyasztása becsületbeli kötelességünk volt.

Az Anna-napi búcsúban találkoztam számos tavalyi ismerőssel, akik mind örömmel üdvözöltek. Végtelenül örültek az általam ké-

szített kicsi „pózának”, vagyis fényképeknek. Mindenki szeretett volna vendégül látni a búcsúi ebéden, de a reggeli libatokány után semmi pénzért nem álltunk kötélnek.

A búcsú utáni napon hajnalban felkerekedtem, és elutaztam Magyarfaluba (Gajcsánába). Ezúttal sikerült egy kicsit egyszerűbben megközelítenem, mint előző évben, de a 7 kilométeres gyaloglást nem lehetett megúszni. Amikor végre odaértem Gyurka István bácsiékhoz, kiderült, hogy a mezőn vannak. A szomszéd kislány mindjárt ajánlkozott, hogy „responzát” küld nekik. Nem tudtam, hogy mi lehet az, de hamarosan kiderült. A kislány a hegytetőn legeltető hűgának felkiabálta a szöveget: „Gyurka Istvánék” jöjjenek haza! A hűgocska tovább kiáltotta a következő hegyre, s végül eljutott az üzenet a címzettekhez is. Azt nem kiáltották fel nekik, hogy miért kell hazajönniük. Szegények nem tudták, mi történhetett, lélekszakadva rohantak haza, Isten tudja, milyen messziről.

A nagy örömré, hogy megérkeztem, Tyinka néni csirkét vágott, ittuk a cukros bort, a pálinkát, s egész este meséltük, hogy mi minden történt tavaly óta. Többek között megtudtam, hogy megszületett a gajcsánai keresztfiam. Reggel, még ki se nyitottam a szememet, s ott várt a drága kicsi Klára komámasszony, karján a gyönyörű, szőke, életvidám, 5 hónapos keresztfiammal, Tibérióval. A nap hátralévő része vendégeskedéssel telt. Kézről-kézre adtak.

Az a tervem, hogy gyűjteni fogok, reménytelennek látszott. Azért másnap csak elvégeztem a legfontosabb feladatokat, és siettem vissza Lészpedre.

Míg Magyarfaluban jártam, Julia barátnőm szörnyű gyomorrontást kapott, s haza kellett utazniuk. Margit ismerkedett, gyűjtött, s nélkülem is nagyon feltalálta magát.

Az idő vésszesen fogyott, igyekezniem kellett a munkával. Találkoztam újra a halottlátóval. Most már volt nálam magnetofon, s ő órák hosszat mesélte az újabb látomásait, találkozásait. Azokat

*Simon Ferenc Józsefné, Jakab Stefán Jánosné Csonka Ilona,
Jakab Istvánné Fazakas Ilona
Lészped, 1969
fotó: Kóka Rozália*

*Gyurka István és felesége, Tyinka
Gajcsána, 1969 (fotó: Kóka Rozália)*

a történeteket is felvettem, amiről az előző évben csak jegyzeteket tudtam készíteni.

Mint kiderült, tavalyi gyűjtőtevékenységem leggyengébb pontja a fotózás volt. Igaz, a gépet amivel dolgoznom kellett, akkor láttam először. Számos felvételt meg kellett ismételnem. Mászkálhattam újra a trágyás, bolhás pajtákban, gazos szérűkön, mert főként a mezőgazdasági eszközökről és az épületekről készített fotóim voltak használhatatlanok. Egyébként is szörnyen untam már az „atlaszgyűjtést”. Szerettem volna már kötetlenül beszélgetni az emberekkel, s csak a nekem tetsző témákat kérdezgetni, de hiába, mert még hátra volt Szabófalva.

A Romántól északra található, szép, nagy település közel tízezer lelkes. Csángó magyar lakói a legarchaikusabb, középkori magyar nyelvet őrizték meg a legutóbbi időkig. Sajnos, amint leszálltunk a vonatról, „abban a helyben” leckét kaptunk a település jelenlegi nyelvi állapotáról. Az állomás a falutól kissé távol esett, nem tudtuk, hogy merre induljunk. Szekéren üldögélő asszonyt szólítottunk meg:

– Nustyu! – selypített vissza fogatlan szájából.
– Kerékpáros legénykéhez szóltunk magyarul. Úgy nézett ránk, mintha a Holdról estünk volna le, s beletaposott a pedálba. Elinultunk hát mi is arra, amerre mások mentek. Átvágtunk egy búzatablán, s végre megpillantottuk a falu végét. Újabb kerékpárosok hajtottak el mellettünk.

Most már a papírra írt címet mutogattuk. Elveszeten tudakoltuk, hogy hol laknak Susanu Petruék. Aztán végre jött valaki, aki tudott magyarul. Ugyan nem ismerte az általunk keresett családot, de addig kérdezősködött, míg végül odavezetett a házukhoz. Bekiáltott valamit románul, csinos fiatal fiú jött a kapuhoz. A kísérőnk megkérdezte tőle, hogy ismer-e minket?

– Da! – vágta rá a fiatalember szemrebbenés nélkül, pedig még soha nem találkoztunk. Kedvesen megölelt, puszit is adott, s betessékelte a házba. Kitartó kísérőnknek megköszöntük a segítséget, megajándékoztuk egy szappannal, s ő megnyugodva eltávozott.

*Bogdán Klára, Bogdán Tibériu
Gajcsána, 1970 (fotó: Kóka Rozália)*

Előkerültek a szülők is. Előbb gyanakodva méregettek bennünket, majd amikor kimondtam a bűvös mondatot, hogy „András küldött”, mindjárt kedvesebbek lettek. András volt a másik gyűjtő, aki előzőleg náluk járt.

A házban három generáció élt együtt nagy egyetértésben és jó-módban.

*Kóka Rozália és Susanu Petru
Szabófalva, 1970*

Az ifjú Petru egyetemre járt Jasiban, közgazdásznak készült. Valamilyen erdélyi kapcsolatnak köszönhetően meglepően jól beszélt magyarul. Teréz és Mária, a két süldő lányka csak mosolygott. Sose tudtam, hogy értik-e, mit kérdeztem tőlük. Ők nem mondtak semmit.

A nagyszülők szinte a Halotti beszéd nyelvezetét használták, de rendkívül gyorsan, selypítve, és erős torokhangon beszéltek. Eleinte egy szavukat se értettem, igaz, ők se értettek engem. Három nap után egy kicsit megszokta a fülem ezt a különös hangképzést, s nagy nehezen kihámoztam a szavaik értelmét. A legjobban Elizabéta asszonyt és a férjét, Józsefet lehetett megérteni. A fiatalasszony nagyon ügyes volt. Amikor odaérkeztünk, az édesanyjával éppen a szövőjét vetette fel az osztovátára. Szép ingeket varrt, gyönyörűen hímzett. Hamarosan megízlelhattuk ízletes főztjét is. Udvaruk tele volt baromfival, a konyhakertjükben minden elképzelhető zöldségfélélt és fűszernövényt megtermeltek. Hamar szót értettünk, s én folytathattam András gyűjtéseinek kiegészítését. Végtelenül segítőkészek voltak. Néha az egész család törte a fejét, hogy mit is kérdeztem.

– Apóka, milyen kereke van a kocsinak?

Apó kacagni kezdett, csapkodta a térdét, folytak a könnyei.

– A kucsának ninc kereke, a kucsának ninc kereke!

– A szekérnek... – javítottam volna a dolgot. Aztán kiderült, hogy náluk a szekér neve keruca. Néha teljesen megállt a tudományunk. Ilyenkor elmondtam a kérdést Petrunak, ő románul megkérdezte a nagyapjától, apó válaszolt románul, Petru lefordította nekem magyarra. Máskor, főként, ha régi munkafolyamatokat kérdezgettem, kiválóan, román jövevényszavak nélkül elmondták. Hogyan nyomtatták régen a gabonát? Hogyan folyt az udvarlás? – Ennél a témánál anyóka sokat huncutkodott. Hogyan kell sütni ezt vagy azt a kalácsot? Az újabb fogalmakat már csak románul ismerték.

Apó minden áron el akarta mondani a magnóba, hogy „Szabófalvának hogy vajon az indításza?”, amit még iskolás korában tanult. Fel is vettem a jó dákokról meg a rossz hunokról és a falu névadójáról, a szabórol szóló mondácskát. Csak úgy recsegtek egyes hangzók, a másikkal viszont oly lágyakká váltak, hogy csak itthon, sokszori meghallgatás után értettem meg pontosan a történetet. Nagy gyötrelmek árán meg is tanultam valahogy, s olykor, elborzasztásképpen el is mondom előadásaimon, mint a történelemhamisítás kiváló példáját.

Petru kivitt bennünket a mezőre, s megmutatta egy lerombolt templom nyomait. Nagyapja szerint itt rontották le a hunok a „mizecskét”, vagyis a templomot. Most keresztet állnak a templom helyén.

Szabófalva, 1970

Lakatos Demeter csángó költő falubeli leányok társaságában, hagyományos viseletben. Szabófalva, 1940-es évek (archív felvétel)

Lakatos Demeter: Aratász

„Megiért a búza,
Ringossa szíél,
Arassza Rúza
Kölökivel.
Üremszál alatt
Buba riú.
Seset nem kapott,
Azírt szíú.
Beszíl a Rúza,
Ű érti:
„ Nem vár búza,
Kell aratni.
Halgasszand a szád,
Moszt kell aratni,
Hallgassz, ne búgj,
Kinyert kell szajnálni,
Cseppet megülj!”
Nem tudom, a buba
Megiértette?
Lefidzsott a búza,
Zölbe vette.
Szietett a Rúza,
Aratász nem vár,
Minden szem búza
Elveszted kár.
Kacagva szopik buba,
Kacagva,
Zannya dzsönyörködik
Kívíkbe...”

(Domokos Pál Péter lejegyzése)

Vidáman teltek a napok. Jól haladtam a munkával, Elizabet néni válogatott finomságokat rakott napról napra az asztalra. Állapotunk már-már idilli volt, s akkor becsapott a mennykő.

Megkértem Petrut, hogy kísérjen el Lakatos Demeterhez, a csángó költőhöz. Irtózatos veszekedés robbant ki a családban. Románra váltották a szót, még éjszaka is hangos vita hangjai szűrődtek át a szobánkba. Nem is értettük először, hogy mi lehet a baj? Mit vétettünk, hogy így megfordult a barátság? Lassan mindent megtudtunk. Lakatos Demetert akkoriban többször elvették és összeverték a milicisták, talán börtönben is ült, a házát is állandóan figyelték. A falu lakói veszélyes felforgatónak tartották. A család félt, hogy Petrut esetleg megbélyegzik, talán az egyetemről is kizárják, ha vele érintkezik.

De hát ki is volt ez a Lakatos Demeter? Szabófalván született 1911-ben, 1974-ben halt meg. Kovácsmester édesapját már öt évesen elveszítette. Nagyapja, édesanyja magyarnak nevelte. A jó- vagy balsorsa költői tehetséggel és hatalmas közlési vággyal áldotta-verte meg. Magyar iskolába soha nem járhatott. Gyermekkorától román betűkkel írta a verseit A versek nyelve a szabófalvi csángók használta archaikus magyar nyelv. „Fájdalom és lázadás összegyűlt annyi a fiatal Lakatos Demeterben, hogy elegendő volt a költői indulatok felforrálására. Témái egész életén át: moldvai szülőföldje, a táj szépsége, a csángók szomorúsága, az ő különös lázító és megalázó magyarsága...” – írta róla Beke György a 2003-ban megjelent Csángú országba című versgyűjteményének előszavában. Életében olykor egy-egy újság, folyóirat közölt tőle néhány verset. Halála után tizenkét esztendővel látott napvilágot az első önálló kötete Csángó strófák címmel. Mindmáig ő a csángó magyarok egyetlen költője.

Ismertem néhány Lakatos Demeter verset Domokos Pál Péter bácsi jóvoltából. Egyet kívülről is tudtam. Egy kis küldeményt is hoztam neki, s mindenáron fel akartam keresni. Végül Elizabet néni kísért el hozzájuk. Szótlanul lépkedtünk a sötét utcán a kapujukig. Egész úton éreztem a háziasszonyom súlyos neheztelését. Meg se várta, hogy kijöjjenek, otthagytott a sötét utcán. Kopogtatásomra a költő felesége nyitott kaput. Óvatosan körültekintett, s beeresztett. Kamraszerű kicsi helyiségben ültetett le, hamarosan tiszta ingben, mosolyogva belépett Lakatos Demeter. Daliás termetű, tiszta arcú, tiszta tekintetű, ereje teljében lévő férfi volt, amikor találkoztunk. Hamar a bizalmába fogadott. Különösen, amikor átadtam neki Domokos Pál Péter bácsi csomagocskáját, valamicske pénzt és egy néhány soros levélkét. Én egy Arany János-kötettel, tollakkal és egy vaskos jegyzetfüzettel ajándékoztam meg. A felesége bort tett elénk, s magunkra hagyott.

Demeter bácsi mesélt az ifjúkoráról, a küzdelmeiről, s arról is, hogy milyen nehezen élnek. Most Románban dolgozott, a Csőgyárban.

Búcsúzásakor ő is meg akart ajándékozni valamivel. Előhúzott egy zsákot a sarokból, tartalmát a földre öntötte. Lapokra írt versek százai hevertek előttem. Megilletődötten felvettem néhányat, de aztán visszatettem a kupacba. Nem tudom, hogy miért, de nem mertem elfogadni egyet se. Látva tétováságomat, egy polcocskáról leemelt egy megviselt küllemű könyvet. Tóth Tihamér Tiszta férfúság című kötetét.

– Ez nagyon szép, vegye el – adta a kezembe. Elfogadtam, még ma is megvan.

Kiléptünk az éjszakába. Egy darabig elkísért, többé soha nem láttam. Még a sírfeliratára se kerülhetett rá a neve magyarul.

Hajnalban elköszöntünk a Susanu családtól is. Petruval egyszer még találkoztam Erdélyben. Aztán sötét esztendők következtek, s elvesztettük egymást szem elől.

Kóka Rozália

A Szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum programjai:

AUGUSZTUS

19 – 22. csütörtök – vasárnap:

Rakd a sarat, verd a falat! – Népi építészeti napok

20. péntek: *Homo Faber – Építészeti Fesztivál*

26 – 27. csütörtök – péntek: *Tész-vesz múzeum*

28. szombat: *Szombati Szöszmötölés*

29. vasárnap: *Muzsikáló Vasárnap – A Szentendrei Művészeti Szakközépiskola szakköre: csendéletfestés (kezdés: 10h)*

SZEPTEMBER

2 – 3. csütörtök – péntek: *Tész-vesz múzeum*

4. szombat: *Szombati Szöszmötölés*

5. vasárnap: *Muzsikáló Vasárnap – A Szentendrei Művészeti Szakközépiskola szakköre: plain-air festés (tojás tempera) (kezdés: 10h)*

11 – 12. szombat – vasárnap (9-18 óráig): *Szüreti Sokadalom*

16 – 17. csütörtök – péntek: *Tész-vesz múzeum*

18. szombat: *Szombati Szöszmötölés*

19. vasárnap: *Muzsikáló Vasárnap – A Szentendrei Művészeti Szakközépiskola szakköre: plain-air festés (akvarell) (kezdés: 10h)*

23 – 24. csütörtök – péntek: *Tész-vesz múzeum*

25. szombat: *Szombati Szöszmötölés*

26. vasárnap: *Muzsikáló Vasárnap – A Szentendrei Művészeti Szakközépiskola szakköre: plain-air festés (olaj) (kezdés: 10h)*

30. csütörtök: *Tész-vesz múzeum*

Információk:

vendéglátás (Jászárokszállási fogadó)

tárlatvezetés (magyarul és idegen nyelven)

Tel.: 26/502-500 • www.skanzen.hu • sznm@sznm.hu

HANGOSÍTÁS

FELVÉTEL KÉSZÍTÉS

RECE-FICE

Ifj. Vitányi Ivan
0630/380-52-77
Vitanyi@drotposta.hu

ENGLISH TABLE OF CONTENTS

Page 10 Folk art exhibitions in the Eger Castle

A series of folk art exhibitions focusing on the **folk arts of the Eger vicinity**, can be seen on Dobó utca leading to the Eger Castle. Report by Abkarovits Endre

Page 11 Hargita National Székely Folk Ensemble (a dance ensemble from Transylvania) performed recently in the Káli Basin in Western Hungary at the Káli Days festival.

There are further plans for a folk dance camp next year in the village of **Kékkút**. Report by Nyulas Ferenc

Page 11 Mohácsy Albert – Nagy Zsolt: Twelve Bands

Mohácsy Albert is the Méta Ensemble's double bass player, Nagy Zsolt is their viola 'kontra') player. On their **new CD**, these two musicians form the constant - playing a variety of music with twelve different constellations of their favorite fiddlers, singers and other musician friends.

Review by Sándor Ildikó

Page 12 Sándor Ildikó reports on statistics compiled from surveys conducted in 1998, 2002 and 2004 at the 'Táncháztalálkozó' (National Dance House Festival). The goal: to find out who attends the event, who are the participants and performers; which programs were the most interesting for those attending; and how did those people come in contact with folk tradition.

The questionnaires were circulated at the event by volunteers from a special committee of the Hungarian Educational Association on Tradition, the information was processed and analysed by the Jel-Társ sociological research workshop.

Page 16 Announcement: press conference and celebration - 2004 September 8 upon the long awaited publication of **Martin György's monography of the extraordinary legényes dancer from Kalotaszeg region of Transylvania, Mátyás István 'Mundruc'**. The event will be held at the Hungarian Heritage House at Corvin tér in Budapest, starting at 10:00am with the press conference, continuing with discussion, film screening, photo exhibition, lectures, dance performance and dance house.

Announcement by organizers: Felföldi László, Karácsonyi Zoltán, Szőkéné Károlyi Annamária.

Selected excerpts from the book are printed here.

Page 25 Antal Mária: 'The Beliefs of the Csángó Hungarians of the Gyimes Valley'

This book provides the reader with slices of the many kinds of knowledge of the Gyimes Csángó people who live in the isolated communities tucked away along the Gyimes creeks on the eastern edge of Transylvania. Written by a native Gyimesbükk woman and school teacher there for more than 35 years.

Recommendation by Forrai Ibolya.

Page 29 One summer's day – stories from Szék

Memories of the mice from the neighbor's courtyard, a childhood friend whose house had collapsed and whose father had been sacked from his job tending the calves at the local producer's cooperative for apparently 'speaking crossly' to a man who had been sent out from the Party.

Soós János

Page 30 Gásza band's concert tour in the U.S.

Gásza's band normally spends all of their time accompanying the Budapest Ensemble. This year their tour was a series of well received concert performances across the USA – without the dance company. Gásza's band almost never gives concert performances as such – without the dance company - in Hungary.

Report by Abkarovits Endre

Page 32 Halmos Béla: memories of Szék fiddler, Ádám István "Icsán" – Part I.

Halmos tells about the first time he heard traditional Szék music (in 1971 on Hungarian Radio, part of a special series by Sárosi Bálint), how he started to learn the music, the first time he went to a dance house in Szék (1972) and his first visit to Icsán's home to collect tunes (in 1974).

Transcribed by K. Tóth László

Page 36 Kóka Rozália – Ethnographer Part III. Memories and people from my ethnographic collection trips to Hungarian Moldavia

During the summer of 1970, Kóka

Rozália set out with 3 friends for Gyimes and Moldavia. First they stopped in the Gyimes valley for 'Magdolna Day' – the patron saint's day celebration. From there they went on to Moldavia, where Rózália wanted to return to some of the people she had visited on her previous trip in '69 - to complete some of her research for the Ethnographic Atlas of Hungarians project. Along with an account of her adventures, she describes also the old style of Hungarian used by this ethnic group, sometimes a mixture of Romanian and Hungarian used, and finally recounts a visit with Lakatos Demeter – considered to be the only Hungarian Moldavian poet. He died in 1974. He wrote his poems in Hungarian using Romanian phonetics; he had never gone to Hungarian school. His gift for writing poetry cost him repeated beatings by the local police, his house was constantly under surveillance and the village people were afraid to associate with him. Any association with him could result in fines, sudden illness, or inability to find employment all imposed by the Romanian officials.

Sue Foy

folkMAGazin

2004/4., XI. évfolyam, 4. szám
Megjelenik évente hat alkalommal
Kiadja a Táncház Alapítvány
Alapítványi gondnok: Nagy Zoltán
Kuratóriumi tagok: Sándor Ildikó, P. Vas János

Felelős szerkesztő: K. Tóth László
Tervező-szerkesztő: Berán István

Munkatársak:

Bakonyi Erika, Gósi Anett,
Kőrösi Katalin, Tóth Andrea

Budapest, I. ker., Corvin tér 8.
Levélcím: 1255 Budapest, Pf. 153.
Tel./fax: (36.1) 214-3521
folkmagazin@mail.datanet.hu
www.folkmagazin.hu

Tücsi Nyomdaipari és Szolgáltató BT.
Tel./fax: 27/336-809
Porszinter Nyomda, tel.: 1/388-7632

ISSN - 1218 - 912X

Bankszámla szám: 11701004-20171625
Külföldről: OTP I. ker. fiók,
1013 Budapest, Alagút u. 3. Hungary
Táncház Alapítvány
B.I.C. OTPVHUB 11701004-20171625

Támogatónk a Nemzeti Kulturális Alapprogram
Népművészeti és Közművelődési Kollégiuma

Gyimes, 1995
fotó: Steve Spinder

